

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН ЗА СОЦИЈАЛНУ ИНКЛУЗИЈУ РОМА И РОМКИЊА У ГРАДУ КРАГУЈЕВЦУ ЗА ПЕРИОД 2022–2025.

Крагујевац, новембар 2022.

Израду Локалног акционог план за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у граду Крагујевцу за период 2022 – 2025. године подржао је програм Немачке развојне сарадње „Инклузија Рома и других маргинализованих група у Србији“

САДРЖАЈ

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА.....	5
1. УВОД.....	6
2. СТРАТЕШКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ.....	10
2.1 Усклађеност ЛАП-а са међународним и националним стратешким и правним оквиром.....	10
2.2. Локална планска документа и јавне политике.....	11
2.2.1 Ефекти реализације претходног ЛАП за социјалну инклузију Рома и Ромкиња	14
3. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА	21
3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О РОМСКОЈ НАЦИОНАЛНОЈ МАЊИНИ	22
3.2. ОБРАЗОВАЊЕ	24
3.2.5. Локалне политике и праксе у области образовања.....	29
3.3. ЗАПОШЉАВАЊЕ	34
3.3.1. Локалне политике и праксе у области запошљавања.....	37
3.4. СТАНОВАЊЕ.....	41
3.4.1. Локалне политике и праксе у области становања.....	43
3.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	45
3.5.1. Локалне политике и праксе у области здравствене заштите.....	46
3.6. СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	48
3.6.1. Локалне политике и праксе у области социјалне заштите.....	53
3.7. БОРБА ПРОТИВ ЦИГАНИЗМА И ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	55
3.7.1 Локалне политике и праксе у области борбе против циганизма и дискриминације.....	58
3.8. ПАРТИЦИПАЦИЈА.....	59
3.8.1 Локалне политике и праксе у области партиципације.....	60
4. ДЕФИНИСАЊЕ ЖЕЉЕНЕ ПРОМЕНЕ	69
4.1. ВИЗИЈА.....	69
5. ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ.....	71
6. АКЦИОНИ ПЛАН	79
7. ОКВИР ПРОГРАМСКОГ БУЏЕТА АКЦИОНОГ ПЛАНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЛАП-а.....	114
8. ОКВИР ЗА ПРАЋЕЊЕ, ВРЕДНОВАЊЕ УЧИНКА И ИЗВЕШТАВАЊЕ О СПРОВОЂЕЊУ ЛАП-а.....	122

Уводна реч градоначелника

Историја ромске заједнице у Крагујевцу је веома дуга и богата. Према незваничним подацима у нашем граду живи око 8.438 Рома и Ромкиња. Званично 1482. Због тога, град Крагујевац поклања велику пажњу ромској заједници која доприноси разноликости и богатству културе нашег града. Наш задатак је да им пружимо прилику и створимо амбијент да покажу и докажу своје способности, стекну адекватно образовање, да живе од свог рада и буду равноправни чланови друштва.

Крагујевац је међу првим јединицама локалне самоуправе још 2007. имао Акциони план за социјалну инклузију Рома и Ромкиња. Значајни пројекти у протеклим годинама су реализовани за побољшање њиховог положаја у области здравствене и социјалне заштите, становања а посебно смо поносни на број Рома који су радно ангажовани. Наравно, то није довољно, али је важно да се точак завртео, да смо заједно са државом и Европском унијом почели да радимо на њиховој видљивости и решавању проблема. Много је још посла пред свима нама.

Шта желимо да урадимо, који су нам циљеви и како то да реализујемо дефинисали смо новим Локалним акционим планом за социјалну инклузију Рома и Ромкиња који је орочен до 2025. године. Документ урађен по методологији Сталне конференције градова и општина покрива седам приоритетних области. У фокусу ће бити здравствена и социјална заштита, образовање, запошљавање и стамбено збрињавање. У складу са националном стратегијом, Локалним акционим планом биће обухваћене и две нове области – партиципација и спречавање дискриминације.

Крагујевац је први град у Србији који је усвојио и Антидискриминациони кодекс намењен државним службеницима, а који је настао као резултат пројекта „Социјална инклузија Рома и других осетљивих група у Србији 2019 – 2022.“

Национални оквир за ЛАП је ревидирана Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Србији за период од 2022. до 2030. године, а израду Локалног акционог плана за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Крагујевцу подржао је Програм Немачке развојне сарадње “Инклузија Рома и других маргинализованих група у Србији“.

Уверен сам да ће у Крагујевцу, који представља пример добре праксе, нови ЛАП за социјалну инклузију Рома и Ромкиња допринети њиховом квалитетнијем животу.

Никола Дашић
Градоначелник града Крагујевца

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

АП	Акциони план
ГУ	Градска управа
ГИЗ	Немачка организација за међународну сарадњу
ГИС	Географски информациони систем
ДЗ	Дом здравља
ЕХО	Екуменска хунамнитарна организација
ЕУ	Европска унија
ЗМ	Здравствена медијаторка
ИЗЈЗ	Институт за јавно здравље
ИПА	Инструмент за предприступну помоћ
ИРЛ	Интерно расељена лица
ЈЛС	Јединице локалне самоуправе
ЈКП	Јавно комунално предузеће
ЛАПЗ	Локални акциони план запошљавања
МПНТР	Министарство просвете, науке и технолошког развоја
МУП	Министарство унутрашњих послова
МТ	Мобилна тим за социјално укључивање Рома и Ромкиња на локалном нивоу
НСРНМ	Национални савет ромске националне мањине
НСЗ	Национална служба за запошљавање
ОШ	Основна школа
ОЦД	Организације цивилног друштва
ПА	Педагошки асистенти
ПУ	Предшколска установа
ППП	Припремни предшколски програм
РЕФ	Фонд за образовање Рома
РЗС	Републички завод за статистику
РС	Република Србија
СКГО	Стална конференција градова и општина
СШ	Средња школа
ЦСР	Центар за социјални рад
ШООО	Школа за основно образовање одраслих

1. УВОД

Роми су једна од најугроженијих друштвених група у нашој земљи, те је циљ Владе Републике Србије да кроз удружени напор читавог друштва унапреди њихов положај како би се смањиле неједнакости које постоје између ромске националне мањине и осталог становништва. До сада је на националном нивоу усвојено више стратешких докумената који су имали за циљ да на системски и свеобухватан начин унапреде положај грађана ромске националности. Последњи такав документ је усвојен почетком ове године, а реч је о ревидираној Стратегији за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022 – 2030. (у даљем тексту: *Стратегија*). Ова стратегија представља кључни стратешки документ који настоји интензивирати рад институција на националном и локалном нивоу на плану веће социјалне укључености Рома и Ромкиња и сузбијању њихове дискриминације, кроз стварање услова за пун приступ остваривању људских и мањинских права лица ромске националности. **Стратегија покрива осам приоритетних области: борба против циганизма, сиромаштво и социјална искљученост, партиципација, образовање, становање, запошљавање, здравље и социјална заштита.** Србија се усвајањем стратешког оквира у овој области на свом путу европских интеграција придружила земљама чланицама Европске уније (ЕУ), будући да је као основу за израду овог документа користила *Оквир ЕУ за националне стратегије за интеграцију Рома*, који је Европска комисија заједно са Европским парламентом прописала за земље чланице ЕУ. Ово уједно осигурава наставак сарадње и подршке ЕУ Србији на плану унапређења положаја Рома и Ромкиња. Поред поменутог *Оквира*, ревидирана Стратегија је заснована на важећим стратегијама и прописима којима су уређена поједина питања од значаја за унапређење положаја Рома и Ромкиња у свим областима социјалног укључивања, али и на опредељењу државе да развија програме унапређења положаја Рома и Ромкиња исказаним *Оперативним закључцима* са семинара „Социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији” (за период 2017–2019. године) и *Акционом плану за поглавље 23*¹.

Национална стратегија је предвидела децентрализацију послова у вези са инклузијом Рома, те је њоме планирано спровођење великог броја мера управо на локалном нивоу, уз наглашавање одговорности локалних органа власти. Разлози за ово су бројни. Многе јединице локалне самоуправе (ЈЛС) располажу локалним механизмима (координатори за ромска питања, мобилни тимови, педагошки асистенти, здравствене медијаторке и сл.) захваљујући којима могу да управљају и спроводе инклузивне јавне политике. Такође, *Закон о локалној самоуправи* обавезује ЈЛС да се старају о остваривању људских и мањинских права на својој територији. А оставривање права на образовање, рад, одговарајуће становање, примарну здравствену заштиту и социјалну заштиту се управо остварује на локалном нивоу - посредством органа ЈЛС или локалних испостава републичких органа. Такође, општине и градови поседују информације са терена о реалним проблемима и потребама ромске популације, на основу којих лакше могу да планирају и спроводе мере и активности, и на тај начин отклоне узроке отежаног приступа правима и структурног сиромаштва припадника ромске националности. Управо су ово били разлози зашто је **национална стратегија истакла потребу да и локалне**

¹ Нацрт Акционог плана из августа 2015. године.

самоуправе усвоје локалне јавне политике у овој области, које ће бити усклађене са њиховим реалним локалним економским и социјалним развојем, те да обучавају стручне тимове који ће бити способни да припреме и управљају спровођењем локалних стратегија. Додатна одговорност локалних власти лежи у обезбеђивању средства, како у локалном буџету, тако и из екстерних извора (републички буџет, донаторска средства, ИПА фондови итд.), за успешно спровођење мера социјалног укључивања Рома на својој територији.

Град Крагујевац је међу првим локалним самоуправама у Србији кренуо са усвајањем локалних политика усмерених на унапређење положаја ромске заједнице, те је тако први локални акциони план (ЛАП) у овој области усвојио још 2007. године. Захваљујући томе, до сада су кроз међусекторску сарадњу постигнути значајни резултати у више области социјалног укључивања Рома, али и даље постоји потреба за интензивирањем напора градских органа за решавањем бројних проблема који оптерећују ромску заједницу. Последњи важећи документ – *Локални акциони план за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Крагујевцу 2019-2021.* истекао је прошле године, те је Скупштина града Крагујевца у априлу 2022. године донела одлуку о приступању изради новог планског документа са важењем до 2025. године, а решењем Градског већа је формирана Радна група за израду ЛАП-а, коју су чинили:

1. Др Гордана Дамњановић, члан Градског већа за здравствену и социјалну заштиту- председник Радне групе,
2. Ивана Обрадовић Станић, шефица Групе за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима – секретар Радне групе,
3. Наташа Пешић Радосављевић, Градска управа за друштвене делатности,
4. Зоран Павловић, Координатор за ромска питања,
5. Мила Тодоровић, Школска управа Крагујевац,
6. Наташа Божић, Дом здравља Крагујевац,
7. Рајко Тодоровић, ЈКП Шумадија,
8. Владан Мишић, Центар за социјални рад “Солидарност”,
9. Данијела Лазаревић, Градска управа за финансије и јавне набавке,
10. Љиљана Ђорђевић, Национална служба за запошљавање,
11. Александра Стојковић, Градска управа за имовинске послове, урбанизам, изградњу и озакоњење,
12. Тања Ђорђевић, фацитаторка ROMACTED програма,
13. Агата Живојиновић, Црвени крст Крагујевац,
14. Саша Раденковић, Градска управа за развој и инвестиције,
15. Гордана Маринковић, Градска управа за развој и инвестиције,
16. Милан Петровић, Удружење “Ромско-српско пријатељство Стабло”,
17. Божидар Николић, Удружење “Романипен”,
18. Светлана Лазовић, Удружење “Интегративни глобал центар”,
19. Славољуб Ђорђевић, Удружење “Рома Центар”,
20. Бојана Петровић, Удружење “Пурано Ром”,
21. Розалија Илић, Удружење “Ромски информативни центар”,
22. Гаги Васић, Удружење “Ромски културни просветни центар”,
23. Саша Соковић, Одељење за локални економски развој и привреду,
24. Славица Новаковић, Центар за развој услуга социјалне заштите- «Кнегиња Љубица» Крагујевац,
25. Ана Милетић Вучковић, Центар за породични смештај и усвојење Крагујевац,
26. Драгана Пешић, Градска управа за друштвене делатности.

1.1 Методологија и процес консултација

Процес стратешког планирања је био заснован на методологији² коју је Стална конференција градова и општина развила кроз програм “ЕУ подршка инклузији Рома – Оснаживање локалних заједница за инклузију Рома”, а која је до сада примењена у више од 20 ЈЛС. Сама методологија је усклађена са Законом о планском систему и Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика.

Припрема ЛАП-а је подразумевала спровођење **следећих фаза** у процесу стратешког планирања:

1. припрему анализе стања са SWOT анализама у седам приоритетних области: борба против циганизма, образовање, запошљавање, становање, здравље, социјална заштита, партиципација;
2. дефинисање визије, општег циља и посебних циљева за сваку приоритетну област, заједно са индикаторима за мерење учинка;
3. утврђивање мера које доприносе остварењу постављених посебних циљева заједно са индикаторима за мерење учинка;
4. припрему акционог плана којим се детаљно разрађују мере, а који садржи: назив активности, носиоце активности, партнере, временски оквир и потребна финансијска средства за реализацију активности према изворима финансирања.

Током припреме нацрта ЛАП-а су организоване следеће радионице и састанци Радне групе:

- Уводна једнодневна радионица – одржана је 17. 6. 2022. током које је члановима Радне групе представљена методологија за израду ЛАП-а, упитник за сакупљање података и договорен временски оквир за израду анализе стања,
- Дводневна радионица за развој ситуационе анализе са SWOT анализом, одржана је 28-29. 7. 2022. током које је финализиран нацрт ситуационе анализе и урађена SWOT анализа за 7 области: борба против циганизма, образовање, становање, запошљавање, здравствена заштита, социјална заштита, партиципација,
- Двододневна радионица за израду циљева и мера одржана је 21-22. 9. 2022. током које су дефинисани визија, општи циљ, посебни циљеви и мере за сваку област социјалног укључивања ромске заједнице, укључујући и индикаторе,
- Завршна радионица за израду акционог плана одржана је 11-12. 10. 2022. и на њој су за мере дефинисане активности, њихови носиоци и партнери, рок за имплементацију, као и средства неопходна за њихову реализацију, укључујући и финансијске изворе.

² „Водич за припрему, буџетирање и праћење локалног акционог плана за инклузију Рома“, СКГО, 2019. www.skgo.org/storage/app/uploads/public/164/508/695/1645086950_SKGO%20-%20Vodic%20za%20inkluziju%20Roma%20za%20web.pdf

Консултације са заинтересованим странама биле су иманентан процес током израде *Локалног акционог плана за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији Града Крагујевца за период од 2022. до 2025. године* и спровођене су од самог почетка израде овог документа. Превасходни циљ консултација је био прикупљање информација о тренутном стању и проблемима у областима социјалне инклузије ромске националне мањине на територији Града Крагујевца, као и повратних информација о предложеним променама које треба да се постигну спровођењем ЛАП-а. Поред тога, консултације су имале за циљ и да се утврде мишљења и ставови према предложеним опцијама, мерама и решењима, као и да се прикупе додатни предлози о могућим правцима акције.

С обзиром да је партиципација Рома и Ромкиња веома важна тема која мора бити заступљена у свакој области њиховог друштвеног живота, а полазећи од установљене добре праксе на нивоу града која омогућава представницима заинтересоване јавности да као чланови радне групе учествују у процесу израде нацрта документа јавне политике, **представници локалне ромске заједнице били су укључени Радну групу за израду Локалног акционог плана за социјално укључивање Рома и Ромкиња на територији Града Крагујевца за период од 2022. до 2025. године.** Основни циљ овог приступа јесте обезбеђивање координираног праћења политика за инклузију Рома од стране цивилног друштва које делује на територији града Крагујевца, као и њихов допринос у обликовању јавних послова у овој области. Њихова подршка у процесу израде овог важног документа и њихова активна партиципација не представља само другачији начин деловања на плану њиховог социјалног укључивања, већ је и снажан допринос оснаживању ромске заједнице.

Додатно, консултације са организацијама цивилног друштва које предводе Роми и Ромкиње спроведене су и кроз организацију **две фокус групе са њиховим представницима**, као и представницима житеља ромских насеља на територији Града, а након израђене ситуационе анализе. Након прикупљања података за анализу стања, како званичних тако и оних који нису доступни у тзв. званичној статистици, фокус група са представницима организација ромског цивилног друштва била је својеврсна допуна напорима Града у обезбеђивању релевантних података о стању у ромским заједницама на терену и њиховој адекватној анализи.

Процес консултација је обухватао и **прикупљање предлога, коментара и сугестија** заинтересованих страна након израде сваког од четири нацрта, тј. радних верзија стратешког документа, а у циљу провере и побољшања предлога основних решења и унапређења документа јавне политике. У овом делу процеса консултација фокус је био на додатној провери налаза ситуационе анализе, као и на унапређењу утврђених предлога опција и решења са састанака Радне групе, како би се у највећој могућој мери узела у обзир перспектива предлагача.

2. СТРАТЕШКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ

2.1 Усклађеност ЛАП-а са међународним и националним стратешким и правним оквиром

С обзиром да је овај плански документ усклађен са циљевима и мерама националне Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022. - 2030. године, очигледна је његова веза и усклађеност са релевантним међународним и европским прописима и документима у области заштите људских и мањинских права, на чијим изворима је израђена и сама национална Стратегија. Међу најзначајним документима су они усвојени у следећим међународним организацијама:

- **Уједињене нације** (Универзална декларација о људским правима, Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације, Декларација УН о сузбијању насиља над женама, Конвенција о правима детета, Декларација о правима припадника националних или етничких, верских или језичких мањина, Циљеви одрживог развоја Агенде 2030 итд.),
- **Савет Европе** (Конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Европска социјална повеља, Стразбуршка декларација о Ромима, Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, те многобројне препоруке, декларације и резолуције Савета Европе које су посвећене уређењу права Рома у области образовања, здравља, становања, рада и економског оснаживања)
- **Европска унија** (Оквир ЕУ за националне стратегије за интеграцију Рома и Ромкиња, Стратешки оквир ЕУ за једнакост, укључивање и учешће Рома за период од 2020- 2030, Акциони план ЕУ за борбу против расизма за период 2020-2025, Оперативни закључци са семинара „Социјално укључивање Рома и Ромкиња у РС“ за период 2017-2019).

Такође, ЛАП је усклађен и са тзв. Познањском декларацијом (Декларација партнера Западног Балкана о интеграцији Рома у оквиру процеса проширења ЕУ) из 2019. године, коју су потписали председници влада држава Западног Балкана, укључујући Србију, а којом су постављени конкретни циљеви које државе у процесу приступања ЕУ треба да испуне као одређени минимални праг пре учлањена у ЕУ. Ови циљеви и индикатори који мере учинак су дефинисани у шест области: запошљавање, становање, образовање, здравство, грађански статус и недискриминација.

Када говоримо о националном правном оквиру, ЛАП је усклађен са Уставом Републике Србије и бројним законима који уређују поједина питања у приоритетним областима социјалне инклузије Рома и Ромкиња, међу којима су најзначајнији:

- Закон о локалној самоуправи,
- Закон о планском систему,
- Закон о заштити права и слобода националних мањина,
- Закон о националним саветима националних мањина,

- Закон о забрани дискриминације,
- Закон о социјалној заштити,
- Закон о финансијској подршци породици са децом,
- Закон о основама система образовања и васпитања,
- Закон о предшколском васпитању и образовању,
- Закон о основном образовању и васпитању,
- Закон о средњем образовању и васпитању,
- Закон о уџбеницима,
- Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености,
- Закон о планирању и изградњи,
- Закон о становању и одржавању зграда,
- Закон о здравственој заштити,
- Закон о здравственом осигурању,
- Закон о јавном здрављу,
- Закон о матичним књигама,
- Закон о социјалној карти,
- Закон о управљању миграцијама, итд.

2.2. Локална планска документа и јавне политике

Град Крагујевац је један од учесника у планском систему који у складу са својим надлежностима треба да планира локалне јавне политике, анализира њихове ефекте, припрема и усваја планска документа, спроводи и прати њихову реализацију, као и да вреднује њихове учинке у циљу преиспитивања и унапређења јавних политика у будућности. Пракса стратешког планирања, те израда и спровођење локалних јавних политика је у раду Градске управе Града Крагујевца била веома развијена и пре усвајања Закона о планском систему. Захваљујући новом законском оквиру, градска управа је само померила фокус од припреме и спровођења јавних политика ка њиховој координацији на локалном нивоу, водећи рачуна о њиховој међусобној усклађености и приоритетизацији, односно ка вредновању учинка јавних политика и анализи ефеката истих са циљем њиховог унапређења у будућности.

У моменту израде овог ЛАП-а, Град Крагујевац је имао 7 важећих планских документа/ докумената јавних политика, и то:

- План развоја Града Крагујевца за период 2021-2031³.
- Стратегија интегралног урбаног развоја централне градске зоне Крагујевца 2013-2030.⁴
- Стратегија социјалне заштите града Крагујевца за период 2021-2025.⁵
- План квалитета ваздуха града Крагујевца 2021-2031.⁶

³ www.krugujevac.rs/pruzmi/plan-razvoja-grad-a-krugujevca-za-period-2021-2031/?wpdmdl=36354&refresh=62d521f19308d1658135025

⁴ <https://www.krugujevac.rs/pruzmi/strategija-integralnog-urbanog-razvoja-centralne-gradske-zone-krugujevac-2030/>

⁵ www.krugujevac.rs/pruzmi/izvestaj-o-sprovedenom-procesu-javne-rasprave-o-nacrtu-strategije-socijalne-zastite-2021-2025/?wpdmdl=36358&refresh=62d5398c907c31658141068&ind=1639638059525&filename=Strategija-socijalne-zastite-grad-a-Kragujevac-za-period-2021-2025.-godine-NACRT.pdf

⁶ www.krugujevac.rs/pruzmi/plan-kvaliteta-vazduha-krugujevac-2021/?wpdmdl=26601&refresh=62d540e6aa97e1658142950&ind=1618421876771&filename=Plan-kvaliteta-vazduha-Kragujevac-2021.pdf

- План развоја културе Града Крагујевца за период 2021- 2025.⁷
- Програм локалног економског развоја града Крагујевца за период 2021-2023.⁸
- Локални акциони план запошљавања града Крагујевца за период 2021-2023.⁹

Радна група је током припреме нацрта ЛАП-а узела у обзир циљеве, мере и активности дефинисане постојећим планским документима вишег степена општости Града Крагујевца, а који се непосредно односе на унапређење положаја Рома и Ромкиња и њихову инклузију у различитим областима, како би се обезбедило да нацрт ЛАП-а буде усклађен са истим. Реч је о следећим документима: **План развоја Града Крагујевца за период 2021-2031, Стратегија социјалне заштите Града Крагујевца за период 2021-2025, План развоја културе Града Крагујевца за период 2021- 2025. и Локални акциони план запошљавања града Крагујевца за период 2021-2023.** У табелама испод су представљени приоритети, циљеви и мере из наведених докумената.

Табела 1: Приоритети, приоритетни циљеви и мере Града Крагујевца који се односе на социјално укључивање Рома и Ромкиња у Плану развоја Града Крагујевца за период 2021-2031.

ПЛАН РАЗВОЈА ГРАДА КРАГУЈЕВЦА ЗА ПЕРИОД 2021-2031.	
ПРИОРИТЕТ III: РАЗВОЈ ВАНПРИВРЕДНИХ И ДРУШТВЕНИХ ДЕЛАТНОСТИ	
ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ:	МЕРА:
3.2. УНАПРЕДИТИ КВАЛИТЕТ ОБРАЗОВАЊА НА СВИМ НИВОИМА	3.2.3. Обезбеђивање смештаја у обдаништима за сву децу предшколског образовања на територији града
3.3. УНАПРЕДИТИ УСЛОВЕ ЗА ОЧУВАЊЕ ЈАВНОГ ЗДРАВЉА И ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ СТАНОВНИШТВА	3.3.3. Унапређење доступности услуга свих видова здравствене заштите за све циљне групе и посебно осетљивим категоријама становништва, са акцентом на руралне области 3.3.6. Подршка организацијама цивилног друштва у спровођењу здравствено превентивних пројеката и здравствено иновативне активности
3.4. УНАПРЕДИТИ СИСТЕМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ У ГРАДУ	3.4.2. Унапређење инклузије осетљивих и маргинализованих категорија становништва 3.4.3. Развијање социјалног предузетништва 3.4.4. Подршка организацијама цивилног друштва у спровођењу социјално иновативних пројеката и социјално иновативне активности 3.4.5. Заштита људских и мањинских права и промоција родне равноправности
ПРИОРИТЕТ V: ЈАВНЕ УСЛУГЕ ПО МЕРИ ГРАЂАНА	
ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ:	МЕРА:
5.2. ПОВЕЋАТИ ТРАНСПАРЕНТНОСТ РАДА	5.2.1. Укључивање грађана у процесе консултација

⁷ www.kragujevac.rs/pruzmi/nactr-plana-razvoja-kulture-grada-kragujevca-za-period-2021-2025-godine/?wpdmdl=36264&refresh=62d55389606ed1658147721&ind=1639382259546&filename=NACRT-Plana-razvoja-kulture-grada-Kragujevca-za-period-2021-%E2%80%932025.-godine.pdf

⁸ www.kragujevac.rs/pruzmi/plan-lokalnog-ekonomskog-razvoja-grada-kragujevca-za-period-2021-2023/?wpdmdl=25780&refresh=62d5416a08f341658143082&ind=1617019005151&filename=Program-lokalnog-ekonomskog-razvoja-grada-Kragujevca-za-period-2021-2023.pdf

⁹ www.kragujevac.rs/pruzmi/lokalni-akcioni-plan-zaposljavanja-grada-kragujevca-za-period-2021-2023/?wpdmdl=27099&refresh=62d542af416f71658143407&ind=1619509713475&filename=Lokalni-akcioni-plan-zaposljavanja-grada-Kragujevca-za-period-2021-2023.pdf

ЈАВНЕ УПРАВЕ, УНАПРЕДИТИ НЕПОСРЕДНУ КОМУНИКАЦИЈУ СА ГРАЂАНИМА И ПОВЕЋАТИ УЧЕШЋЕ ГРАЂАНА У ПРОЦЕСИМА ПЛАНИРАЊА И ОДЛУЧИВАЊА

и планирања на локалном нивоу

Табела 2: Посебни циљеви и мере Града Крагујевца који се односе на социјално укључивање Рома и Ромкиња у Стратегији социјалне заштите за период 2021-2025.

СТРАТЕГИЈА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ГРАДА КРАГУЈЕВЦА 2021-2025.	
ПОСЕБАН ЦИЉ:	МЕРА:
1. ПОВЕЋАТИ ОБУХВАТ КОРИСНИКА УСЛУГА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ УНАПРЕЂЕЊЕМ КАПАЦИТЕТА И ОСАВРЕМЕЊАВАЊЕМ ПРУЖАЛАЦА УСЛУГА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ	1.4. Подршка удружењима која се баве циљним групама стратегије социјалне заштите
3. УНАПРЕДИТИ ИНКЛУЗИЈУ РАЊИВИХ И МАРГИНАЛИЗОВАНИХ ГРУПА КРОЗ РАЗНЕ ВИДОВЕ ПОДРШКЕ, И ПАРТИЦИПАЦИЈУ ГРАЂАНА У ДРУШТВУ И ПОДИЗАЊУ СВЕСТИ ЗАЈЕДНИЦЕ О ЊИХОВОМ ПОЛОЖАЈУ У ДРУШТВУ	3.2 Спровођење акција за подизање свести заједнице о инклузији маргинализованих и осетљивих категорија становништва
4. ДОПРИНЕТИ СМАЊЕЊУ СИРОМАШТВА И ЗАДОВОЉАВАЊУ ОСНОВНИХ ПОТРЕБА ГРАЂАНА И ГРАЂАНКИ	4.1. Развијање социјалног предузетништва 4.2 Подршка у запошљавању и за укључивање у заједницу 4.3 Стамебно збрињавање уз подршку 4.5. Заштита људских и мањинских права и промоција родне равноправности
5. ЗАШТИТА ЉУДСКИХ И МАЊИНСКИХ ПРАВА, ОБЕЗБЕЂЕЊЕ СИГУРНОСТИ ГРАЂАНА И ГРАЂАНКИ И ПРОМОЦИЈА РОДНЕ РАВНОПРАВНОСТИ	5.1. Заштита људских права с акцентом на права мањина и миграната 5.3. Превенција просјачења и увођење услуге Свратишта 5.6. Повећање правне видљивости и интеграције повратника на основу споразума о реадмисији

Стратегија социјалне заштите Града Крагујевца 2021-2025. је међу активностима и пројектима које доприносе реализацији горе наведених мера, предвидела обезбеђивање просторија и подршку у лиценцирању за пружање услуга социјалне заштите за четири удружења која се баве циљним групама на које се односи стратегија (укључујући и Роме), као и подршку умрежавању ромских НВО и локалних институција. У области запошљавања предвиђена је преквалификација и доквалификација Ромкиња, кампања за подизање информисаности младих Рома о конкурсима за запошљавање и започињање приватног бизниса, али и оснивање новог социјалног предузећа на територији града Крагујевца. У области стамбеног збрињавања најугроженијих породица, планирано је мапирање потреба становника неформалних насеља, креирање листе приоритета за извођење радова на објектима, као и изградња нове зграде за социјално становање за најугроженије породице. Планиран је и наставак активности које имају за циљ побољшање услова живота избеглих, интерно расељених лица и повратника по реадмисији, укључујући решавање проблема личних исправа. Такође, од посебног значаја је сет планираних активности које су усмерене на превенцију просјачења и увођење услуге Свратишта за децу улице, као и подршка инклузији деце ромске националности у предшколски систем васпитања и образовања.

Такође, важећим Локалним акционим планом запошљавања града Крагујевца за период 2021-2023. предвиђени су следећи програми и мере активне политике запошљавања:

- ⇒ Јавни радови за 15 лица са инвалидитетом на годишњем нивоу,
- ⇒ Субвенције за запошљавање незапослених из категорије теже запошљивих лица за 25 лица на годишњем нивоу,
- ⇒ Субвенције за самозапошљавање за 28 лица на годишњем нивоу,
- ⇒ Програм приправника за младе са високим образовањем за 2 лица на годишњем нивоу,
- ⇒ Програм приправника за младе са средњим образовањем за 3 лица на годишњем нивоу.

Табела 3: Посебни циљеви и мере који се односе на социјално укључивање Рома и Ромкиња у Плану развоја културе Града Крагујевца за период 2021- 2025.

ПЛАН РАЗВОЈА КУЛТУРЕ ГРАДА КРАГУЈЕВЦА 2021- 2025.	
ПОСЕБАН ЦИЉ:	МЕРА:
4. КОНТИНУИРАНО РАЗВИЈАТИ ПРОДУКЦИЈУ У СКЛАДУ СА КУЛТУРНИМ ПОТРЕБАМА И ОБЕЗБЕДИТИ РАВНОПРАВНО УЧЕШЋЕ ГРАЂАНА У КУЛТУРНОМ ЖИВОТУ	4.3. Подстицање и развој културних потреба и навика и равноправног учешћа у културном животу

План развој културе Града Крагујевца до 2025. године наглашава важност обезбеђивања равноправног учешћа свих грађана у културном животу града, уз посебан нагласак да је потребно обезбедити културну разноликост, а пре свега заштиту и афирмацију културног наслеђа и културе ромске заједнице у Крагујевцу. Активностима овог плана је планирано обезбеђење простора за промоцију културе Рома, у којима ће се одвијати уметничке, креативне и едукативне активности ромске заједнице, а пре свега делатност Ромског културно просветног центра. Такође, предвиђено је боље планирати и интегрисати наступе представника ромске заједнице у градске манифестације, као и у обележавање Дана града.

2.2.1 Ефекти реализације претходног ЛАП за социјалну инклузију Рома и Ромкиња

Како је већ наведено, Град Крагујевац од 2007. године усваја и спроводи локалне јавне политике усмерене ка социјалној инклузији ромске националне мањине, а последњи такав документ је био ЛАП за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Крагујевцу за период од 2019-2021. Овај документ је обухватао шест приоритетних области социјалног укључивања Рома: образовање, запошљавање, социјалну заштиту, здравствену заштиту, реадмисију и становање, у оквиру којих је било планирано 70 мера (образовање-12, запошљавање-12, социјална заштита-15, здравствена заштита-13, реадмисија-7, становање-11) и већи број активности. Планирана средства за имплементацију овог документа у трогодишњем периоду на који је донет износила су 6.600.000,00 РСД. Претходни ЛАП није предвидео динамику извештавања о спровођењу акционог

плана, као ни одговорности на том плану, те извештаји о спровођењу претходног ЛАП-а нису рађени. Такође, није урађена ни евалуација тј. вредновање учинка постигнутог реализацијом овог документа на унапређење положаја циљне групе на коју се односио.

Међутим, на основу података којима располаже координатор за ромска питања у претходном трогодишњем периоду су постигнути значајни резултати на плану спровођења мера и активности предвиђених ЛАП-ом. Град обезбеђује бесплатан превоз за све ђаке основношколског и средњешколског узраста, чиме су обухваћена и сва ромска деца. Такође, из градског буџета подржано је опремање 100 деце ромске националности са по 5.000,00 РСД за полазак у обавезни припремни предшколски програм (ППП), односно у први разред основне школе (48 предшколаца и 52 првака). Град је обезбедио и 30 стипендија за најуспешније средњошколце и студенте у износу од по 20.000,00 РСД, а подељено је и 705 једнократних новчаних помоћи у износу од по 2.500,00 динара за прославу Ђурђевдана. У ОШ „Мирко Јовановић“ су обављене припреме за увођење ромског језика са елементима националне културе, а у највећем ромском насељу Лицика је два пута организована имунизација против КОВИДА-а 19. У сарадњи са Црвеним крстом и студентима Правног факултета у Крагујевцу подељено је 30 новогодишњих пакетића најсиромашнијој деци поводом Нове 2021. године, а град је обезбедио и 210 пакетића за ромску децу поводом прославе Бибије.

Ипак, највећи број планираних стратешких мера је у претходном периоду спроведено захваљујући донаторској подршци и бројним пројектима који су спроведени у сарадњи са ОЦД и другим партнерима. Реч је о следећим програмима и пројектима:

- У оквиру пројекта **“Инклузија Рома и других маргинализованих група у Србији”**, који имплементира Немачка организација за међународну сарадњу (ГИЗ) у сарадњи са Црвеним крстом Србије, подељено је 1.680 пакета намирница и хигијенских средстава, а две ОЦД су директно подржане за имплементацију мера предвиђених ЛАП-ом за социјалну инклузију Рома. Удружење „Рома центар“ је организовао стручне обике за 200 Рома за активно тражење посла и samozапoшљавање (креирање биографије, представљање на тржишту рада, покретање посла и регистрација фирми, израда бизнис планова, онлајн трговина), као и обуке за стицање стручних вештина за 30 корисника. Додатно, у оквиру пројекта **“Образовање – кључ за бољи економски статус младих Рома у Крагујевцу”** удружења „Романипен“ остварио је следеће резултате :
 - 30 ромских ученика VIII разреда је добило је подршку у професионалној оријентацији при избору занимања у средњим школама,
 - за 30 ромских ученика VIII разреда обезбеђена је додатна настава из српског, математике и хемије као подршка за полагање завршног испита,
 - 30 младих Рома добило је подршку кроз обуку за поспешивање запошљавања,
 - за 25 ромских породица/родитеља обезбеђена је психо-социјална подршка,
 - укупно 170 родитеља, деце и тражилаца посла ромске националности учествовало је у мерама за спречавање напуштања школовања, подршку наставку школовања и бољем позиционирању на тржишту рада.
- Кроз компоненту **“Заједно за заједницу”** у оквиру пројекта „Побољшање услова живота Рома и Ромкиња и других маргинализованих група“, који имплементира ГИЗ са партнерским организацијама, 11 Рома је било радно ангажовано код послодаваца, а подељено је и 1.250 хигијенских пакета и преко 1.000 заштитних маски у ромским насељима.

- У склопу „ROMACTED“ програма , а у оквиру пројекта „Подршка спровођењу активне локалне политике за социјално укључивање Рома у Граду Крагујевцу“, који је реализовала НВО Романипен у сарадњи са градом Крагујевцом, уз подршку Савета Европе, подељено је: 1.000 заштитних маски, 105 ваучера од по 3.000 динара за куповину намирница и хигијенских средстава; 36 ваучера вредности по 6.000 динара за опремање ђака за школу (прибор и гардероба). Такође, пројекат је допринео оснаживање 25 младих Рома и Ромкиња, узраста од 10 до 18 година, о значају очувања репродуктивног здравља, превенцији наркоманије и породичног насиља. У ромским насељима Илићево, Угљешница и Аеродром су постављена 4 пластична канистера од по 1.000 литара запремине са циљем снабдевања становника ових насеља пијаћом водом.
- У оквиру пројекта **“Управљање миграцијама и подршка повратку тражилаца азила”**, коју на националном нивоу реализује удружење СКРУГ ЛИГА Рома и немачка организација „Хелп“, кроз регионални ХУБ који води организација „Романипен“ у Крагујевцу је: евидентирано је 354 ромских породица повратника из иностранства, подељено 300 кубика огревних дрва и 500 пакета хуманитарне помоћи у храни и хигијени корисницима, 35 корисника је добило подршку у радном материјалу и опреми за покретање бизниса, 15 породица је добило подршку у грађевинском материјалу за обнову кућа, а подељено је и 100 таблета ромским ученицима и 1.000 заштитних маски.
- У сарадњи са НВО „Центар за едукацију Рома из Београда“, а уз финансијску подршку Фондације за отворено друштво, током 2020. године је подељено 10 таблета у ОШ „19. октобар“ у Маршићу, у којој се спроводи **пројекат „Ромски језик са елементима националне културе”**.
- Кроз пројекат **„Јачање локалних заједница за рани развој и образовање ромске деце у Србији“**, који је реализовало удружење „Романипен“ у 6 локалних самоуправа, у Крагујевцу је: обезбеђена менторска подршка за израду пројектних предлога за аплицирање за грант шему програма ИПА 2016, а потом је пружена подршка градском тиму за имплементацију одобреног пројекта, 6 ромских партнерских организација је менторски подржано за имплементацију програма за рани развој и образовање ромске деце, 220 ромских породица је добило хуманитарне пакете у храни и хигијени као подршка превазилажењу последица пандемије КОВИД -19, а 70 ромских основаца је добило таблете као подршка за праћење онлајн наставе.
- Кроз пројекат **„Центри за интеграцију ромске заједнице“**, који је реализовала организација „Романипен“ остварени су следећи резултати:
 - 742 корисника се добило неку од сервисних услуга центра,
 - 6 младих Рома прошло обуку и укључено у организацију кроз различите програме,
 - 138 Рома и 55 Ромкиња подржано за аплицирање на различитим програмима за покретање сопствених бизниса,
 - 29 корисника подржано за укључивање у програму јавних радова на локалном нивоу,
 - 19 корисника добило подршку за аплицирање за програме адаптације стамбених објеката,
 - 209 корисника/ученика/деце добило психо-социјалну подршку и подршку у образовању,
 - 229 корисника је добило подршку правног саветника,
 - 312 корисника је добило подршку социјалног медијатора.
- Кроз пројекат **„Заједно од раног узраста против дискриминације“** који је град Крагујевац, кроз програм ИПА 2016, реализовао у партнерству са удружењем

„Романипен“, у ПУ „Ђурђевдан“ и ОШ „Наталија Нана Недељковић“ остварени су следећи резултати : реализовано 5 вебинара на теме превенције дискриминације у образовању и подршке укључивању ромске деце у програме раног развоја, обезбеђено 60 таблета за ромске ученике, успостављена координација над заједничким активностима релевантних партнера на пољу укључивања ромске деце у целодневне боравке, набављене 3 паметне табле и 3 лаптопа, обезбеђена потпуна примена правилника о приоритетном упису деце из осетљивих група у систем предшколског васпитања и образовања.

- У оквиру пројекта **„Кроз игру и дружење до правилног развоја – подршка инклузији ромске деце у предшколски систем васпитања и образовања“**, који је град Крагујевац реализовао у партнерству са удружењем „Романипен“, предшколским установама, Дом здравља и Центаром за социјални рад, захваљујући кредиту Светске банке, остварени су следећи резултати:
 - 56 ромске деце узраста од 0 до 5,5 година укључено је у целодневне предшколске образовне програме,
 - 60 ромске деце узраста од 3 – 5,5 година је опремљено одећом и обућом похађање предшколског образовања,
 - 60 ромских породица добило хигијенске пакете,
 - 60 ромске деце вођено на излете у „300 врт“ Јагодина и Природњачки музеј Свилајнац.
- Кроз пројекат **„Нарације особа које су преживеле геноцид над Ромима у Србији“**, реализован од стране „Романипен-а“ спроведено је истраживање и дубински интервјуи са 30 преживелих жртава геноцида над Ромима у II Светском рату.
- У оквиру пројекта **„Me sem Rom – програм афирмације и популаризације ромског језика и изучавања културног идентитета Рома“**, који је реализован од стране НВО „Романипен“ током 2022. године је постигнуто следеће:
 - 30 Рома едуковано о културном идентитету, традицији и наслеђу ромске културе,
 - организована изложба слика „Тарот велика аркана“,
 - организовано књижевно вече „Роми на друмовима /Лутајуће срце“
 - организована панел дискусија „Ромски културни моментум – поглед у будућност“,
 - организована свечаност поводом Светског дана Рома у Скупштини града Крагујевца.
- Пројекат **„Повећане могућности образовања за ромске ученике и ромску омладину на Западном Балкану и Турској“**, који је спроведен од стране НВО Романипен, уз финансијску подршку Ромског едукативног фонда, је обухватио 200 деце узраста 7 и 8 година (I и II разред) из 150 породица. Пројекат је омогућио помоћ родитељима и деци око уписа у I разред током две школске године 2020/2021 и 2021/2022, блиску сарадњу са учитељима/цама везану за образовне и друге потребе деце, пружање подршке у изради домаћих задатака и учешће у летњој школи током распуста у школској 2020/21. години.
- У склопу пројекта **„Заједно за здравији и уреднији живот Рома у Корману“** који је спровело ромско удружење „Интегративни глобал центар“ у партнерству са Градом Крагујевцем и ЈКП „Шумадија“, очишћено је ромско насеље Корман и обезбеђен је велики контејнер за изношење смећа. Такође, обезбеђен је прилаз насељу тако што је у дужини од 500 м насут пут, обезбеђен је прелаз око мостића на реци у близини насеља, урађена дезинфекција, дезинсекција и дератизација насеља. Пројекат је подржан од Швајцарске амбасаде кроз програм Swiss PRO.

- У сарадњи са НВО „Праксис“ припремљени су захтеви за 62 лица за издавање личних карти, као и 10 уверења о држављанству, 11 уверења из матичне књиге рођених, 1 уверење из матичне књиге венчаних и 2 уверења из матичне књиге умрлих. За 15 лица плаћене су таксе за обнову боравишта, а за 2 особе таксе за пријем у држављанство. Урађени су захтеви за 21 здравствену књижицу (7 мушкараца и 14 жена).

Подаци о спроведеним стратешким мерама и активностима углавном нису родно осетљиви (број корисника/ца није разврстан по полу), те се не може утврдити у којој мери су биле доступне женама и мушкарцима у ромској заједници и колико су одговарале њиховом специфичном положају. Самим тим, нема података о препрекама са којима се Ромкиње суочавају у коришћењу постојећих мера, као и које мере им недостају. Како би локалне инклузивне политике на равноправној основи решавале проблеме и Рома и Ромкиња, потребно је успоставити вођење родно осетљивих база података код свих градских органа и институција и предвидети посебне мере и активности усмерене ка унапређењу положаја Ромкиња. Поред база података, потребно је осигурати партиципацију Ромкиња у доношењу одлука на локалном нивоу, те у већој мери укључити их у консултативне процесе и учинити њихову перспективу видљивом у локалним јавним политикама.

2.3. Локални институционални оквир у области социјалне инклузије Рома и Ромкиња

У Крагујевцу постоје локални механизми који имају за циљ да оперативно олакшају приступ остваривању људских и мањинских права, као и социјалну инклузију ромске популације на територији града. Најпре, у оквиру Градске управе за друштвене делатности је формирана **Група за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима**, а унутар ње је систематизовано радно место **координатора за ромска питања**. Позиција координатора за ромска питања постоји још од 2006. године и на овој позицији ради службеник који је запослен на неодређено радно време. Основна улога координатора за ромска питања јесте да као представник локалне самоуправе пружа стручну и техничку помоћ ромској заједници на територији града у циљу решавања проблема и задовољавања потреба ромске националне мањине и унапређења њеног социо-економског положаја. Такође, он учествује и у дефинисању приоритета и прати спровођење локалних стратешких мера за инклузију Рома.

Такође, од 2014. године у Крагујевцу делује и **Мобилни тим за инклузију Рома**. Оперативни капацитети мобилног тима засновани су, пре свега, на чињеници да су његови чланови запослени у локалним институцијама и установама (координатор за ромска питања, представник Центра за социјални рад, представник локалне филијале Националне службе за запошљавање, представник Дома здравља, педагошки асистент, здравствена медијаторка итд.) и да непосредно раде на пословима који су у вези са остваривањем права лица ромске националности, те су непосредно упознати са проблематиком у овој области. Улога мобилног тима је да ради на подстицању директне примене дефинисаних стратешких мера у локалним органима и установама, обилази ромска насеља на основу утврђеног плана, сарађује са Националним саветом ромске националне мањине и организацијама цивилног друштва, извештава органе јавне управе о проблемима у вези са применом стратешких мера, те припрема иницијативе и пројекте којима се осигурава сарадња локалних организација и партнера у процесу унапређења положаја Рома.

Поред координатора за ромска питања и мобилног тима, у Крагујевцу је формиран и **Савет за унапређење положаја Рома**, као стално радно тело Градског већа, чији је задатак да: предузима неопходне активности од значаја за успешну интеграцију Рома и њихово укључивање у локалну заједницу, сарађује и координира рад са свим релевантним актерима из система образовања, здравства, социјалне заштите итд. у циљу унапређења положаја Рома, подржава спровођење локалних јавних политика које доприносе инклузији Рома кроз алокацију и обезбеђивање локалних ресурса за реализацију планираних активности, указује надлежим органима на случајеве дискриминације у Крагујевцу, те иницира доношење одлука надлежних органа и служби Града Крагујевца којима се унапређује положај Рома итд. У састав овог савета поред представника локалних органа и установа улазе и предствници ромских удружења: „Романипен“, „Рома центар“ и „Интегративни глобал центар“.

Важне локалне механизме у непосредном раду са ромском заједницом представљају **педагошки асистенти и здравствене медијаторке**. У Крагујевцу је ангажовано **7 педагошких асистената**, и то 6 у следећим основним школама: ОШ „Наталија Нана Недељковић“, ОШ „Трећи крагујевачки батаљон“, ОШ „Вук Караџић“, ОШ „Ђура Јакшић“, ОШ „Мирко Јовановић“, ОШ „19. октобар“ и 1 педагошки асистент у Предшколској установи „Нада Наумовић“. Овај број не одговара потребама града на чијој територији постоје 22 ОШ, 2 државне ПУ и 19 приватних ПУ, те је истакнута потреба за ангажовањем најмање још једног педагошког асистента и то у ПУ „Ђурђевдан“. Педагошки асистенти посвећено раде на повећању обухвата деце ромске националности у основним школама и предшколским установама, уз пружање континуиране подршке деци у похађању наставе и превазилажењу тешкоћа са којима се суочавају током школовања. **Досадашња сарадња педагошких асистената са релевантним локалним органима, установама и институцијама је оцењена високом оценом од стране градске управе**. Поред рада у образовним установама, педагошки асистенти су често присутни на информативно-едукативним радионицама у ромским насељима када постоји потреба за информисањем циљне групе директно на терену. Такође, они учествују у обележавању важних датума везаних за ромску заједницу у Крагујевцу, а активни су и унутар Асоцијације педагошких асистената у оквиру које су умрежени и редовно комуницирају са колегама из других локалних самоуправа.

Здравствене медијаторке представљају важану спону у ефикасном повезивању здравственог система и грађана неформалних ромских насеља, како би се омогућио што бољи увид здравствених установа у стање у овим насељима и повећао број правовременог јављања лекару. Оне воде евиденцију о здравственом стању житеља неформалних насеља, раде на подизању свести о неопходности вакцинације деце, о значају правилне исхране, хигијенских навика, заштити од заразних болести, планирању породице, као и о штетности психоактивних супстанци. У Крагујевцу је **ангажована једна здравствена медијаторка**, што никако не задовољава потребе града на чијој територији се налази 11 ромских насеља. Додатну отежавајућу околност представља то што здравственим медијаторкама у Србији није регулисан радно-правни статус, а њихова примања су испод загарантованог минималца. Међутим, чак и у оваким околностима здравствене медијаторке одговорно и посвећено обављају свој посао, те је сарадња здравствене медијаторке са Домом здравља у Крагујевцу оцењена као веома успешна. Посебно је добра сарадња успостављена са патронажном службом у заједничком обиласку ромских породица, као и са Развојним саветовалиштем за здравствену заштиту деце предшколског узраста. Такође, у претходном периоду су заказивани прегледи код гинеколога за Ромкиње, а здравствена медијаторка посредује у преписивању терапије електронским путем између изабраних лекара и пацијената који то нису у могућности самостално да ураде. Током пандемије КОВИД-а 19, здравствена медијаторка је имала

значајну улогу у организовању имунизације у ромским насељима заједно са мобилним тимом и здравственим радницима.

Организације цивилног друштва (ОЦД) које заступају интересе ромске заједнице су до сада били драгоцени партнери Градској управи и локалним институцијама у оперативном спровођењу стратешких мера за инклузију Рома. С обзиром на њихов непосредан рад са корисницима на терену и поседовање информација о стварним потребама и проблемима, ромска удружења су значајна и као партнери у припреми и спровођењу пројеката који имају за циљ унапређење положаја ромске популације. **У Крагујевцу постоји 9 ромских удружења и то су:** "Образовно-културна заједница Рома-Романипен", "Ромски информативни центар", "Удружење ромско српског пријатељства -Стабло", "Пурано Ром ", "Рома Центар", "Зурали Ромњи", "Интегративни глобал центар ", "Бахталипе-Тулча" и "Ромски културни просветни центар". Ромски цивилни сектор је покренач иницијативе и низа образовних програма са циљем подизања мотивације ромских ученика за активније учешће у образовном процесу, као и за изражавање и неговање етничког идентитета. До сада су реализовани бројни пројекти који су имали за циљ подршку интеграцији ромске деце и омладине у постојећи образовно - васпитни систем, попут пројекта „Једнаке шансе“. Од проглашења Декаде Рома многе иницијативе које је покренуо ромски невладини сектор биле су подржане од стране локалне самоуправе, како финансијски, тако и кадровски. У том периоду успостављено је и радно место координатора за ромска питања и тим потезом је показана спремност локалне самоуправе да заједничким снагама са ромским удружењима ради на решавању бројних проблема у ромској заједници. Поред образовања, ромски цивилни сектор спроводи пројекте и у другим областима значајним за инклузију Рома, попут запошљавања (обуке за активно тражење посла, самозапошљавање, писање бизнис планова итд.), здравствене заштите (превенција болести зависности, репродуктивно здравље жена, младих...), становање (унапређење инфраструктуре у ромским насељима), очување културног идентитета и промоција ромске културе (културне манифестације, књижевне вечери, округли столови итд.) Све ово доприноси да Роми у Крагујевцу активније учествују у свим сферама културног и друштвеног живота града, мењајући притом сопствену слику у очима суграђана.

3. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

Град Крагујевац је привредни, културно-просветни, здравствени и политички центар Шумадије и Поморавља и суседних региона. Налази се у срцу Шумадије и Србије, јужно од главног града Србије – Београда, од кога је удаљен 140 км. Подигнут је на обалама Лепенице у крагујевачкој котлини, где се дотичу крајни огранци шумадијских планина: Рудника, Црног Врха и Гледићких планина.

Територија града Крагујевца обухвата површину од 835 км², од чега 534 км² или 63,9% припада руралном подручију, а 301 км² или 36,1% територије припада урбаној зони. У укупној површини Шумадијског округа територија града учествује са 35%, а у површини републике са око 1%. На основу резултата Пописа становништва из 2011. године на територији града живи 179.417 становника, од чега 94,6% живи у урбаној зони, док 5,4% становништа живи у руралној зони. По броју становника град Крагујевац учествује са 2,21% у укупном броју становника Републике Србије и налази се на четвртом месту по величини и на првом месту по проценту урбане популације. Крагујевац има 57 насеља, 78 месних заједница и 62 катастарске општине.

До почетка деведесетих Крагујевац се по развијености у бившој СФРЈ налазио на 5. месту одмах иза словеначких градова, али је после тога дошло до стагнације, да би се данас Крагујевац поново могао издвојити као један од најјачих административних, културних, финансијских, индустријских и политичких центара у Србији. Крагујевац је индустријски град, али и град који располаже значајним пољопривредним земљиштем. Он је такође и макрорегионални центар за околне регионе: Чачка, Краљева, Ужица, Јагодине, Крушевца, Смедерева, Пожаревца и северног Косова. Град је географски позициониран у непосредној близини паневропског мултимодалног инфраструктурног коридора 10, који пролази кроз централни део Југоисточне Европе са тржиштем од 69 милиона људи.

Град Крагујевац је према званичној статистици етнички хомогена средина са уделом српског становништва од 95,90% у укупном броју становника. **Најбројније мањинске етничке заједнице у Крагујевцу су Роми (0,83%), Црногорци (0,36%) и Македонци (0,16%).**

Табела 4: Етничка структура становништва у Крагујевцу према попису 2011. године

Национална припадност	Број	Удео у укуп. становн. (%)
УКУПНО	179417	100%
Срби	172052	95,90%
Црногорци	645	0,36%
Македонци	297	0,16%
Мађари	37	0,02%
Роми	1482	0,83%

Румуни	17	0,01%
Русини	6	0,003%
Хрвати	192	0,11%
Југословени	175	0,10%
Словенци	34	0,02%
Словаци	16	0,01%
Албанци	27	0,02%
Бугари	41	0,02%
Остали	231	0,13%
Нису се изјаснили	2033	1,13%
Регионална припадност	211	0,12%
Непознато	1613	0,90%

Извор: Попис 2011, Републички завод за статистику

3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О РОМСКОЈ НАЦИОНАЛНОЈ МАЊИНИ

Роми чине највећу националну мањину у Крагујевцу, на чијој територији према резултатима последњег пописа становништва из 2011. живи 1.482 припадника ромске етничке заједнице (751 Ром и 731 Ромкиња). Од овог броја 50,7% је Рома, док је Ромкиња 49,3%. Међутим, процењује се да је стварни број припадника ромске заједнице у Крагујевцу далеко већи - 5 до 6 пута, **те да их у укупном становништву града има око 4,7%, односно око 8.438.** Бројни су разлози зашто званична статистика није поуздан извор података о броју Рома који живе у Републици Србији, па и у Крагујевцу. Према Уставу Републике Србије грађани и грађанке нису дужни да се изјашњавају о својој националној припадности, те се процене углавном заснивају на теренском раду локалних институција и ОЦД које непосредно раде у областима пружања услуга и оставривања и заштите права ромске националне мањине. Поред овога, на неизјашњавање утиче и низ других битних фактора попут: страха од дискриминације, правне невидљивости, етномикрије, изражене мобилности, социјалне искључености, као и висок проценат мешовитих бракова у ромској заједници и асимилација. Такође, на овај број утичу и сталне миграције ромске популације, али и прилив повратника из иностранства на основу Споразума о реадмисији лица која незаконито бораве са ЕУ¹⁰ и билатералних споразума о реадмисији¹¹. Према евиденцији Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије, у Крагујевац су се према споразумима о реадмисији вратила 52 лица у периоду од 2019-2021. године. Међутим, треба узети у обзир да је ово евиденција само оних повратника који су евидентирани преко Канцеларије за реадмисију на аеродрому „Никола Тесла“ у Београду, те да је укупан број повратника свакако већи, а о њима се не води званична евиденција. Према подацима ромског удружења „Романипен“ **у Крагујевац се у истом периоду вратило 354 повратника ромске националности.** Значајно је поменути и да око 15% ромске заједнице у Крагујевцу чине интерно расељена лица са Косова и Метохије. Према подацима на дан 7.06.2022. год. укупно 980 Рома је било уписано у посебан бирачки списак.

Роми живе у 11 насеља лоцираних у градској и приградској средини, од којих је 6 нелегално, и са различитим степеном инфраструктурне опремљености. Реч је следећим насељима: **Лицка, Палилуле, Колонија и Багремар, Бресница 1,2,3, Илина**

¹⁰ https://kirs.gov.rs/media/uploads/Readmisija/Sporazumi/Read_Sporazum_EU.pdf

¹¹ <https://kirs.gov.rs/cir/readmisija/sporazumi>

Вода- Маршић, Сушица- Аеродром, Угљешница-Петровац, Ердеч-Ћава, Грошница 1,2,3, Дреновачки пут и Корман. Једино се насеља Лицика и Корман могу сматрати ромским хомогеним насељима у којима живе само домицилни Роми, јер су сва остала насељена и другим становништвом.

Табела 5: Ромска насеља на територији града Крагујевца

Р.Б.	НАЗИВ РОМСКОГ НАСЕЉА	БРОЈ ДОМАЋИНСТВА	БРОЈ СТАНОВНИКА
1.	Лицика	130	520
2.	Палилуле	70	280
3.	Колонија и Багремар	90	360
4.	Бресница 1,2,3	60	240
5.	Илина Вода- Маршић	30	180
6.	Сушица- Аеродром	10	40
7.	Угљешница, Петровац	10	40
8.	Ердеч – Ћава	300	1500
9.	Грошница 1,2,3,	300	1500
10.	Дреновачки пут	200	1000
11.	Корман	30	100
I. Укупно у свим ромским насељима:		1.230	5.760
II. Процена осталих појединачно расутих по другим насељима:		270	1.080
III. Удео Рома у ИРЛ полулацији (око 15%):		350	1.598
УКУПНО (I+II+III):		1.850	8.438

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

Највећи број ромских домаћинстава живи у 3 ромска насеља: Ердеч-Ћава (300), Грошница 1,2,3 (300) и Дреновачки пут (200), у којима према проценама има укупно око 4.000 житеља ромске националности. Најмања ромска насеља су Сушица-Аеродром и Угљешница-Петровац у којима живи по 10 ромских домаћинстава са укупно 40-так чланова.

Положај Рома у Крагујевцу се не разликује битно од положаја Рома у другим локалним самоуправама у Србији и региону. Они су непривилегована друштвена група чији представници углавном живе у неурбанизованим насељима. У односу на укупно становништво проценат неписмених је највиши међу Ромима, док је стопа запослености најнижа. Заступљеност Рома у органима и институцијама јавне управе је безначајна. Сиромаштво је главна компонента социо-културног идентитета Рома и вишегенерацијски друштвени феномен, који се уједно може сматрати и узроком, али и последицом изразито неповољног положаја ромске заједнице. Због укорењеног сиромаштва, Роми имају неједнаке услове у свим сферама друштвеног живота. Роми теже остварују основна људска права, јер наилазе на препреке у обезбеђивању личних докумената, што их чини правно невидљивим. Функционална неписменост родитеља ствара понекад непремостиву

препреку за образовање деце. Због нерегулисаних правних односа и лоших услова становања и незапослености, неретко се дешава да Роми у потрази за бољим условима живота траже економски азил у државама Европске уније. С обзиром на растући тренд тражења азила у државама ЕУ, тамошње власти оштро санкционишу досељавање ромских породица. То узрокује њиховом депортацијом у Србију, често без адекватне документације. Услед оваквог следа догађаја долази до осипања деце из образовног система, која се због насталог дисконтинуитета у образовном процесу тешко враћају и настављају школовање. Породице повратника по реадмисији исељавањем губе право на социјалну заштиту и различите облике социјалних давања, која су им често једини извор прихода. Повратници по реадмисији чија су деца похађала наставу у земљама ЕУ често не поседују сертификате и сведочанства о похађању наставе или поседују сведочанства која је потребно превести и нострификовати у циљу укључивања деце у образовни систем.

3.2. ОБРАЗОВАЊЕ

3.2.1. Предшколско образовање

На територији града Крагујевца постоје две државне предшколске установе- ПУ "Нада Наумовић" и ПУ "Ђурђевдан", које своје програме реализују у 14 објеката (јаслице и вртићи). Додатно, припремни предшколски програм се одвија у 45 издвојених објеката. У вртићу „Црвенкапа“ се одвија рад са две групе деце са посебним потребама. Поред државних, у Крагујевцу има и 19 приватних предшколских установа. Просечан број деце која су обухваћена предшколским васпитањем и образовањем на годишњем нивоу у Крагујевцу је последње 2 године износио 3.898, а најбројнија су деца узраста од 3 до 5,5 година.

Табела 6: Број деце обухваћене предшколским васпитањем и образовањем у Крагујевцу у школској 2020/2021. и 2021/2022. години

Година	УКУПНО	Деца узраста 0–3 године	Деца узраста 3-5,5 година	Деца обухваћена припремним предшколским програмом	Обухват деце из осетљивих група предшколским образовањем
2020/2021.	4.247	1.073	1.677	1.497	Нема података
2021/2022.	3549	1.079	1.434	1.036	Нема података

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

У школској 2021/2022. години је предшколским образовањем и васпитањем у државним установама било обухваћено 84 деце ромске националности (37 девојчица и 47 дечака). Од овог броја је 54 деце похађало припремни предшколски програм (23 девојчице и 31 дечак), док је 30 деце узраста од 3 до 5,5 година похађало остале вртичке групе (изузев јаслица у којима није било деце ромске националности). Приметно је да ромска деца узраста од 0 до 3 године нису последњих година била

обухваћена програмима раног развоја. Треба напоменути да и у приватним вртићима има деце ромске националности, али нема података о њиховом броју.

Табела 7: Број деце ромске националности обухваћене предшколским васпитањем и образовањем у Крагујевцу у школској 2019/2020, 2020/2021. и 2021/2022. години

Година	УКУПНО	Деца узраста 0– 3 године	Деца узраста 3-5,5 година	Деца обухваћена припремним предшколским програмом
2019/2020.	73	0	11 (3 девојчице, 8 дечака)	62
2020/2021.	47	0	11 (6 девојчица, 5 дечака)	36
2021/2022.	84 (37 девојчица, 47 дечака)	0	30 (14 девојчица, 16 дечака)	54 (23 девојчице, 31 дечак)

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

На фокус групи са представницима ромске заједнице је као велики проблем наведено непостојање афирмативних мера за упис деце ромске националности у предшколске установе, што директно утиче на мали обухват деце програмима раног развоја.

3.2.2. Основно образовање

На територији града Крагујевца постоје 22 основне школе, 2 специјалне школе које су истовремено и основне и средње, као и 1 музичка школа која је, такође, и основна и средња школа. Од 22 основне школе њих 16 има издвојена одељења ван седишта матичне школе. У школској 2020/2021. год. основним образовањем је у Крагујевцу било обухваћено 11.279 ученика, док је тај број у 2021/2022. години износио 12.962.

Не постоји тачна евиденција колико ромских ученика похађа основне школе на територији Крагујевца, јер основне школе не прикупљају податке о националној припадности ученика које уписују у први или било који други разред. Наиме, прописане процедуре за упис ученика у ОШ не обухватају овакав податак. Једина евиденција коју воде основне школе тиче се ученика ромске националности који похађају 8. разред и желе да користе афирмативне мере за упис у средњу школу, пошто је по том основу предвиђено изјашњавање. Тако да је до поузданих података о броју ромских ученика у основном образовању могуће доћи само у оним школама у којима постоје педагошки асистенти. Реч је о 6 основних школа, и то: ОШ “Наталија Нана Недељковић”, ОШ “Трећи крагујевачки батаљон”, ОШ „Вук Стефановић Караџић“, ОШ „Ђура Јакшић“, ОШ „Мирко Јовановић“, ОШ „19. октобар“, **које је у школској 2021/2022. год. похађало 354 ромских ученика/ца. Према проценама мобилног тима и педагошких асистената, у свим основним школама на територији града Крагујевца заступљено је око 5% ученика ромске националности.**

Табела 8: Број деце ромске националности у ОШ које имају ангажоване педагошке асистенте у Крагујевцу у школској 2021/2022. години

Основна школа	Педагошки асистент	Дечаџи	Девојџице	Укупно по ОШ
1. ОШ „Трећи крагујевачи батаљон“	Емина Николић	45	41	86
2. ОШ „Наталија Нана Недељковић“	Божидар Николић	42	37	79
3. ОШ „Ђура Јакшић“	Александра Јовановић Ђурић	35	33	68
4. ОШ „Мирко Јовановић“	Љубиша Павловић	41	19	60
5. ОШ „19. октобар“	Тања Ђорђевић	19	16	35
6. ОШ „Вук Караџић“	Мила Николић / Слађана Миладиновић	13	13	26

У крагујевачким основним школама се не реализује изборни програм **Ромски језик са елементима културе** пошто нема заинтересованих, а три лица имају сертификат на основу кога могу да изводе наставу овог изборног програма. У одређеним ОШ које похађају ромски ученици реализују се програми едукације о правима деце ромске националности, културолошким специфичностима, тешкоћама које отежавају редовно похађање наставе, учење и напредовање ове деце. Управо овакав пројекат под називом „Игром и дружењем до квалитетнијег суживота“ је реализован у ОШ "Мирко Јовановић" уз залагање педагошког асистента.

Према доступним подацима, у претходне две школске године у **основним школама је идентификовано осипање 21 ученика ромске националности, од тога броја је било 8 девојџица.** Највеће осипање је забележено у IV, VII и VIII разреду. Нема прецизне евиденције о разлозима осипања ученика ромске националности из основног образовања и треба бити пажљив приликом тумачења ових података, јер неки ученици своје школовање настављају у другим школама због пресељења или у иностранству, неки се врате школовању следеће године или након пар година у исте школе које су претходно напустили, или настављају образовање у школама за основно образовање одраслих. Такође, има примера и да се деца до 4. разреда само „преводе“ из разреда у разред уз врло ретко похађање школе и тако се само формално воде да су у образовном систему, а заправо га ретко или уопште не похађају. У ситуацији нередовног похађања школе, ОШ поступају по прописаној процедури, али прописани механизми које школа у овим ситуацијама покреће не функционисају (одговорност породице, ЈЛС, ЦСР и друго). То су све разлози због којих је тешко водити прецизну евиденцију у овој области. Поред овог, на нередовно похађање и осипање из школе утиче и лош материјални положај ромских породица, те су деца приморана да се врло рано укључе у радне активности, али и низак ниво свести и информисаности родитеља о значају образовања деце.

Табела 9: Број ученика ромске националности који су напустили¹² основну школу по разредима у школској 2018/2019 и 2019/2020.

Разреди	2018/2019.	2019/2020.
---------	------------	------------

¹² Ученик не може да напусти основну школу пошто је обавезна, већ може само да се испише ради уписа у другу школу или да му престане обавеза похађања основне школе када је навршио 15 година.

	Укупан број ученика	Број девојчица	Укупан број ученика	Број девојчица
I разред	1	-	-	-
II разред	-	-	1	0
III разред	1	1	-	-
IV разред	4	1	-	-
V разред	2	2	-	-
VI разред	-	-	1	0
VII разред	4	2	1	0
VIII разред	5	2	1	0
Укупно (сви разреди):	17	8	4	0

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

Функционално основно образовање одраслих (ФООО) се у Крагујевцу спроводи од школске 2019/2020. године у ОШ „Драгиша Луковић Шпанац“. **У последње 3 школске године ФООО је завршио 101 полазник, а међу њима је било 92 Рома (91%).** У школској 2021/2022. програм ФООО је завршило 30 полазника, од тога 27 Рома.

Табела 10: Број полазника ФООО у Крагујевцу у школској 2019/2020, 2020/2021. и 2021/2022. години

Школска година	УКУПНО ПОЛАЗНИКА ФООО	БРОЈ РОМА ОБУХВАЋЕНИХ ФООО
2019/2020.	46	41
2020/2021.	25	24
2021/2022.	30	27

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

3.2.3. Средње образовање

Крагујевац је центар средњег образовања шумадијског округа са 10 средњих школа (СШ) и то: 2 гимназије, 5 средњих стручних школа, 2 средње специјалне школе и 1 средњом музичком школом. Развијена мрежа средњешколског образовања даје потребну образовну структуру за привреду, ванпривредне делатности, као и за даље универзитетско образовање.

У школској 2021/2022. год. средње школе у Крагујевцу је похађало 7.418 ученика и ученица. Највећи број ученика је похађало средње стручне школе (4.840), док је гимназију похађало 2.380 ученика. Један број средњошколаца похађа школу за ученике са сметњама у развоју (36), док средњу музичку школу похађа 162 ученика. С обзиром да ни средње школе не воде евиднецију о ученицима према националној припадности, нема

прецизних података о броју ромских ученика који похађају средње школе у Крагујевцу. Отежавајућу околност представља и то што нема ангажованих педагошких асистената на средњешколском нивоу, те је тешко дати и процену о њиховом броју. **Према подацима којима располаже мобилни тим, заступљеност ученика ромске националности у средњим школама је око 1%.**

Сакупљени подаци показују да је **137 ученика ромске националности уписало средњу школу путем афирмативних мера у последње три школске године (70 девојчица и 67 дечака)**. Највећи број средњошколаца који се уписују путем афирмативних мера је заинтересован за похађање Медицинске школе „Сестре Нинковић“, а праћење уписаних ђака у ову школу је показало да је сви и заврше са успехом. С друге стране, највећи број ромских средњошколца похађа Средњу стручну школу Крагујевац и образује се за неки од бројних профила у области машинства, обраде метала, обраде дрвета, електротехнике и саобраћаја.

Табела 11: Број ученика ромске националности који су уписани у средњу школу путем афирмативних мера у школској 2019/2020, 2020/2021. и 2021/2022. години у Крагујевцу

Година	УКУПНО УПИСАНИХ	ДЕВОЈЧИЦА	ДЕЧАКА
2019/2020.	56	27	29
2020/2021.	46	25	21
2021/2022.	35	18	17
Укупно све три школске године:	137	70	67

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

У појединим средњим школама се реализују програми и пројекти који имају за циљ да олакшају похађање наставе, учење и напредовање ромских ученика, као и да ученике едукују о културној разноликости и људским правима. Највише оваквих пројеката је у последње 3 године реализовано у Средњој стручној школи Крагујевац и Трговинско-угоститељској школи „Тоза Драговић“. Школе које спроводе ове активности тесно сарађује са Фондом за образовање Рома (РЕФ Србија) и учествовали су у пројектима „ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњешколског образовања“ и „Поспешивање запошљивости младих Рома“. У оквиру ових пројеката ученици ромске националности имали су прилику да конкуришу за стипендију у циљу подршке завршетку средњег образовања и планирању даљег школовања. Стипендистима су додељени ментори из редова запослених у школама који прате њихов успех и напредовање. Такође, ментори су имали прилику да присуствују састанцима и похађају семинаре који су допринели оснаживању њихових компетенција за рад са ученицима ромске националности.

Учесници фокус групе из ромске заједнице у Крагујевцу истакли су да је непоходно унапредити професионалну оријентацију ученика ромске националности, кроз информисање ученика и родитеља о доступним образовним профилима у средњим школама. Као проблем је истакнута и недовољна укљученост родитеља у образовање њихове деце, пре свега кроз укљученост родитеља у органе и тела образовних установа на свим нивоима (савети родитеља, школски одбор), као и то да је потребно радити више на промоцији и важности образовања међу ромском популацијом.

3.2.4. Високо образовање

Универзитет у Крагујевцу настао је на темељима Лицеја Књажевства Србског, прве високошколске институције у модерној Србији, који је указом кнеза Милоша Обреновића од 1. јула 1838. основан у Крагујевцу. Универзитет у Крагујевцу основан је 1976. године као самостална високошколска установа, која у обављању делатности обједињује образовни и научноистраживачки, стручни, односно уметнички рад, као компоненте јединственог процеса високог образовања. У саставу Универзитета у Крагујевцу је 12 факултета који се налазе у 6 градова централне Србије: Крагујевцу, Чачку, Јагодини, Краљеву, Врњачкој Бањи и Ужицу, а на којима просечно студира више од 16.500 студената.

На вишим и високим школама у Крагујевцу је у школској 2020/2021. год. студирало 14 студената ромске националности (8 девојака и 6 момака), док је у школској 2019/2020. на високошколским установама било 13 ромских студената. Највеће интересовање међу ромским студентима влада за студирање Факултета педагошких наука у Јагодини (3 студента), док по два студента похађају факултете у области медицинских наука и инжењерства, а по један студент архитектуру, стоматологију, економију, машинство, хотелијерство и туризам, вишу школу за васпитаче и академију струковнох студија.

Мере које су у протеклом периоду спроведене у области образовања донеле су позитивне промене у ромској заједници у Крагујевцу, те је постигнут значајан напредак на свим нивоима образовног процеса. Захваљујући донаторским програмима развијени су модели раног развоја деце: све је већи степен укључености деце у припремни предшколски програм, деца основног школског узраста добијају подршку кроз опремање уџбеницима и школским прибором, добијају индивидуалну подршку у учењу и побољшавању постигнућа, док су средњошколцима и студентима обезбеђене стипендије Министарства просвете, науке и технолошког развоја, као и других фондова који подржавају инклузивни приступ образовању. То је исходovalo да се на академском нивоу у Крагујевцу појавила генерација високо образованих Рома и Ромкиња у различитим областима. **Тако данас у Крагујевцу има укупно 13 Рома (7 Рома и 6 Ромкиња) са факултетским дипломама различитог профила-3** доктора опште медицине, 3 правника, 2 инжењера информатике, дипломирану социолошкињу, хемичарку, менаџерку, еколога и музичара.

3.2.5. Локалне политике и праксе у области образовања

Буџетом града Крагујевца обезбеђују се средства у области образовања за:

1) остваривање делатности предшколског васпитања и образовања (полудневни и целодневни боравак, исхрана, нега и превентивна заштита деце предшколског узраста) у висини до 80% од економске цене по детету, укључујући у целости средства за плате, накнаде и друга примања, социјалне доприносе на терет послодавца, отпремнине, као и помоћ запосленима у предшколској установи, расходе за припремни предшколски

програм осим оних за које се средства обезбеђују у буџету Републике Србије и остале текуће расходе,

2) остваривање додатне подршке детету и ученику у складу са мишљењем Интерресорне комисије, осим оних за које се средства обезбеђују у буџету Републике Србије,

3) стручно усавршавање запослених,

4) јубиларне награде и помоћ запосленима у основној и средњој школи,

5) превоз деце и њихових пратилаца ради похађања припремног предшколског програма на удаљености већој од два километра; ученика основне школе на удаљености већој од четири километра од седишта школе; затим превоз, смештај и исхрану деце и ученика са сметњама у развоју и инвалидитетом и њихових пратилаца, без обзира на удаљеност места становања од школе; превоз деце и ученика који имају пребивалиште на територији јединице локалне самоуправе на удаљености већој од четири километра од седишта школе и у случајевима када ученици основне школе похађају школу на територији друге јединице локалне самоуправе - ако је школа коју похађају најближа месту пребивалишта ученика; превоз ученика на републичка и међународна такмичења,

6) превоз запослених,

7) капиталне издатке,

8) заштиту и безбедност деце и ученика,

9) друге текуће расходе, осим оних за које се средства обезбеђују у буџету Републике Србије,

10) плаћања по основу извршних пресуда донетих пред надлежним судовима у споровима у вези са претходно наведеним надлежностима финансирања.

Финансирање предшколског васпитања и образовања се обавља у складу са Законом о предшколском васпитању и образовању¹³ и Законом о локалној самоуправи¹⁴, док се финансирање основних и средњих школа на територији града Крагујевца обавља у складу са Законом о основама система образовања и васпитања¹⁵.

Наредни табеларни прикази указују на извршење расхода и издатака из буџета града Крагујевца за потребе предшколског васпитања, односно основношколског и средњошколског образовања и васпитања у периоду 2019-2021. године. Извршење је представљено на основу програмске класификације у буџетским програмима 8 – Предшколско васпитање, 9 – Основно образовање и 10 – Средње образовање. Просечно релативно учешће ових расхода и издатака у укупном извршењу свих расхода и издатака буџета града Крагујевца износи: за програм 8 – у распону од 11,66% до 12,25%, за програм 9 – у распону од 3,22% до 4,46% и за програм 10 – око 2,1%.

Табела 12: Извршени расходи буџета града Крагујевца у периоду 2019-2021. у програму 8 – Предшколско васпитање у РСД

Шифре прог. активности/пројекта	Назив програмских активности у	Године		
		2019.	2020.	2021.

¹³ „Службени гласник РС“, бр. 18/2010, 101/2017 – др. закон, 95/2018 – др. закон и 10/2019

¹⁴ „Службени гласник РС“, бр. 129/2007, 83/2014 – др. закон, 101/2016 – др. закон и 47/2018

¹⁵ „Службени гласник РС“, бр. 88/2017, 27/2018 – др. закон, 10/2019 и 6/2020

програму, односно пројекта		РСД	РСД	РСД
2001-0001	ПУ „НАДА НАУМОВИЋ“ Крагујевац	327.728.794,16	319.190.691,09	335.644.344,74
2001-0001	ПУ „ЂУРЂЕВДАН“ Крагујевац	299.366.228,43	288.781.611,97	302.527.434,86
2001-4001	Пројекат: Суфинансирање дела трошкова боравка деце у предшколским установама	245.147.657,43	218.127.603,32	313.425.137,24
Укупно:		872.242.680,02	826.099.906,38	951.596.916,84

Табела 13: Извршени расходи буџета града Крагујевца у периоду 2019-2021. у програму 9 – Основно образовање у РСД

Шифре прог. активности/пројекта	Назив програмских активности у програму, односно пројекта	Године		
		2019. РСД	2020. РСД	2021. РСД
2002-0001	Функционисање основних школа	317.567.692,37	235.798.975,63	263.073.622,51
Укупно:		317.567.692,37	235.798.975,63	263.073.622,51

Табела 14: Извршени расходи буџета града Крагујевца у периоду 2019-2021. у програму 10 – Средње образовање у РСД

Шифре прог. активности/пројекта	Назив програмских активности у програму, односно пројекта	Године		
		2019. РСД	2020. РСД	2021. РСД
2003-0001	Функционисање средњих школа	167.367.855,13	140.372.258,09	169.464.491,39
Укупно:		167.367.855,13	140.372.258,09	169.464.491,39

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

Према Решењу о утврђивању економске цене програма васпитања и образовања у предшколским установама чији је оснивач град Крагујевац за 2021. годину износ економске цене за целодневни боравак је 17.150,00 динара, односно 16.801,00 динара за припремно предшколски програм. Учешће родитеља у економској цени износи 3.430,00 динара, односно 3.360,00 динара.

Из буџета града Крагујевца се на основу релевантних локално-правних аката¹⁶ финансирају и мере подршке родитељству у виду бесплатног боравка деце у предшколској установи и родитељски додаци. У периоду од 2018-2020. године Град Крагујевац је за финансирање мера подршке родитељству из буџета на годишњем нивоу издвајао између 68 милиона и 84 милиона динара, а просечан број свих корисника је износио 852. **Не води се посебна евиденција колико је корисника из ромске популације у истом периоду користило мере за подстицање родитељства.**

Табела 15: Мере подршке родитељству које се обезбеђене из буџета града Крагујевца у периоду 2018-2020. у РСД

Ред.бр.	МЕРЕ ПОДРШКЕ РОДИТЕЉСТВУ	Године		
		2018.	2019.	2020.
1.	Бесплатан боравак детета трећег реда рођења			
	Број деце-корисника:	358	405	438
	Висина расхода из буџета града према ПУ:	51.766.933,00	56.486.836,00	64.776.950,00
2.	Родитељски додатак незапосленим породиљама			
	Број корисника:	261	269	282
	Висина годишње накнаде из буџета:	13.011.545,00	14.258.742,00	16.731.797,00
3.	Родитељски додатак за прво дете			
	Број корисника права:	223	141	133
	Висина годишње накнаде из буџета:	2.959.180,00	2.030.746,00	2.397.775,00
4.	Родитељски додатак мајци која роди близанце, тројке и четворке			
	Број корисника права:	19	14	13
	Висина годишње накнаде из буџета града:	285.000,00	210.000,00	195.000,00
УКУПАН БРОЈ КОРИСНИКА ПРАВА:		861	829	866
УКУПНА ВИСИНА ГОДИШЊЕ НАКНАДЕ ИЗ БУЏЕТА ГРАДА		68.022.658,00	70.986.325,00	84.101.522,00

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

Поред наведених права из буџета града Крагујевца издвајају се средства за потребе обезбеђивања уџбеника, ужине и превоза за основце и средњошколце.

¹⁶ Стратегија развоја социјалне заштите („Сл. лист града Крагујевца“, бр. 35/2015 и 36/2020), Одлука о социјалној заштити града Крагујевца („Сл. лист града Крагујевца“, бр. 16/2011, 3/2016, 34/2018, 38/2020 и 7/2021), Одлука о финансијској подршци породици са децом („Сл. лист града Крагујевца“, бр. 24/2013 и 19/2014), Одлука о финансирању целодневног боравка трећег детета („Сл. лист града Крагујевца“, бр. 4/2005, 11/2006 и 34/2017) и Одлука о праву на накнаду дела трошкова боравка деце у предшколској установи чији је оснивач друго прано или физичко лице („Сл. лист града Крагујевца“ бр. 15/2020 – пречишћен текст).

Табела 16: Извршени расходи буџета града Крагујевца у периоду 2019-2021. године за потребе уџбеника, ужине, трошкова превоза и стипендија у РСД

Врста права	Школска 2018/2019.			Школска 2019/2020.			Школска 2020/2021.		
	Укупно у динарима	Број деце корисника права	Број деце ромске националности	Укупно у динарима	Број деце корисника права	Број деце ромске националности	Укупно у динарима	Број деце корисника права	Број деце ромске националности
Уџбеници	8.423.211,45	1.692	44	6.592.164,00	1.478	39	7.988.193,19	1.610	51
Ужина	13.259.220,52	3.000	485	7.819.374,04	3.000	503	11.999.760,96	3.000	507
Превоз за основну школу	14.529.600,00	13.500	485	7.347.600,00	6.123	503	11.216.400,00	8.347	507
Превоз за средњу школу	11.158.800,00	6.950	27	5.082.200,00	4.235	43	7.063.200,00	5.886	41
Стипендије за средњошколце	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Стипендије за студенте	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

За разлику од већине локалних самоуправа у Републици Србији, град Крагујевац располаже са подацима о броју ромске деце када су у питању буџетска издвајања за потребе уџбеника, превоза и ужине, али не постоји посебан нормативно правни акт, којим се буџетирају и финансирају афирмативне мере ради обезбеђивања већег обухвата деце ромске националности у предшколској установи, као и смањење осипања деце ромске националности из основних школа, односно повећање броја уписаних ученика ромске националности у средње школе. **У периоду 2019-2021. највише ромских ученика је остварило право на бесплатну ужину и превоз до основне школе, у распону од 485 од 507 корисника на годишњем нивоу.** Удео ромских ученика који су користили бесплатну ужину у односу на укупан број корисника се просечно креће око 16% на годишњем нивоу, док је удео ромских ученика који су остварили право на бесплатан превоз до основне школе износио од 3,6% у школској 2018/2019. до 8,2% у школској 2019/2020. год. Учешће ромских средњошколаца у остварењу права на бесплатан превоз у односу на укупан број корисника овог права износи свега од 0,4% до 1% у посматраном периоду.

Из градског буџета се обезбеђују и средства за набавку уџбеника за ученике првог разреда (годишње за око 1.600 првака) и награђивање ученика, као и средства за превоз пратилаца деце. Према доступним подацима, **у школској 2020/2021. години 51 првак ромске националности је добио бесплатне уџбенике за полазак у школу (3,2% свих првака).** Такође, годишње се планирају и средства за боравак/излете деце из

социјално угрожених породица, али нема података колико је деце ромске националности користило ово право у посматраном периоду.

У претходне три године град Крагујевац је поред буџетских средстава које се алоцирају за образовање ромских ученика успео да обезбеди и донаторска средства за унапређење образовања ромске популације. Реч је о следећим реализованим пројектима:

- Пројекат „**Кроз игру и дружење до правилног развоја**“ – подршка инклузији ромске деце у предшколки систем васпитања и образовања, донатор Министарство просвете и технолошког развоја у вредности у износу 4,5 милиона динара,
- Пројекат „**Право на равноправност између мушкараца и жена као кључ друштвеног успеха града Крагујевца**“ – подршка за едукацију и информисање младих за подизање свести о родној равноправности, донатор UNOPS – SwissPRO 2020.
- Пројекат „**ROMACTED**“ – промовисање доброг управљања и оснаживања Рома и Ромкиња на локалном нивоу, обухватајући посебно област образовања. Донатор је Савет Европе, а имплементациони партнер је Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог.
- У оквиру пројекта „**Инклузија Рома и других маргинализованих група у Србији**“, који имплементира Немачка организација за међународну сарадњу (ГИЗ) у сарадњи са Црвеним крстом Србије, ромско удружење „Романипен“ је реализовало неколико активности за 140 родитеља, деце и ученика за циљем уписа у ППП, спречавање напуштања школовања и подршку наставку школовања.
- У сарадњи са НВО „Центар за едукацију Рома из Београда“, а уз финансијску подршку Фондације за отворено друштво, током 2020. године је подељено 10 таблета у ОШ „19. октобар“ у Маршићу, у којој се спроводи пројекат „**Ромски језик са елементима националне културе**“.
- Пројекат „**Образовањем ка новим могућностима у запошљавању**“ који је спровело удружење „Ромски информативни центар“, а финансиран је из градског буџета на конкурс намењеном додели средстава удружењима грађана за спровођење програма и пројеката од јавног интереса.

3.3. ЗАПОШЉАВАЊЕ

Према подацима Националне службе за запошљавање (НСЗ) на дан 31.12.2021. у Крагујевцу је било **укупно 15.271 незапослених лица, од тога 273 лица ромске националности (1,8%)**. Од овог броја 62,6% чине незапослене Ромкиње (171).

Табела 17: Укупан број незапослених лица и лица ромске националности у Крагујевцу према евиденцији НСЗ у периоду 2019-2021.

Датум		Укупан број незапослених	Број незапослених лица ромске националности
31.12.2019.	Укупно:	17.169	295
	Жене:	10.443	187

Датум		Укупан број незапослених	Број незапослених лица ромске националности
31.12.2020.	Укупно:	16.108	274
	Жене:	9.983	182
31.12.2021.	Укупно:	15.271	273
	Жене:	9.468	171

Извор: НСЗ

Слично као и у осталим областима социјалне инклузије Рома, званична евиденција у области запошљавања не одговара стварном стању, и претпоставља се да су бројке вишеструко веће, због Уставом прокламоване слободе неизјашњавања по националној основи.

Табела 18: Образовна структура лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ

Датум	Ук. број	I	II	III	IV	V	VI-1	VI-2	VII-1	VII-2	VIII	
31.12.2019.	Укупно:	295	236	18	21	17	0	1	0	2	0	0
	Жене:	187	162	7	6	10	0	0	0	2	0	0
31.12.2020.	Укупно:	274	217	12	25	15	0	1	0	4	0	0
	Жене:	182	151	5	11	12	0	0	0	3	0	0
31.12.2021.	Укупно:	273	208	13	27	17	1	1	2	4	0	0
	Жене:	171	139	4	11	12	1	0	1	3	0	0

Извор: НСЗ

Када говоримо о образовној структури незапослених лица ромске националности, **највећи број њих- 208 има само завршену основну школу (84,3%)**, од тога је 66,8% жена. Свега 6,2% незапослених из ромске популације има завршен IV степен (од тога 70,6% жена), док 2,9% има стечено више или високо образовање (8 лица).

Табела 19: Старосна структура лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ

Датум	Ук. број	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-65	
31.12.2019.	Укупно:	295	5	16	39	36	37	44	34	34	24	26
	Жене:	187	3	8	22	31	27	30	19	23	12	12
31.12.2020.	Укупно:	274	5	17	33	39	32	38	32	31	22	25
	Жене:	182	2	14	18	30	23	25	20	21	15	14
31.12.2021.	Укупно:	273	10	10	27	36	33	37	36	40	22	22
	Жене:	171	5	6	18	23	22	27	20	23	16	11

Извор: НСЗ

Према званичној евиденцији, **највећи број незапослених Рома у 2021. години је био старосне доби од 50-54 године (40)**, док је више од четвртине незапослених (26,7%) у четрдесетим годинама (од 40-49). Идентична је ситуација и када говоримо о незапосленим Ромкињама, њих 27,5% се налази у истој старосној доби од 40-49 година. **Међу незапосленима се налази 84 лица старија од 50 година (30,8%)**. Уколико анализирамо дужину тражења посла, уочава се да је највише њих у 2021. посао тражило до годину дана (23,1%). Између 1 и 3 године на запослење чека 39 лица ромске националности (14,3%), док око 30,4% њих на посао чека дуже од 8 година. Међу незапосленим Ромкињама највише је оних које на посао чекају између 5-8 година (25,1%) или дуже од 10 година (26,9%).

Табела 20: Број лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ према дужини тражења посла у Крагујевцу

Датум		Ук. број	До 1 год.	Од 1-2 год.	2-3 год.	3-5 год.	5-8 год.	8-10 год.	Преко 10 год.
31.12.2019.	Укупно:	295	45	37	24	53	52	34	50
	Жене:	187	25	19	20	32	30	21	40
31.12.2020.	Укупно:	274	40	28	21	49	57	32	47
	Жене:	182	21	17	10	37	37	21	39
31.12.2021.	Укупно:	273	63	21	18	29	59	22	61
	Жене:	171	30	12	11	16	43	13	46

Извор: НСЗ

Из наредне табеле се закључује да **од укупног броја регистрованих незапослених Рома у 2021. год. (273) њих 80,2% спада у теже запошљиве категорије (219)**. Од овог броја 61,6% чине Ромкиње. Највише је незапослених лица ромске националности која су корисници новчане социјалне помоћи- 155, а одмах након тога следе особе са инвалидитетом - 22 лица. Додатно, по 16 лица спада у категорију самохраних родитеља и интерно расељене са Косова и Метохије.

Табела 21: Број незапослених лица ромске националности из теже запошљивих категорија на евиденцији НСЗ у Крагујевцу

Рањиве категорије	На дан 31.12.2019.		На дан 31.12.2020.		На дан 31.12.2021.	
	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена
Особе са инвалидитетом	24	7	20	9	22	9
Корисници новчане накнаде	3	1	2	0	3	1
Самохрана родитељи	18	17	18	17	16	15
Оба незапослена родитеља	5	3	3	2	3	1
Интерно расељена лица	16	9	17	10	16	10
Избегла лица	0	0	0	0	0	0

Рањиве категорије	На дан 31.12.2019.		На дан 31.12.2020.		На дан 31.12.2021.	
	Укупно	Жена	Укупно	Жена	Укупно	Жена
Корисници новчане социјалне помоћи	173	111	176	114	155	96
Деца у хранитељским породицама	1	0	0	0	0	0
Повратници из иностранства по споразуму о реадмисији	1	1	0	0	0	0
Повратници из затвора	0	0	0	0	0	0
Жртве трговине људима	0	0	0	0	0	0
Жртве породичног насиља	0	0	0	0	0	0
Технолошки вишкови	4	2	6	5	4	3

Извор: НСЗ

Запослени Роми у Крагујевцу углавном обављају различите физичке послове - у јавним предузећима, ангажовање у јавним радовима, сакупљање секундарних сировина, сезонски пољопривредни послови, трговина и друге услужне делатности. На фокус групи са представницима ромске заједнице истакнуто је да се мора обезбедити веће запошљавање Рома и Ромкиња у целокупном јавном сектору (градска управа, јавна комунална предузећа, установе у области здравства, просвете, социјалне заштите итд.), будући да су деценије претходног успешног рада изнедриле одређени број високообразованих и мотивисаних младих људи, који су вољни да се укључе на тржиште рада.

3.3.1. Локалне политике и праксе у области запошљавања

Децентрализација и подстицање развоја регионалне и локалне политике запошљавања је један од приоритета политике запошљавања који је дефинисан Стратегијом запошљавања у Републици Србији за период 2021. до 2026. године.¹⁷ Сходно Закону о запошљавању и осигурању за случај незапослености,¹⁸ **Град Крагујевац је основао Локални савет за запошљавање и усвојио Локални акциони план запошљавања града Крагујевца за период 2021-2023 (ЛАПЗ).** Разлог за доношење ЛАПЗ-а садржан је у обавези и потреби Града Крагујевца да кроз ЛАПЗ утврди принципе који ће омогућити остваривање општих и посебних циљева у области активне политике запошљавања (АПЗ) на територији града, а у складу са усвојеним Акционим планом за период 2021 - 2023. за спровођење важеће националне Стратегије у области запошљавања.

Финансирање програма и мера предвиђених Локалним акционим планом запошљавања обезбеђује се из:

- средстава буџета града Крагујевца,

¹⁷ „Службени гласник РС“, бр. 18/2021 и 36/2021 - исправка

¹⁸ „Службени гласник РС“, бр. 36/2009, 88/2010, 38/2015, 113/2017, 113/2017 – др. закон и 49/2021

- средстава Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, кроз суфинансирање програма или мера АПЗ од стране НСЗ,
- специфичних донација предузећа и партнера из приватног сектора,
- средстава иностраних донатора, средстава ЕУ преко ИПА фондова и
- других извора.

У последње три године из буџета града Крагујевца издвојено је укупно **24.783.497,30 РСД** за суфинансирање мера активне политике запошљавања, што чини укупно 55% свих издавања у овој области. Остала средства су издвојена из републичког буџета и она су износила 20.227.406,88 РСД. За реализацију програма и мера активне политике запошљавања у 2020. и 2021. години је просечно потрошено нешто више од 16 милиона динара у Крагујевцу.

Табела 22: Финансијска средства издвојена за реализацију мера активне политике запошљавања у периоду 2019-2021. у Крагујевцу у РСД

Године	Укупно (РСД)	Из буџета ЈЛС (РСД)	Из буџета РС – НСЗ (РСД)
2019.	12.429.904,18	6.836.447,30	5.593.456,88
2020.	16.336.000,00	8.984.800,00	7.351.200,00
2021.	16.295.000,00	8.962.250,00	7.332.750,00
УКУПНО:	45.060.904,18	24.783.497,30	20.277.406,88

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

Чланови локалног савета за запошљавање у Крагујевцу, заједно са запосленима у НСЗ, спроводе активности у циљу мотивације за укључивање на тржиште рада незапослених лица ромске националности, посебно корисника новчане социјалне помоћи. **Мере АПЗ планиране ЛАПЗ-ом се односе на јавне радове, samozapoшљавање, програм приправника и субвенције за запошљавање теже запошљивих лица** (у које осим Рома спадају још и млади до 30 година живота, вишкови запослених, старији од 50 година, лица без квалификација и нискоквалификовани, особе са инвалидитетом, радно способни корисници новчане социјалне помоћи и дугорочно незапослени). Из наредне табеле се види алокација средстава за финансирање појединачним мера и програма из ЛАПЗ-а у Крагујевцу у последње 3 године, као и број корисника сваке мере, односно програма.

Табела 23: Врсте реализованих мера и програма активне политике запошљавања из ЛАПЗ-а у периоду 2019-2021. у Крагујевцу

Година	Врсте мере и програма АПЗ	Укупан износ средстава (РСД)	Број корисника мера		
			Укупан број корисника	Укупно Рома и Ромкиња	Број Ромкиња
2019.	Субвенције за запошљавање теже запошљивих лица	3.090.000,00	20	2	2
	Јавни радови	3.249.904,18	76	1	-
	Самозапошљавање	4.380.000,00	21	1	1

2020.	Субвенције за запошљавање теже запошљивих лица	5.360.000,00	25	2	2
	Јавни радови	1.638.750,74	15	-	-
	Самозапошљавање	7.520.000,00	30	4	1
	Запошљавање приправника	1.332.720,00	2	-	-
2021.	Субвенције за запошљавање теже запошљивих лица	5.600.000,00	25	-	-
	Јавни радови	1.572.858,12	13	-	-
	Самозапошљавање	7.520.000,00	30	8	2
УКУПНО:		41.264.233,04	257	18	8

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

Може се закључити да је у претходне три године највише средстава потрошено на субвенције за самозапошљавање- 19.420.000,00 РСД, што је омогућило 81 незапосленом лицу да отпочне приватни бизнис (међу којима је било 13 Рома и Ромкиња). **Од укупно 257 корисника свих финансираних мера АПЗ, 18 корисника је било ромске националности (10 Рома и 8 Ромкиња), односно 7%.** Поред субвенција за самозапошљавање (13), Роми су били корисници и субвенција за запошљавање теже запошљивих лица (4) и јавних радова (1).

Поред мера и програма АПЗ који су предвиђени и финансирани у складу са Локалним акционим планом запошљавања Града Крагујевца за период 2021-2023, Роми су истовремено корисници програма и мера АПЗ који се директно финансирају из републичког буџета, а посредством НСЗ филијала Крагујевац. Према расположивим подацима НСЗ, **у периоду од 2019. до 2021. године било је укупно 722 корисника различитих мера и програма активне политике запошљавања, међу којима је био 31 корисник ромске националности (4,3%).** Од реализованих мера Роми и Ромкиње су највише били заинтересовани за јавне радове – 13 корисника (6 жена) и самозапошљавање- 11 корисника (7 жена).

Из НСЗ филијала Крагујевац истичу неколико проблема везаних за коришћење субвенција за самозапошљавање Рома. Најпре, у фази потписивања уговора се често јавља проблем због тога што они тешко налазе жиранте, а у последње 2 године је приметно и да корисници ромске националности не испуњавају уговорене обавезе. То је узроковало да од 8 корисника који су добили средства за самозапошљавање, њих четворо буде утужено због непоштовања уговорених обавеза.

Табела 24: Врсте реализованих мера и програма активне политике запошљавања (програми НСЗ) у периоду 2019-2021. у Крагујевцу

Година	Назив програма/мере	Износ средстава (РСД)	Ук. број корисника	Број корисника ромске националности	Број Ромкиња корисника мера
2019.	Јавни радови	11.365.879,00	76	3	3
2020.	Јавни радови	19.619.620,00	132	8	2
2021.	Јавни радови	6.236.333,00	42	2	1

Година	Назив програма/мере	Износ средстава (РСД)	Ук. број корисника	Број корисника ромске националности	Број Ромкиња корисника мера
2019.	Субвенција послодавцима	27.920.000,00	168	3	0
2020.	Субвенција послодавцима	31.360.000,00	145	4	0
2021.	Субвенција послодавцима	31.225.000,00	148	0	0
2019.	Самозапошљавање-Роми	600.000,00	3	3	2
2020.	Самозапошљавање-Роми	1.250.000,00	5	5	3
2021.	Самозапошљавање-Роми	750.000,00	3	3	2
УКУПНО:		130.326.832,00	722	31	13

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

Додатно, град Крагујевац је у претходном периоду успешно спровео више донаторских пројекта који су за циљ имали укључивање Рома и Ромкиња на тржиште рада. Реч је о следећим пројектима:

- **Пројекат „Инклузија Рома и других маргинализованих група у Србији“**, који имплементира ГИЗ у сарадњи са Министарством за људска и мањинска права и друштвени дијалог. У оквиру овог пројекта је реализована компонента „Заједно за заједницу“ кроз који је радно ангажовано 38 лица из маргинализованих група код 7 послодаваца. Међу њима је било 11 Рома и Ромкиња. Стручна обука у сарадњи са послодавцем реализована је за 31 учесника за занимање васпитач у вртићу/медицинска сестра у сарадњи са три вртића у Крагујевцу – „Другарство“, „Шумска Вила“ и „Аквица“. Такође, у оквиру истог програма подржан је пројекат ромског удружења „Рома центар“ у оквиру кога је 200 Рома похађало стручне обуке за активно тражење посла и самозапошљавање (креирање биографије, представљање на тржишту рада, покретање посла и регистрација фирми, израда бизнис планова, онлајн трговина), а 30 Рома је похађало обуке за стицање стручних вештина. Додатно, у оквиру пројекта удружења „Романипен“ укупно је 30 Рома је похађало обуку за активно тражђење посла и писање бизнис планова.
- Са циљем промоције запошљавања високо образованих Рома и Ромкиња, град Крагујевац је од 2022. године укључен у програм **„Подстицање запошљавања високо образованих Рома и Ромкиња у јединицама локалне самоуправе“**, који реализује Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, у сарадњи са ГИЗ-ом.
- У сарадњи са органима града Крагујевца, „Фондација за образовање Рома“ спроводи пројекат **„Поспешивање младих Рома – фаза 2“** уз подршку Немачке развојне банке – KfW, а у име Владе Немачке – Министарства за економску сарадњу и развој. Циљ пројекта је стварање услова за приступ квалитетном

образовању и ефикаснијем приступу тржишту рада, односно олакшавање процеса преласка младих Рома из образованог система на тржиште рада.

- У сарадњи са Фондом за образовање Рома организована је обука за завариваче коју је похађало 24 младих Рома. Сви полазници су добили сертификате за похађану стручну обуку и тренутно су сва лица запослена у струци.
- Пројекат „Акције младих у мањинским заједницама – Право на рад“, који је спровео Женски центар 21. век захваљујући финансирању из градског буџета у износу од 50.000,00 РСД.

3.4. СТАНОВАЊЕ

Роми у Крагујевцу живе у 11 насеља: Лицика, Палилуле, Колонија и Багремар, Бресница 1,2,3, Илина Вода- Маршић, Сушица- Аеродром, Угљешница-Петровац, Ердеч-Ћава, Грошница 1,2,3, Дреновачки пут и Корман. Једино се насеља Лицика и Корман могу сматрати ромским хомогеним насељима у којима живе само домицилни Роми, јер у осталим насељима Роми живе заједно са већинским српским становништвом. Само три насеља (Грошница 1, 2 ,3; Дреновачки пут и Корман) се налазе изван градског језгра и сматрају се руралним насељима, док су остала насеља по свом типу урбана. **Од 11 ромских насеља 6 је подстандардних у којима према проценама живи око 4.690 Рома, и то: Лицика, Угљешница-Петровац, Ердеч-Ћава, Грошница 1, 2 ,3; Дреновачки пут и Корман.**

Табела 25: Ромска насеља на територији града Крагујевца

Р.Б:	Назив	Само ромско становништво	Легализовано насеље	Старо насеље	Урбано насеље
1.	Лицика	ДА	НЕ	ДА	ДА
2.	Палилуле	НЕ	ДА	ДА	ДА
3.	Колонија и Багремар	НЕ	ДА	ДА	ДА
4.	Бресница 1, 2, 3	НЕ	ДА	ДА	ДА
5.	Илина Вода- Маршић	НЕ	ДА	ДА	ДА
6.	Сушица- Аеродром	НЕ	ДА	ДА	ДА
7.	Угљешница- Петровац	НЕ	НЕ	ДА	ДА
8.	Ердеч – Ћава	НЕ	НЕ	ДА	ДА
9.	Грошница 1, 2, 3	НЕ	НЕ	ДА	НЕ
10.	Дреновачки пут	НЕ	НЕ	ДА	НЕ
11.	Корман	ДА	НЕ	ДА	НЕ

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

Планом детаљне регулације нису регулисана два ромска насеља која се налазе на периферији града- Дреновачки пут и Корман, а оба се налазе на подручју која важећим урбанистичким плановима нису предвиђена за становање. За Лицику је урађен план детаљне регулације, али даљи рад на унапређењу становања у овом насељу је у

застоју због нерешених имовинско-правних односа и густине насељености унутар насеља. То је разлог зашто није урађена планска документација за уређење саобраћајница унутар самог насеља. Канцеларија координатора за ромска питања је припремила пројекат израде техничке документације за изградњу унутрашњих саобраћајница са атмосферском канализацијом за насеље Лицика, као и изградњу саобраћајница са припадајућом инфраструктуром за део насеља Ердеч, али он до сада није реализован због наведених проблема.

Највећа ромска насеља су Ердеч-Ћава, Грошница 1, 2, 3 и Дреновачки пут. У Ердечу и Грошници 1, 2, 3 живи по 300 ромских породица са по 1.500 чланова, док у Дреновачком путу има 200 породица са око 1.000 чланова. Најмања ромска насеља су Сушица и Угљешница у којима живи по 10 ромских домаћинстава са укупно 40-так чланова.

Табела 26: Инфраструктурна опремљеност ромских насеља у Крагујевцу

Р.Б:	НАЗИВ	КАНАЛИЗАЦИЈА	ВОДОВОД	СТРУЈА	АСФАЛТИРАНИ ПУТЕВИ
1.	Лицика	✓	✓	✓	✓
2.	Палилуле	✓	✓	✓	✓
3.	Колонија и Багремар	✓	✓	✓	✓
4.	Бресница 1, 2, 3	✓	✓	✓	✓
5.	Илина Вода-Маршић	✓	✓	✓	✓
6.	Сушица- Аеродром	✓	✓	✓	✓
7.	Угљешница-Петровац	-	✓	✓	✓
8.	Ердеч – Ћава	✓	✓	✓	✓
9.	Грошница 1, 2, 3	-	✓	✓	✓
10.	Дреновачки пут	-	✓	✓	✓
11.	Корман	-	✓	✓	-

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

Када је реч о инфраструктурној опремљености, 7 од 11 ромских насеља има комплетну комуналну инфраструктуру, укључујући канализацију, водовод, електроенергетску мрежу (струја) и асфалтиране саобраћајнице. **Највише проблема има са непостојећом канализацијом у 4 насеља: Угљешница, Грошница 1, 2, 3, Дреновачки пут и Корман.** Насеље Корман поред канализације има проблем и са приступним саобраћајницама које воде ка ромском насељу у дужини око 500 метара. Такође, 4 насеља има проблем са неасфалтираним путевима унутар насеља: део Лицике, Ердеч, Дреновачки пут и Угљешница. Унапређење комуналне инфраструктуре у појединим ромским насељима је планирано у оквиру националног пројекта „Чиста Србија“.

Постоји исказана потреба да се у складу са важећим законским прописима **уради студија о оправданости расељавања једног ромског насеља у Чегарској улици у**

насељу Бресница. Реч је о насељу које има око 10 барака које служе као принудни смештај за ИРП за Косова и Метохије и друга социјално угрожена лица, међу којима има и Рома.

Процењени број ромских домаћинстава који немају прикључак на водоводну мрежу је око 5%, док је најбоља ситуација са приступом електричној мрежи, јер мање од 5% ромских домаћинстава није прикључено на струју. **Највише ромских домаћинстава нема прикључак на канализациону мрежу, према проценама више од 20%.**

Не постоји тачна евиденција колико на територији града има подстандардних објеката лошег квалитета у којима живе ромске породице, како би се могле планирати одређене интервенције на плану њихове адаптације. Кроз пројектну иницијативу су утврђене стамбене потребе за само 160 ромских породица у Лицики (130) и Корману (30). **Додатни проблеми који оптерећују унапређење услова становања ромске популације су нерешени имовинско-правни односи над објектима и земљишту,** те није могуће улагати новац из локалног буџета у санацију и адаптацију нелегалних објеката, али исто тако проблем је и недостатак финансијских средстава за ову намену. **Такође, не постоји ни евиденција колико је тачно нелегалних објеката у којима живе Роми, као ни колико је поднетих захтева за озакоњење тих објеката.** Није познат тачан број станова за социјално становање које Град Крагујевац поседује, али се зна да у тим становима има и лица ромске националности (око 35 породица).

У Крагујевцу није успостављено пружење правно-техничке помоћи Ромима и Ромкињама са циљем решавања имовинско-правних односа на објектима, али им је на располагању бесплатна правна помоћ коју свим грађанима, који имају пребивалиште на територији града, пружа Одељење за правну помоћ и градске канцеларије ГУ Крагујевац.

На фокус групи са представницима ромског цивилног сектора истакнуто је да се при решавању проблема инфраструктурног опремања ромских насеља на територији града, треба фокусирати се на мање циљеве и остварити видне и мерљиве резултате, попут изграђеног потпорног зида у Корману, уместо креирати „леп списак жеља“ који није могуће реализовати.

3.4.1. Локалне политике и праксе у области становања

Закон о становању и одржавању зграда¹⁹ уводи неколико института који су од значаја за остваривање права ромске националне мањине на адекватно становање, а пре свега институт стамбене подршке, као и дефинисање поступка иселења и пресељења у одговарајући смештај, који је посебно значајан за остваривање права на становање ромских породица које живе у подстандардним насељима.

У поступку идентификације извршених расхода из буџета града Крагујевца у буџетским програмима: 1 – Становање, урбанизам и просторно планирање, 2 – Комуналне делатности, 6 – Заштита животне средине и 7 – Организација саобраћаја и саобраћајна инфраструктура, **констатовано је да органи града не воде посебну евиденцију о улагањима и издацима буџета (кроз пројекте и поједине програмске активности) којима се побољшавају услови становања ромске популације на**

¹⁹ „Службени гласник РС”, бр. 104/2016 и 9/2020 - (др. закон)

територији града. Реч је о издацима који се односе на следеће: издаци за урбанистичке планове, расходи и издаци за одржавање социјалних станова, издаци за унапређење услова становања, развој комуналне опремљености ромских насеља, развој путне инфраструктуре, помоћ у поступку озакоњења ромском становништву, правна помоћ и слично. У наредној табели дат је преглед укупних издвајања из градског буџета у последње три године у областима од посебног значаја за решавање питања становања ромског становништва (око 20% укупних расхода и издатака градског буџета представљају издвајања у ове 4 области).

Табела 27: Извршени расходи у буџетским програмима 1, 2, 6, 7 буџета града Крагујевца у периоду 2019-2021. у РСД

Шифре програма	Назив програма	Године		
		2019	2020	2021
Програм 1	Становање, урбанизам и просторно планирање	36.621.600,00	25.128.857,00	46.250.483,00
Програм 2	Комуналне делатности	543.427.006,00	604.540.928,00	687.629.131,00
Програм 6	Заштита животне средине	28.128.032,00	4.247.290,00	7.471.553,00
Програм 7	Организација саобраћаја и саобраћајна инфраструктура	956.007.655,00	512.706.563,00	953.668.882,00
Укупно:		1.564.184.293,00	1.146.623.638,00	1.695.020.049,00

Извор: Упитник за прикупљање података за потребе израде ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу

Град Крагујевац је у претходном периоду успешно спровео неколико пројекта који су имали за циљ унапређење услова становање ромске заједнице. Реч је о следећим пројектима:

- Пројекат „**Заједно за здравији и уреднији живот Рома у Корману**“, који је реализован у партнерству са ромском удружењем „Интегративни глобал центар“ захваљујући подршци Швајцарске амбасаде, кроз програм Swiss PRO. У склопу пројекта су реализовани радови на чишћењу и уређењу ромског насеља Корман. Посут је прилазни пут у дужини од 500м од самог насеља до излаза на главни асфалтни пут и очишћено је корито речице Јабучје која протиче кроз насеље. Затим извршена је дератизација, дезинсекција и дезинфекција насеља и обезбеђен је велики контејнер за изношење смећа. Постављени су рукохвати на постојећем мосту ради безбеднијег преласка речице и поднета је иницијатива да се ово насеље укључи у детаљније уређење прилазне инфраструктуре кроз национални пројекат „Витлиште“, који се односи на измештање депоније.
- У склопу „**ROMACTED**“ пројекта, који спроводи Савет Европе, у ромским насељима Илићево, Угљешница и Аеродром су постављена 4 пластична канистера од по 1.000 литара запремине са циљем снабдевања становника ових насеља пијаћом водом.

- У оквиру пројекта “**Управљање миграцијама и подршка повратку тражилаца азила**“, који је спровела немачка организација „Хелп“ додељена су 15 гранта за адаптацију и реконструкцију кућа за повратнике по реадмисији.
- Пројекат „**Сакупљај и рециклирај – чистија насеља и чистије стамбене заједнице**“, који је реализовао „Ромски информативни центар“, а финансиран је из градског буџета на конкурс на намењеном додели средстава удружењима грађана за спровођење програма и пројеката од јавног интереса.

Такође, град Крагујевац је потписао Споразум о сарадњи са Екуменском хуманитарном организацијом (ЕХО), према коме ће у одређеним приоритетним ромским насељима спроводити пројектне активности у наредном периоду.

3.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Право на здравствену заштиту Роми и Ромкиње могу остварити у једној од 6 здравствених установа на територији града Крагујевца, а то су: Дом здравља Крагујевац – (школски диспансер, студентска поликлиника, саветовалиште за ментално здравље), Клинички центар Крагујевац, Институт за јавно здравље, Завод за стоматологију Крагујевац, Завод за ургентну медицију и Завод за здравствену заштиту радника „Застава“, Апотекарска установа „Крагујевац“, Универзитетски Клинички центар Крагујевац. **Нема података у којим амбулантма Дома здравља Крагујевац се лечи највећи број лица ромске националности**, јер се здравствена евиденција не води према националној припадности пацијената, пошто за то не постоји законски основ.

У Крагујевцу је основан Савет за здравље, али у њему нема лица ромске националности. Такође, **у Крагујевцу постоји важан локални механизам за инклузију Рома, оличен у раду здравствених медијаторки**. Оне представљају важану спону у ефикасном повезивању здравственог система и грађана неформалних ромских насеља, како би се омогућио што бољи увид здравствених установа у стање у овим насељима и повећао број правовременог јављања лекару. Оне воде евиденцију о здравственом стању житеља неформалних насеља, раде на подизању свести о неопходности вакцинације деце, о значају правилне исхране, хигијенских навика, заштити од заразних болести, планирању породице, као и о штетности психоактивних супстанци. **У Крагујевцу је ангажована једна здравствена медијаторка**, што никако не задовољава потребе града на чијој територији се налази 11 ромских насеља.

Званична статистика указује да је стопа смртности код ромске популације виша него код других националних мањина у Србији, а просечни животни век је 12 година краћи у односу на просек. Процењена стопа смртности одојчади у ромским насељима износи 13 на 1000 живорођене деце, што је дупло већа стопа смртности од националног просека.²⁰ Захваљујући увођењу здравствених медијаторки, смањена је смртност ромске одојчади за 50%, а значајно је и повећан обухват имунизацијом деце у ромским насељима (узраста 24-35 месеци) са 44% у 2014. години на 63% у 2019. години. Према подацима Дома здравља Крагујевац и процени здравствене медијаторке, у Крагујевцу је значајно боља ситуација по овом питању у односу на остатак Србије, **те је 98% деце ромске**

²⁰ Положај осетљивих група у процесу приступања Републике Србије Европској унији, http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2021/09/Polozaj_osetljivih_grupa_u_procesu_pristupanja_Republike_Srbije_EU-Polozaj_Roma_i_Romkinja.pdf

националности примило све препоручене вакцине из националног календара имунизације (обухват деце из опште популације имунизацијом у Крагујевцу износи 94,6%).

Према расположивим подацима у Крагујевцу мали број Рома и Ромкиња не поседује здравствену књижицу, а таквих је мање од 5%, док 90% оних који имају здравствену књижицу имају изабраног лекара.

Доступни подаци указују да мали број Ромкиња у Крагујевцу иде на редовне гинеколошке прегледе, поготово се овај број смањило након укидања епидемијским мера уведених због пандемије КОВИД 19, и он сада износи мање од 5% Ромкиња које посећују гинеколога. Са трудницама ромске националности је потпуно другачија ситуација, њих 98% је обухваћено редовним гинеколошким прегледима. Изузетно позитиван тренд је уочљив у погледу обухвата мајки и деце ромске националности патронажним посетама – 100%. Такође, добра вест је и да је 95% ученика ромске националности обухваћено систематским прегледима. У Крагујевцу постижи и 9 вршњачких едукатора ромске националности.

Подаци сакупљени за потребу анализе стања за израду ЛАП-а указују да је мали број корисника Развојног саветовалишта (< 10 %) и Саветовалишта за младе (< 5 %) из ромске популације, те је у овом сегменту ситуација у Крагујевцу слична као у осталим локалним самоуправама у Србији.

Избијање пандемије КОВИД 19 је негативно утицало на претходно постигнуте резултате који су се односили на повећање броја превентивних прегледа у ромској заједници (пре свега гинеколошких и хроничне незаразне болести), јер током важења епидемијски мера уопште није било превентивних прегледа. Након укидања мера, неки Роми су изгубили навику одласка на превентивне прегледе, а они који би желели да их сада закажу суочавају се дугачким листама чекања, због којих најчешће одустају од прегледа. Међу 1.400 жена које су се пријавиле на превентивни скрининг дојке (мамографију), захваљујући покретном мамографу који је током лета 2022. био у Крагујевцу, било је само 14 Ромиња.

Такође, евидентан је недостатак услуга у области здравствене заштите које су намењене Ромима старости преко 65 година, попут услуге Помоћ у кући за старије особе и Дневног боравка за старије особе.

3.5.1. Локалне политике и праксе у области здравствене заштите

Град Крагујевац у складу Законом о здравственој заштити²¹ финансира здравствене установе примарне здравствене заштите (Завод за хитну медицинску помоћ, Завод за стоматологију, Дом здравља Крагујевац) чиме се поспешује боља кадровска и техничка опремљеност наведених установа и постиже боља доступност здравствене заштите становништву на територији града Крагујевца. Такође, град финансира дератизацију, дезинсекцију и дезинфекцију јавних површина, као и рад мртвозорника за утврђивање смрти лица умрлих изван здравствене установе, те посебне програме друштвене бриге за здравље које спроводи Институт за јавно здравље Крагујевац (репродуктивно здравље, анализа здравственог стања становништва и ефеката рада здравствене службе, превенција и контрола епидемије ALERGY LIKE симптома код деце, контрола енергентске вредности оброка у колективној исхрани деце и одраслих, контрола

²¹ „Сл. гласник РС“, бр. 25/2019

безбедности хране на градским тржницама, контрола квалитета воде на јавним чесмама, контрола квалитета ваздуха, мониторинг буке у животној средини и контрола и анализа површинских вода реке Лепенице).

Из градског буџета се финансира опремљеност Дома здравља Крагујевац за редовно функционисање (уређаји, апарати, аутомобили, рачунари, софтвери), као и текуће одржавање и поправке. Такође, град учествује у суфинансирању програма унапређења здравља деце узраста од 0 до 6 година у сарадњи са надлежним министарствима, с тим што трошак запослених у том случају финансира републички ниво власти.

Средства за финансирање примарне здравствене заштите у Крагујевцу се планирају и извршавају преко програма 12 – Здравствена заштита, а учешће ових расхода и издатака у укупним расходима и издацима буџета града Крагујевца се креће у распону од 0,8 до 2,2%, што одговара просеку издвајања других ЈЛС за ову сврху.

Табела 28: Врсте извршених расхода у програму 12 – Здравствена заштита у периоду 2019-2021. у граду Крагујевцу у РСД

Шифре прог. активности/ пројеката	Назив програмских активности и пројеката у програму	Буџетске године		
		2019.	2020.	2021.
1801 - 0001	Функционисање установа примарне здравствене заштите	148.808.298,0 0	75.913.741,0 0	51.015.710,6 2
1801 - 0002	Мртвозорство	2.458.544,00	2.687.421,00	2.840.094,32
1801 - 0003	Спровођење активности из области друштвене бриге за јавног здравља	6.999.999,00	10.463.875,0 0	14.314.719,9 3
1801 – П-1	Суфинансирање вештачке оплодње	2.500.000,00	2.584.000,00	4.807.425,00
УКУПНО:		160.766.841,0 0	91.649.037,0 0	72.977.949,8 7

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета града Крагујевца за 2019., 2020. и 2021. годину

Табела 29: Удео програма 12 у укупно извршеним расходима и издацима буџета града Крагујевца у периоду 2019-2021.

Године	Укупно извршење расходне стране буџета ЈЛС	Укупно извршење програма 12– Здравствена заштита	Процентуално учешће расхода програма 12 у односу на укупне расходе буџета
2019.	7.119.306.081,00	160.766.841,00	2,26 %
2020.	6.939.068.420,00	91.649.037,00	1,32 %
2021.	8.159.939.000,00	72.977.949,87	0,89 %
УКУПНО:	22.218.313.501,00	325.393.827,87	1,46 %

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета града Крагујевца за 2019., 2020. и 2021. годину

Када говоримо о финансирању трошкова који се односе на унапређење здравствене заштите ромске популације у Крагујевцу, град обезбеђује из свог буџета накнаду за превоз здравственој медијаторки ради обављања теренских посета ромским насељима, док накнаду за њен рад финансира Министарство здравља. Унапређење информисаности ромске заједнице о превенцији и заштити здравља се постиже дељењем флајера и брошура, а ове активности спроводи Мобилни тим за инклузију Рома у свих 11 ромских насеља, уз подршку волонтера Црвеног крста Крагујевац. Такође, **мобилни тим организује информативно-едукативне радионице у ромским насељима у склопу својих редовних и ванредних обилазака насеља**, укључујући и активности везане за имунизацију Рома у насељу Лицика. Едукације спроводе чланови мобилног тима, без посебне накнаде.

У претходне три године спроведено је више пројеката који су имали за циљ унапређење здравља ромске популације у Крагујевцу, а реч је о следећим пројектима:

- У оквиру пројекта **"Инклузија Рома и других маргинализованих група у Србији"**, који имплементира ГИЗ у сарадњи са Црвеним крстом Србије, подељено је 1.680 пакета намирница и хигијенских средстава и преко 1.000 заштитних маски у ромским насељима.
- У склопу „ROMACTED“ пројекта, који је спровео Савет Европе, подељено је: 1.000 заштитних маски, 105 ваучера од по 3.000 динара за куповину намирница и хигијенских средстава. Такође, у ромским насељима Илићево, Угљешница и Аеродром су постављена 4 пластична канистера од по 1.000 литара запремине са циљем снабдевања становника ових насеља пијаћом водом.
- У оквиру пројекта **"Управљање миграцијама и подршка повратку тражилаца азила"**, који је спровела немачка организација „Хелп“ у Крагујевцу, подељено је 307 пакета хране и хигијенских средстава и 1.000 заштитних маски.
- У склопу пројекта **„Заједно за здравији и уреднији живот Рома у Корману“** који је спровело ромско удружење "Интегративни глобал центар" у партнерству са Градом Крагујевцем и ЈКП „Шумадија“, очишћено је ромско насеље Корман и обезбеђен је велики контејнер за изношење смећа. Такође, урађена је дезинфекција, дезинсекција и дератизација насеља. Пројекат је подржан од Швајцарске амбасаде кроз програм Swiss PRO.
- Пројекат **„Млади, јаки, снажни“** у области здравствене заштите младих Рома, реализовало је ромско удружење „Интегративни глобал центар“, а суфинансирао га је град Крагујевац.

3.6. СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Право на социјалну заштиту имају појединци и породице којима је неопходна друштвена помоћ и подршка у савладавању социјалних и животних тешкоћа, а законом утврђена права и услуге социјалне заштите остварују се преко Центра за социјални рад.²² На територији града Крагујевца поред Центра за социјални рад „Солидарност“ постоје и друге установе социјалне заштите: Центар за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица", Центар за усвојење и породични смештај, Завод за смештај одраслих лица

²² Закон о социјалној заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/2011)

"Мале Пчелице" и Установа за смештај одраслих и остарелих лица- Геронтолошки центар Крагујевац.

Табела 30: Преглед најважнијих установа социјалне заштите у граду Крагујевцу

Р.Б.	УСТАНОВА	Кратак опис
1.	Центар за социјални рад "Солидарност"	ЦСР „Солидарност“ је основна установа у систему социјалне заштите чија је улога да пружа помоћ и подршку (правну, социјалну, материјалну, психолошко-саветодавну, медијацијску и психотерапијску) породицама и појединцима у превазилажењу и решавању проблема. ЦСР обавља поверене послове од стране надлежног Министарства, а у складу са актима града Крагујевца учествује у пословима планирања и развоја социјалне заштите на територији града, те и иницира и развија превентивне и друге програме који доприносе задовољавању индивидуалних и заједничких потреба грађана у области социјалне заштите. ЦСР је у 2021. години имао 68 запослених.
2.	Центар за породични смештај и усвојење Крагујевац	Овај Центар је основан за територију Шумадијског, Рашког, Расинског, Моравичког и Златиборског округа, а оснивање Центра је резултат укупних реформских процеса система социјалне заштите, а посебно система заштите деце без родитељског старања, као посебно осетљиве групе корисника. Делатност Центра је припрема, процена и обука будућих хранитеља и усвојитеља, пружање подршке хранитељима, односно породицама које пружају услугу породичног смештаја и усвојитељима, извештавање Центра за социјални рад о раду хранитеља и функционисању породица које пружају услугу породичног смештаја и предлагање мера ради отклањања евентуалних пропуста, као и обављање других послова у складу са законом и другим прописом.
3.	Центар за развој услуга социјалне заштите "Кнегиња Љубица"	Центар за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“ је установа социјалне заштите за успостављање, пружање и развијање услуга социјалне заштите из надлежности локалне самоуправе. У оквиру своје делатности Центар непосредно организује пружање следећих услуге социјалне заштите: Дневни боравак за децу из породица у ризику, Дневни боравак за децу са проблемима у понашању, Дневни боравак за старије особе, Прихватилиште за жртве насиља у породици, Помоћ у кући за старије особе, Саветовалиште за брак и породицу.
4.	Школа за специјално образовање "Вукашин Марковић"	У оквиру ове школе организована је услуга Дневног боравка за децу и младе са сметњама у развоју. Услуга обезбеђује структуриране активности усмерене на стицање практичних вештина, подстицање развоја и одржавања социјалних, когнитивних и физичких функција корисника, а у складу са њиховим способностима, склоностима и испољеним интересовањима. У оквиру услуге пружају се социјалне, здравствене, едукативне и услуге подршке и помоћи у организовању свакодневног живота. Корисници су деца узраста од 7 до 18 година, као и млади са сметњама у развоју до 25 година.

5.	Завод за смештај одраслих „Мале пчелице“	Завод "Мале пчелице" једна је од најстаријих установа социјалне заштите у Србији и збрињава особе са психичким сметњама, којима су неопходни целодневни смештај, нега, здравствена заштита и рехабилитација. Корисници су смештени у пет павилјона, а са њима по утврђеним програмима кроз различите секције и радионице раде социјални и здравствени радници и радни терапеути.
6.	Геронтолошки центар Крагујевац	Геронтолошки центар Крагујевац је установа социјалне заштите у надлежности Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања чија је основна делатност пружање услуга домског смештаја за одрасла и старија лица. Делатност и капацитет установе дефинисани су Законом о социјалној заштити и Уредбом о мрежи установа социјалне заштите. Установа располаже са 330 места за пружање услуга домског смештаја и 6 места за пружање услуга прихватилишта.

Броју и квалитету услуга социјалне заштите на територији града Крагујевац, поред поменутих установа, доприносе и друштвено хуманитарне организације и ОЦД, као што су: Црвени крст, Добротворни фонд Српске православне цркве "Човекољубље", Коло српских сестара, "Оаза сигурности", Центар за самостални живот особа са инвалидитетом Крагујевац и 9 поменутих ромских удружења. У најважнија акта којим су регулисана права и услуге социјалне заштите из надлежности града Крагујевац убрајамо: Стратегију развоја социјалне заштите града Крагујевац за период 2021-2025, Одлуку о социјалној заштити града Крагујевац, Одлуку о финансијској подршци породици са децом, Одлука о остваривању права на повлашћену возњу у јавном градском и приградском превозу путника итд.

Према евиденцији ЦСР „Солидарност“ у току 2021. године у Крагујевцу је било 16.016 корисника социјалне и породично-правне заштите (45% мушкараца и 55% жена), што чини 9% укупне популације града.²³ **На евиденцији ЦСР „Солидарност“ евидентирано је само 307 припадника ромске националности (1,9%), али је тај број далеко већи у стварности због раније већ поменуте уставом прокламоване слободе неизајшњавања према националној, етничкој и другој припадности. Током 2021.године реализовано је 25.304 права, мера и услуга социјалне и породично правне заштите корисника у Крагујевцу, али нема података колико је Рома и Ромкиња користило појединачна права, мере и услуге у области социјалне заштите.**

Према расположивим подацима, **лица ромске националности су у 2021. години била највише заинтересована за коришћење права која се односе на новчану социјалну помоћ и једнократну помоћ.** Током 2021. године право на новчану социјалну помоћ у Крагујевцу је користило 2.765 породица са укупно 6.139 чланова, што представља 3,5% укупног броја становника. Процењује се да од укупног броја ромских домаћинстава која живе у Крагујевцу њих око 15% прима новчану социјалну помоћ.

У области друштвене бриге о деци, у Крагујевцу је током 2021. године право на дечији додатак остварило укупно 2.304 корисника за укупно 4.538 деце. Од укупног броја деце која су корисници права на дечији додатак, 210 деце је са сметњама у развоју. Укупан број признатих права на родитељски додатак за прво, друго, треће и четврто дете

²³ Извештај о раду ЦСР „Солидарност“ Крагујевац за 2021. годину, www.solidarnost.org.rs/wp-content/uploads/2017/04/Izve%C5%A1taj-o-radu-CSR-Kragujevac-za-2021.pdf

је износио 1594. Међутим, **ни у овој области није могуће утврдити тачан број деце ромске националности која примају дечији додатак, јер се евиденција о томе не води.**

Од прва у области социјалне заштите која су финансирана средствима града Крагујевца, у складу са Одлуком о социјалној заштити града Крагујевца, Роми највише интересовања исказују за коришћење права на једнократну помоћ. У структури једнократних новчаних помоћи примљених у 2021. години, највећи број захтева се односио на:

- једнократну новчану помоћ за задовољавање основних животних потреба – 4.669 захтева (71% од укупног броја захтева). Од овог броја до 31. децембра 2021. године реализовано је 4.478 захтева.
- за лечење и набавку лекова-1.740 захтева (26% од укупног броја захтева). Закључно са 31. децембром 2021. године реализовано је 1.496 захтева.

Континуирано увећање захтева упућених ЦСР „Солидарност“ за остваривање једнократних и других новчаних давања указује на присуство великог броја породица и појединаца којима је ово право неопходно. Све породице које остварују право на новчану социјалну помоћ, јављају се ЦСР и за добијање једнократне помоћи. **Не води се евиденција колико је ромских породица и појединаца користило једнократну новчану помоћ у 2021. години.**

Табела 31. Структура предмета једнократних новчаних помоћи у2021.

ВРСТА ПРАВА	БРОЈ РЕШЕЊА	ИЗНОС СРЕДСТАВА РСД
1. Задовољавање основних животних потреба	4.520	34.486.187,00
2. Набавка лекова, медицинских помагала и помоћ у лечењу	1.508	11.313.400,00
3. Уџбеници и школски прибор	2	14.000,00
4. Неопходна документација	17	50.000,00
5. Добровољно радно ангажовање	-	16.560.560,00
6. Опрема и превоз при смештају	13	165.000,00
7. Трошкови сахране	76	2.730.440,25
8. Путни трошкови и исхрана полазника	4	10.000,00
9. Помоћ за лечење оболеле деце	7	1.370.500,00
10. Једнократна помоћ према закључку Владе РС	422	21.103.965,00
11. Једнократна новчана помоћ на основу захтева удружења	600	1.500.000,00
УКУПНО:	7.169	89.304.052,25

Извор: Извештај о раду ЦСР „Солидарност“ Крагујевац за 2021. годину

Када говоримо о врсти права на остваривање једнократне новчане помоћи у 2021. години највише је издвојено средстава за задовољавање основних животних потреба, више од 34 милиона динара.

Право на коришћење бесплатног оброка, које се реализује у сарадњи са Црвеним крстом Крагујевац, у 2021. години користило је око 560 породица, односно дневно је реализовано 870 оброка. **Нема података колико ромских породица је користило бесплатне оброке, али се процењује да тај број износи 80%.**

До сада је евидентирано 47 лица која су остварила право на пријаву места пребивалишта на адреси ЦСР „Солидарност“, али нема прецизних података колико је међу њима лица ромске националности. Лица која немају активну пријаву пребивалишта се, најпре, обраћају МУП-у у општини/граду последњег места пребивалишта, а ЦСР само даје сагласност да одређено лице пријави место пребивалишта на адресу те установе, како би могао да оствари одређена права у области социјалне заштите.

Анализа потреба Рома и Ромкиња за услугама социјалне заштите на територији града Крагујевца до сада није урађена.

У 2021. години су идентификована **3 случаја малолетничког брака** (узраст од 10-17 година). У „Почетној анализи о дечјим браковима у Крагујевцу, Врању, Крушевцу и Суботици“ коју је урадила организација “Praxis” током 2021. године, наведен је случај из ОШ „Трећи Крагујевачки батаљон“ где је ученица VI разреда засновала ванбрачну заједницу, а школа је по сазнању обавестила Центар за социјални рад, који је даље предузео активности из своје надлежности. Међутим, ученица није наставила школовање. Педагошка асистенткиња је указала да се девојчица по склапању ванбрачне заједнице вратила у школу и наставила да похађа наставу, али је убрзо одустала од образовања, јер је била одбачена од стране других ученика, што само указује на потребу увођења разноврсних мера и унапређења компетенција надлежних органа како би се одговорило на сличне ситуације у пракси. Такође, стручни радници ЦСР су похађали током 2020. године обуке о дечијим браковима. **Представници ЦСР су истакли да у поступцима давања мишљења за склапање малолетничких бракова, ЦСР углавном даје позитивна мишљења.** Као разлог наводе да је то у непосредном интересу детета, као и то да су случајеви који се појаве пред центром у коначној фази што значи да се орган старатељства у овим случајевима бави последицама. Став представника ЦСР-а је да сиромаштво није главни узрок дечјих бракова већ искљученост из система, а пре свега из образовања, као и неодговарајуће социјално окружење, те да је потребно инсистирати на примени закона, рестриктивном поступању институција и санкционисању починилаца, као и да традиција не може да буде изговор за ову форму друштвено недозвољеног понашања. Такође, према њиховим наводима малолетнички бракови су у највећем броју случајева унапред договорени, а ЦСР „Солидарност“ је подносио пријаве (полицији и тужилаштву) и те се пријаве најчешће одбацују, уз констатацију органа „да пунолетно лице не држи девојчицу против њене воље“. У анализи је истакнуто да школа ретко, скоро никада, не подноси прекршајне пријаве против родитеља у случају када ученик не похађа наставу.

Представници ромске заједнице су на фокус групи изнели мишљење да се запослени у ЦСР „Солидарност“ често неадекватно и непрофесионално односе према лицима ромске националне мањине, те да би повећање броја запослених Рома у ЦСР и установама социјалне заштите био корак ка унапређењу социјалне заштите Рома у Крагујевцу. С друге стране, ЦСР „Солидарност“ истиче да наведене тврдње не стоје, те да његови запослени обављају свој посао професионално и са посебном сензибилношћу, без обзира на етичку припадност корисника, а у складу са законским и локалним прописима у овој области.

3.6.1. Локалне политике и праксе у области социјалне заштите

У складу са Законом о социјалној заштити²⁴ јединице локалне самоуправе се старају о задовољењу потреба грађана у области социјалне заштите, обезбеђују остваривање посебних потреба особа са инвалидитетом и заштиту права осетљивих група, те обезбеђују пружање услуга социјалне заштите (лични пратилац детета, дневни боравак за децу и младе, дневни боравак за одрасле особе са сметњама у развоју, прихватилиште за одрасле и старије особе, персонална асистенција итд.). Поред наведеног, у Крагујевцу постоји перманентан надзор над радом Центра за социјални рад „Солидарност“ Крагујевац и Центром за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“, а град сарађује и са ОЦД, јавним предузећима и установама на пољу реализације активности у области социјалне заштите. Град спроводи поверене послове борачко-инвалидске заштите и послове везане за избегла и расељена лица, спроводи програм народне и ђачке кухиње у посредству са Црвеним крстом Крагујевац, те води управни постпак у остваривању права из области социјалне заштите. Такође, из градског буџета се финансирају плате и накнаде зарада за 11 запослених, који обављају послове признавања права која проистичу из правних аката града Крагујевца.

У складу са Одлуком о социјалној заштити града Крагујевца²⁵ и Одлуком о финансијској подршци породици са децом²⁶, град Крагујевац планира буџетска средства за реализацију мера и активности у области социјалне заштите, у оквиру програма 11 – Социјална и дечија заштита и извршава предметне расходе кроз програмске активности приказане у доњој табели. **Посебну евиденцију о тачним износима извршења расхода према корисницима ромске националности у области социјалне заштите (по програмским активностима), Град Крагујевац не води.**

Табела 32: Идентификација извршених расхода у програму 11 – Социјална и дечија заштита из буџета града Крагујевца у периоду 2019-2021. у РСД

Шифре прог. активности	Назив програмске активности у програму	Године		
		2019.	2020.	2021.
0001	Једнократне помоћи и др. облици помоћи	80.312.213,00	80.305.307,00	85.776.062,00
0002	Породични и домски смештај, прихватилишта и друге врсте смештаја	61.041.114,71	62.277.718,05	74.284.972,14
0003	Дневне услуге у заједници	10.859.347,29	13.667.573,00	14.808.743,00
0004	Саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге	741.276,30	527.581,49	730.167,83
0005	Подршка реализацији програма Црвеног крста	26.286.568,55	22.420.604,97	26.067.469,05
0006	Подршка деци и породици са децом	16.622.830,25	19.474.145,71	25.569.334,00

²⁴ “Службени гласник РС“ бр. 24/2011

²⁵ „Службени лист града Крагујевца“, бр. 16/2011, 3/2016, 34/2018, 38/2020 и 7/2021

²⁶ „Службени лист града Крагујевца“, бр. 24/2013, 19/2014, 10/2021 и 16/2021

0008	Подршка особама са инвалидитетом	25.136.096,28	476.798.334,27	267.361.123,90
УКУПНО:		220.999.446,38	675.471.264,00	494.597.872,00

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета града Крагујевца за 2019, 2020. и 2021. годину

Табела 33: Удео програма 11 у укупним расходима и издацима буџета града Крагујевца у периоду 2019-2021. у РСД

Године	Укупно извршење расходне стране буџета ЈЛС	Укупно извршење програма 11 – Социјална и дечија заштита	Процентуално учешће расхода програма 11 у односу на укупне расходе буџета
2019.	7.119.306.081,00	220.999.446,38	3,10 %
2020.	6.939.068.420,00	675.471.264,00	9,73 %
2021.	8.159.939.000,00	494.597.872,00	6,06 %
УКУПНО:	22.218.313.501,00	1.391.068.582,38	6,26 %

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета града Крагујевца за 2019, 2020. и 2021. годину

Извршени расходи за социјалну и дечију заштиту у посматраним годинама евидентирани су у оквиру раздела 9 буџета града Крагујевца – Градска управа за друштвене делатности, и то у 7 различитих програмских активности: 1) једнократне помоћи и др. облици помоћи, 2) породични и домски смештај, прихватилишта и друге врсте смештаја, 3) дневне услуге у заједници, 4) саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге, 5) подршка реализацији програма Црвеног крста, 6) подршка деци и породици са децом и 7) подршка особама са инвалидитетом. Укупна вредност издвајања из градског буџета за програм 11 у периоду 2019-2021. показује, на први поглед, екстремне разлике по годинама, посебно у вези финансирања подршке особама са инвалидитетом. Наиме, у току 2020. године уведене су нове повлашћене категорије корисника бесплатног градског превоза за ученике на територији града, те сада укупан број издатих повлашћених легитимација за ову категорију корисника износи око 25.000. Такво повећање је резултирало и повећањем извршених укупних расхода у програму социјалне заштите са балансираних 220 милиона динара у 2019. години на чак 675 милиона динара у 2020. години, односно 494 милиона у 2021. години.

Висока издвајања за социјалну заштиту на нивоу града из перспективе корисника ромске националности делимично су условљена ниском ценом рада за нискоквалификоване послове, односно послове без квалификација, које најчешће обављају Роми, те постојећи износи новчане социјалне помоћи делују дестимулативно за проналажење посла. **Наиме, износ помоћи који по основу новчане социјалне помоћи и дечијег додатка може да оствари породица без прихода са двоје деце без инвалидитета достиже приближно 18,5 хиљада динара месечно.**

Већина ромских породица је упозната са постојањем главних програма новчаних давања (новчана социјална помоћ, дечији додаток, додаток за негу и помоћ другог лица и једнократна социјална помоћ), али ипак постоји и даље велики број оних који не могу да остваре права на новчана примања иако су суочени са изразитим сиромаштвом. **Према расположивим подацима у Крагујевцу око 25% ромског становништва остварује право на новчану социјалну помоћ и дечији додаток.**

Град Крагујевац подржава пројекте и програме организација цивилног друштва намењених ромској популацији, а који се реализују на територији града. Средства за суфинансирање пројеката удружења грађана одобравају се у складу са конкурсним поступком сходно Уредби о средствима за подстицање програма или недостајућег дела средстава за финансирање програма од јавног интереса која реализују удружења²⁷. У области интервенције – социјална заштита, у 2020. буџетској години подржан је пројекат удружења „Интегративни Глобал Центар“ под називом „Самохрана мајка – јака и снажна жена“ са износом од 300 хиљада динара.

3.7. БОРБА ПРОТИВ ЦИГАНИЗМА И ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

У Крагујевцу од 2003. постоји независно локално тело које контролише поштовање права грађана у поступању и актима градских органа и јавних служби. Оно је данас оличено у Локалном омбудсману (ранији називи су били Градски грађански бранилац и Заштитник грађана) који је основан са циљем независне и самосталне контроле поштовања права грађана, као и утврђивања повреда учињених актима, радњама или нечињењем органа управе или јавних служби, ако се ради о повреди прописа и општих аката јединице локалне самоуправе. Локалном омбудсману се у 2021. години обратило 1057 грађана и грађанки Крагујевца притужбама на рад локалних органа јавне управе, од чега је око 47% (496) било притужби на рад институција ван надлежности локалног омбудсмана (највише на рад судова, јавних извршитеља, Републичког фонда ПИО итд.), док се 561 притужба односила на рад локалних органа.²⁸ Од овог броја највећи број притужби грађани су упутили на рад локалних јавних предузећа (око 58%) и то: ЈСП „Крагујевац“, ЈКП „Шумадија“ и ЈКП „Водовод и канализација“. **Међу притужбама које је локални омбудсман примио током 2021. и 2020. године није било притужби од стране лица ромске националности.**

Повереник за заштиту равноправности (Повереник) као независан, самосталан и специјализован државни орган формиран на основу Закона о забрани дискриминације, ради на спречавању свих видова, облика и случајева дискриминације, унапређивању остваривања и заштити равноправности физичких и правних лица у свим областима друштвених односа, те спроводи надзор над применом прописа о забрани дискриминације. На основу података сакупљених у процесу израде ситуационе анализе за ЛАП, **утврђено је да је Повереник за заштиту равноправности у 2021. години примио 20 притужби по свим личним својствима из Крагујевца, а да се једна притужба односила на дискриминацију Рома.** У 2020. години Поверенику је из Крагујевца упућено 19 притужби, ниједна се није односила на акт дискриминације припадника ромске заједнице.

Табела 34: Притужбе упућене Поверенику за заштиту равноправности у периоду 2020-2021. из Крагујевца

Године	Број притужби по свим личним својствима	Број притужби због дискриминације Рома	Удео
--------	---	--	------

²⁷ „Службени гласник РС“, бр. 16/2018

²⁸ Извештај о раду локалног омбудсмана града Крагујевца за 2021. годину

2020.	19	0	-
2021.	20	1	5%
УКУПНО:	39	1	2,6%

Извор: Повереник за заштиту равноправности

Међутим, пракса Повереника за заштиту равноправности показује да број притужби не одговара реалном броју случајева дискриминације Рома и Ромкиња, односно велики број случајева остане непријављен. Такође, Повереник у великом броју случајева прима притужбе које се односе генерално на дискриминацију Рома и Ромкиња са читаве територије Републике Србије, тако да у том случају није од утицаја пребивалиште лица које је поднело притужбу (нпр. ако водитељ у ТВ емисији вређа Роме). У току 2021. године због дискриминације на основу националне припадности и етничког порекла поднето је укупно 96 притужби Поверенику. Највећи број притужби, као и претходних година, поднет је због дискриминације припадника ромске националне мањине, чак 74 притужбе, односно око 77% од укупног броја. У 2020. години Повереник је примио 94 притужбе због дискриминације припадника ромске националне мањине (82,5% од укупног броја притужби).

Да дискриминација често остаје непријављена показало је истраживање удружења „Рома центра“ које је спроведено током 2021. године у Крагујевцу на узорку од 100 ромских породица, уз подршку ГИЗ-а.²⁹ **Налази истраживања показују да је 28% испитаника доживело дискриминацију, али је само 7% њих пријавило дискриминацију.** Од оних који су доживели дискриминацију велика већина је истакла да је дискриминација почивала на националној припадности (82,35%), док је око 6% испитаника доживело дискриминацију на основу пола и старости.

Табеле 35 и 36: Удео испитаника који је доживео дискриминацију и оних који су пријавили дискриминацију

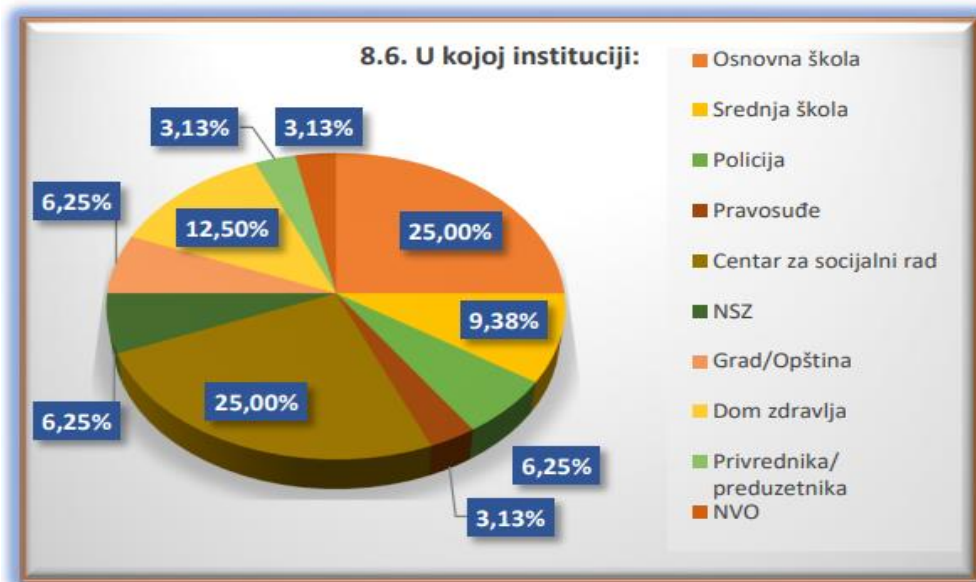

Извор: Анализа истраживања „Знањем до посла“, Удружење „Рома центар“, Крагујевац

²⁹ Анализа истраживања „Знањем до посла“ - Knowledge to work, www.romacentar.rs/wp-content/uploads/2022/02/Istra%C5%BEivanje-o-polo%C5%BEaju-Roma-u-Kragujevcu-2021.pdf

Истраживање је показало да је сваки четврти испитаник дискриминацију доживео или у основној школи или у Центру за социјални рад (укупно 50% свих испитаника), док је 12,5% испитаника дискриминацију доживело у Дому здравља, а 9,38% у средњој школи. Међу испитаницима је било и оних који су тврдили да су дискриминацију доживели у НСЗ (6,25%), полицији (6,25%), градској управи (6,25%), суду (3,13%), код послодавца (3,13%), односно од стране невладине организације (3,13%).

Табеле 37: Институције у којима су испитаници доживели акт дискриминације

Извор: Анализа истраживања „Знајем до посла“, Удружење „Рома центар“, Крагујевац

Национална Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у РС за период од 2022-2030. године наглашава да је за остваривање суштинске равноправности Рома и Ромкиња потребно **да се унапреде мере за борбу против циганизма, као облика расизма и дискриминације према Ромима и Ромкињама, као и да се осмисле политике интегративне мултикултуралности и интеркултуралног дијалога**. Даље се истиче, да је Ромима неопходно свесно регулисање јавног интереса у области културе и учешће у одлучивању о свим питањима везаним за културни развитак. Једном речју, Ромима је потребно креирање сопствене културне политике која ће бити усмерена на: очување културне баштине и културног идентитета, развој савременог уметничког стваралаштва, као и на подстицање доступности културних добара и учешће грађана у културном животу.

Град Крагујевац је усвајањем Плана развоја културе Града Крагујевца за период 2021-2025. године истакао важност обезбеђивања равноправног учешћа свих грађана у културном животу града, **уз посебан нагласак да је потребно обезбедити културну разноликост, а пре свега заштиту и афирмацију културног наслеђа и културе ромске заједнице у Крагујевцу**. Активностима овог плана је планирано обезбеђење простора за промоцију културе Рома, у којима ће се одвијати уметничке, креативне и едукативне активности ромске заједнице, а пре свега делатност Ромског културно просветног центра.

Такође, предвиђено је боље планирање и интегрисање наступа представника ромске заједнице у градским манифестације, као и у обележавању Дана града.

Да је интервенција на овом плану неопходна у наредним годинама говори и чињеница **да на територији града Крагујевца не постоји установа културе која искључиво реализује програме који за циљ имају очување културног идентитета и културне баштине ромске заједнице.** Међутим, неке од постојећих установа културе у граду су у претходним годинама, поред својих редовних програма, реализовале и појединачне програме, који су за циљ имали очување културног идентитета и културне баштине ромске заједнице у Крагујевцу. Тако је установа Спомен-парк «Крагујевачки октобар» 2019. године организовала изложбу «Суседи којих више нема» др Кристине Јоргић Степановић, која је била посвећена Ромима страдалим октобра 1941. год. Додатно, сваке године се почетком августа обележава Дан сећања на ромске жртве холокауста, а у Народној библиотеци «Вук Караџић» претходних година је реализовано неколико културних програма у сарадњи са Удружењем српско-ромског пријатељства «Стабло». Установа културе „Кораци“ је у склопу Крагујевачког културног лета одржала промоцију часописа „Дечје искре“ и ликовну радионицу у просторијама удружења „Романипен“. Циљ овог програма је био упознавање и приближавање културних садржаја које УК „Кораци“ нуди ромској популацији у граду, али и њено укључивање у будуће активности и програме. Представници ромске заједнице су на фокус групи током припреме анализе стања истакли да би успостављање ромског културног центра или ромско-информативног центара на нивоу града, дало значајан допринос активностима и процесима социјалног укључивања Рома и Ромкиња у Крагујевцу.

У Крагујевцу не постоји утврђена листа истакнутих уметника и културних делатника ромске националности, као ни медији који емитују/производе програм на ромском језику. Такође, у последње две године (2020. и 2021.) на градским медијским конкурсима је подржан само један пројекат («ХИТ ТВ» Баточина) који је имао за циљ промоцију толеранције и културног идентитета Рома.

Према расположивим подацима, градска управа и њени органи, службе и установе у последње 2 године нису реализовали програме који имају за циљ информисање лица ромске заједнице о приступу правима и услугама које могу да остваре пред локалним органима управе.

Међу запосленима у органима града и локалним институцијама има двоје службеника који су обучени на тему заштите од дискриминације и циганизма као специфичног облика расизма. Реч је о службеницима који раде у Градској управи за друштвене делатности.

3.7.1 Локалне политике и праксе у области борбе против циганизма и дискриминације

Град Крагујевац је са још 25 других локалних самоуправа учествовао у реализацији пројекта „Заједно од раног узраста против дискриминације“, који је имплементиран од стране Сталне конференције градова и општина уз финансијску подршку Европске уније. Основна сврха пројекта је реализација праћења наставе путем онлајн платформе за учење, модела који је уведен након проглашења пандемије корона вируса. Овај вид извођења наставе је посебно био отежан и представљао велики изазов за ученике ромске

националности. Са недостатком опреме неопходне за учење на даљину били су суочени не само ромски ђаци, већ сви ученици лошијег материјалног статуса. Захваљујући донаторима, **ромским ученицима са територије града Крагујевца подељено је 70 таблет уређаја за праћење наставе на даљину.**

У последње 2 буџетске године (2020. и 2021.) из градског буџета су финансирана два пројекта Ромског културно просветног центра Крагујевац, који су за циљ имала очување културног идентитета и културне баштине ромске заједнице. У 2021. години је финансиран пројекат под називом **«Културне манифестације ромске културе и традиције»**, традиционални 48. бал Рома у износу од 130.000 динара, а 2022. пројекат **«Традиционални 49. бал Рома»** у износу од 200.000 динара.

3.8. ПАРТИЦИПАЦИЈА

У Крагујевцу је формирано више сталних радних тела значајних за инклузију Рома, попут Савета за здравље, Савета за социјалну заштиту, Локалног савета за запошљавање, Комисије за родну равноправност, Савет за родну равноправност, Штаб за ванредне ситуације, Савета за унапређење положаја Рома, али представници ромске заједнице учествују у раду само овог последње поменутог. **Савет за унапређење положаја Рома** је формиран као стално радно тело Градског већа, са задатком да: предузима неопходне активности од значаја за успешну интеграцију Рома и њихово укључивање у локалну заједницу, сарађује и координира рад са свим релевантним актерима из система образовања, здравства, социјалне заштите итд. у циљу унапређења положаја Рома, подржава спровођење локалних јавних политика које доприносе инклузији Рома кроз алокацију и обезбеђивање локалних ресурса за реализацију планираних активности, указује надлежним органима на случајеве дискриминације у Крагујевцу, те иницира доношење одлука надлежних органа и служби Града Крагујевца којима се унапређује положај Рома итд. У састав овог Савета, поред представника локалних органа и установа, улазе и представници три ромска удружења: „Романипен“, „Рома центар“ и „Интегративни глобал центар“. Поред поменутог савета, Роми партиципирају и у Мобилном тиму за инклузију Рома основаном 2014. године.

Како је већ поменуто заступљеност лица ромске националности међу запосленима у органима јавне управе је безначајно, а таква ситуација је и у Крагујевцу. **Према расположивим подацима, само један представник ромске популације је запослен у органима градске управе Града Крагујевца, а четворо у јавним предузећима.** Међу 87 одборника у важећем сазиву Скупштине града Крагујевца нема лица ромске националности. Такође, међу 13 чланова Градског већа Града Крагујевца нема лица ромске националности. Евидентно је и да нема Рома и Ромкиња који се налазе у органима одлучивања у оквиру локалних институција, установа и ЈП чији је оснивач град Крагујевац.

С друге стране, **у Крагујевцу постоји врло јак ромски цивилни сектор, кога чине 9 организација:** „Образовно-културна заједница Рома-Романипен“, „Ромски информативни центар“, „Удружење ромско српског пријатељства -Стабло“, „Пурано Ром“, „Рома Центар“, „Зурали Ромњи“, „Интегративни глобал центар“, „Бахталипе-Тулера“ и „Ромски културни просветни центар“. До сада није формирана кровна организација (мрежа) ромских организација које делују у Крагујевцу. **Међу ромским удружењима у Крагујевцу нема омладинских организација, али делује једна женска ромска организација** која је посвећена унапређењу положаја девојчица, девојака и жена ромске националности

("Зурали Ромњи"). Ромска удружења су у претходном периоду била драгоцен партнер Градској управи и локалним институцијама у оперативном спровођењу стратешких мера за инклузију Рома. С обзиром на њихов непосредан рад са корисницима на терену и поседовање информација о стварним потребама и проблемима, ромска удружења су значајна и као партнери у припреми и спровођењу пројеката који имају за циљ унапређење положаја ромске популације. Велики је број пројеката које су ромска удружења у претходном периоду реализовала самостално или у сарадњи са органима града и другим локалним институцијама. Ромски цивилни сектор је био покретач иницијативе и низа образовних програма са циљем повећања обухвата ромске деце и младих свим нивоима васпитања и образовања, као и подизања њихове мотивације за активније учешће у образовном процесу, али и за изражавање и неговање етничког идентитета. Поред образовања, ромски цивилни сектор спроводи пројекте и у другим областима значајним за инклузију Рома, попут запошљавања (обуке за активно тражење посла, samozapošljavanje, писање бизнис планова итд.), здравствене заштите (превенција болести зависности, репродуктивно здравље жена, младих...), становања (унапређење инфраструктуре у ромским насељима), очувања културног идентитета и промоција ромске културе (културне манифестације, књижевне вечери, округли столови итд.) Све ово доприноси томе да Роми и Ромкиње у Крагујевцу активније учествују у свим сферама културног и друштвеног живота града, мењајући притом сопствену слику у очима својих суграђана.

Према подацима Канцеларије за младе Града Крагујевца, **у претходне две године је 5 младих ромске националности учествовало у активностима, програмима и пројектима које је она реализовала.** Учесће младих Рома у волонтерским активностима Канцеларије за младе и ромских удружења је скромно, **а једна волонтерка ромске националности је ангажована у Канцеларији координатора за ромске питања у оквиру Градске управе за друштвене делатности.**

Када је реч о партиципацији представника ромске заједнице у доношењу прописа и докумената јавних политика, они су у претходном периоду активно учествовали у припреми и доношењу претходних локалних политика у области инклузије Рома (од 2007. год.), учествујући како у радним групама за израду нацрта документа, тако и у јавној расправи. Такође, представници ромских удружења су у протекле две године учествовали и у припреми следећих планских докумената: Плана развоја културе града Крагујевца 2021-2025, Плана развоја града Крагујевца за период 2021-2031 и Стратегије социјалне заштите 2021-2025.

Када говоримо у учешћу представника ромске заједнице у формираним градским телима за праћење реализације усвојених планских докумената, како је већ поменуто, представници ромских удружења учествују као чланови у раду Савета за унапређење положаја Рома, али их нема у другим телима која прате имплементацију осталих важећих планских докумената (*План развоја Града Крагујевца за период 2021-2031, Стратегија интегралног урбаног развоја централне градске зоне Крагујевца 2013-2030, Стратегија социјалне заштите града Крагујевца за период 2021-2025, План квалитета ваздуха града Крагујевца 2021-2031, План развоја културе Града Крагујевца за период 2021- 2025, Програм локалног економског развоја града Крагујевца за период 2021-2023, Локални акциони план запошљавања града Крагујевца за период 2021-2023.*)

3.8.1 Локалне политике и праксе у области партиципације

Град Крагујевац је потписао Споразум о сарадњи са Националним саветом ромске националне мањине РС дана 22.10.2021. године. Савет и Град Крагујевац су се сагласили

да ће заједничке активности усмерити на: имплементацију и надзор примене националне Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња, припрему и реализацију пројеката који доприносе достизању циљева дефинисаних у јавним политикама, иницирање и креирање јавних политика у релевантним областима, промовисање мултикултуралности и значаја поштовања људских права, подизање капацитета организација цивилног друштва и локалних механизма за инклузију Рома, као и друге активности од значаја за унапређење положаја Рома на територији града Крагујевца.

Такође, Град Крагујевац је потписао Протокол о сарадњи којим је приступио Фази 2 заједничког програма Европске уније и Савета Европе, који се реализује на подручју западног Балкана и Турске - «ROMACTED - Промовисање доброг управљања и оснаживања Рома на локалном нивоу». Реч је о наставку програма који подразумева подршку локалним самоуправама у добром управљању и оснаживању локалне ромске заједнице.

3.9. SWOT АНАЛИЗА

SWOT анализа је урађена за сваку од седам области социјалног укључивања Рома и Ромкиња, те су њени налази представљени посебно за сваку област. Она је резултат дводневне радионице чланова Радне групе за израду нацрта ЛАП-а и фокус групе са представницима ромских удружења и насеља. Заснована је како на горенаведеним налазима анализе стања, тако и на проценама чланова Радне групе и представника заинтересованих страна, који су учествовали у њеној изради.

3.9.1 Образовање

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Оптимална мрежа основних и средњих школа - Универзитетски центар са факултетима из области техничких, природно-математичких, медицинских и друштвено-хуманистичких наука - Мобилни тим за социјалну инклузију Рома и Ромкиња - Седам педагошких асистената ангажовано у 6 ОШ и ПУ „Нада Наумивић“ - Развијена сарадња локалних и републичких институција у области образовања (ШУ, ЈЛС, КЗРП, ОЦД, ПУ, ОШ, СШ) - Спровођење програма ФООО - Задовољавајућа структура образовних профила у средњим стручним школама - Примена афирмативних мера за упис ромских ученика у СШ и на факултете - Обезбеђена материјална подршка ромским ученицима за похађање ОШ (уџбеници, ужина, превоз) - Обучени наставници и васпитачи за рад са ученицима из осетљивих група - Оснажен и едукован цивилни сектор - Експертиза ромских удружења у области превенције дискриминације 	<ul style="list-style-type: none"> - Одсуство координације у сарадњи локалних актера - Непостојање прецизне евиденције о броју ромских ученика/студената на свим нивоима образовања - Капацитети две предшколске установе чији је оснивач локална самоуправа недовољни су за обухват деце редовним предшколским програмом у целодневном и полудневном трајању - Недовољан број педагошких асистената у ПУ - Мали обухват ромске деце узраста од 0-3 и од 3-5,5 година програмима раног развоја - Недовољно коришћење препоручених мера додатне подршке (права, услуге и ресурси који детету, ученику и одраслом обезбеђују превазилажење физичких, комуникацијских и социјалних препрека унутар образовних установа и заједнице) предвиђених <i>Правилником о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету, ученику и одраслом</i> - Недовољна примена права на индивидуални образовни план у ПУ/ОШ/СШ за

<ul style="list-style-type: none"> - Значајно искуство у припреми и спровођењу пројеката у области повећања обухвата ромских ученика образовањем на свим нивоима, уз локално партнерство свих релевантних актера - Три представника ромске заједнице сертифицирана за извођење изборног програма у основној школи <i>Ромски језик са елементима националне културе</i> - Подршка активностима ромских удружења (суфинансирање пројеката, организација догађаја и сл.) 	<p>дете/ученика/одраслог коме је потребна додатна подршка због тешкоћа у приступању, укључивању и учествовању у образовању и васпитању, ако те тешкоће утичу на његову добробит или представљају ризик од раног напуштања школовања</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мали број ромске деце обухваћен понуђеним кратким предшколским програмима - Недостатак афирмативних мера за упис ромске деце у предшколско васпитање и образовање - Непостојање ментора за ромске ученике у СШ - Непостојање стипендија за ромске средњошколце и студенте из градског буџета - Незаинтересованост деце и родитеља за учење ромског језика са елементима културе - Слаба координација између институција приликом транзиције деце и ученика у више нивое образовног система - Неадекватна професионална оријентација ромских ученика - Недовољно учешће родитеља деце и ученика ромске националности у животу ПУ/ОШ/СШ и раду њихових органа (савет родитеља, школски одбор)
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Национални пројекти у области инклузивног образовања - Законска и подзаконска регулатива у области доуниверзитетског образовања подржава инклузивно образовање - Омогућен упис у средње школе и на факултете применом афирмативних мера за ромске ученике и студенте - Дуално образовање и јавно-приватна партнерства у области образовања (СШ-предузећа) - Програм стипендија за средњошколце и студенте ромске националности (МПНТР, програми и фондови који подржавају инклузивни приступ образовању) - ИПА фондови и донаторски програми других међународних организација и институција намењени образовању Рома - Увођење нових основа програма предшколског васпитања и образовања- Године узлета 	<ul style="list-style-type: none"> - Законска ограничења у погледу вођења реалне евиденције обухвата деце, ученика и студената ромске националности на свим нивоима образовања - Необавезност средњешколског образовања - Радноправни статус ПА није регулисан (рад на одређено време) - Нормирање рада ПА према броју ромских ученика - Формирање комбинованих одељења од 5. до 8. разреда - Честе миграције ромске популације (интерне/екстере) - Низак степен примене постојаће легислативе у области антидискриминације

3.9.2 Запошљавање

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
--------------	-----------------

<ul style="list-style-type: none"> - Индустијски град са традицијом - Повољно пословно окружење и град са великим бројем привредних субјеката - Одлична инфраструктура - Универзитетски град - Широки спектар образовних профила у СШ - Формиран Савет за запошљавање - Усвојен Локални акциони план запошљавања 2021-2023 (ЛАПЗ) - НСЗ филијала Крагујевац као посредник у запошљавању и реализацији мера активне политике запошљавања - Спровођење ФООО - Постојање подстицаја и субвенција за пољопривредну производњу из градског буџета - Финансирање и спровођење мера и програма активне политике запошљавања из ЛАПЗ-а (самозапошљавање, субвенције за послодавце за теже запошљива лица, обуке на захтев послодавца, стицање практичних знања, јавни радови, итд.) - Искуство цивилног сектора у реализацији пројеката и обука у области запошљавања ромске популације - 15 високо образованих Рома и Ромкиња 	<ul style="list-style-type: none"> - Званична евиденција у области запошљавања не одговара стварном стању- неизјашњавање Рома - Висока стопа незапослених у ромској популацији - Низак степен образовања и квалификација незапослених ромске националности - Велики део дугорочно незапослених Рома и Ромкиња - Велики удео незапослених Рома који спадају у теже запошљиве категорије (примаоци социјалне помоћи, ОСИ, самохрани родитељи, интерно расељена лица итд.) - Неактивност Рома у тражењу посла - Краткорочан период ангажовања лица по програмима и мерама активне политике запошљавања - Ниска заинтересованост Рома за обуке у области предузетништва и започињање сопственог посла које спроводи РРА - Непостојање механизма за идентификовање, информисање и укључивање припадника ромске популације у инфо дане и обуке у области предузетништва - Неодрживост програма запошљавања за маргинализоване групе након истека донаторских средстава - Проблеми у обезбеђењу жираната приликом остваривања субвенција за самозапошљавање - Стереотипи и предрасуде међу послодавцима о Ромима као радној снази - Незаинтересованост послодавца за ангажовање Рома - Дискриминација - Мали број пољопривредних газдинстава који су регистровани на Роме - Мали број запослених Рома у јавној управи - Неинформисаност ромске популације о постојању субвенција и подршке у области пољопривреде из градског буџета
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Долазак нових инвеститора (отворање нових фабрика и прилив страног капитала) - Републичке мере и програми активне политике запошљавања - Унапређење сарадње са Привредном комором, послодавцима и другим актерима у процесу запошљавања ромске популације - Стипендије за средњошколце и студенте као подстицај за остварење вишег степена образовања (република, донатори) - Програми међународних организација/донатора у области запошљавања Рома и Ромкиња - Предстојећи попис становништва и 	<ul style="list-style-type: none"> - Економска криза изазвана спољним и унутрашњим факторима - Повлачење инвеститора, затварање страних фирми и вишкови запослених - Одбијање понуђених мера и програма за запошљавање од стране незапослених Рома - Епидемије заразних болести (КОВИД 19, мајмунске богиње, вирус западног Нила) - Погоршање образовне структуре ромске популације - Окончање донаторских програма намењених запошљавању Рома - Укидање стипендија за ромске ученике и

<p>потенцијално већи број изјашњених Рома по питању националности</p> <ul style="list-style-type: none"> - Национални програм „Барвалипе“ за унапређење компетенција високообразованих Рома за рад у органима јавне управе 	<p>студенте</p> <ul style="list-style-type: none"> - Немотивисаност Рома да раде због социјалних давања која су збирно иста или већа од зарада које би имали за нискоквалификоване послове
---	---

3.9.3 Становање

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Постојање Канцеларије за ромска питања-КЗРП - Формиран Мобилни тим за инклузију Рома - Именован Савет за унапређење положаја Рома - Комплетна инфраструктурна опремљеност (водовод, канализација, струја) у 7 ромских насеља - Утврђене стамбене потребе у два ромска насеља- Лицика и Корман (за 160 породица) - Постојање станова за социјално становање угрожених породица у јавној својини града - Започета израда локалне стратегије за становање - Пружање бесплатне правне помоћи - Спровођење поступака озакоњења бесправно саграђених објеката - Спровођење програма субвенција за унапређење енергетске ефикасности заменом столарије - Искуство и капацитети ромских удружења у реализацији пројеката у области унапређења становања ромске популације 	<ul style="list-style-type: none"> - Недовољан број запослених у КЗРП - Мобилни тим нема службено возило за посету ромским насељима - Непотпуне базе података о условима становања Рома у ромским насељима - Шест нелегализованих ромских насеља- Лицика, Угљешница-Петровац, Ердеч-Ћава, Грошница 1,2,3, Дреновачки пут и Корман. - Два насеља- Дреновачки пут и Корман се налазе на подручју која нису предвиђена за становање - Четири ромска насеља немају канализацију: Угљешница, Грошница 1, 2, 3, Дреновачки пут и Корман - Недостаје приступна саобраћајница (500 м) која води ка ромском насељу Корман - Неасфалтирани путеви унутар 4 насеља: део Лицике, Ердеч, Дреновачки пут и Угљешница - Недостаје студија о оправданости расељавања ромског насеља у Чегарској улици- Бресница - Низак ниво хигијенских и санитарних услова у ромским насељима - Нерешени имовинско-правни односи - Није успостављена евиденција о броју нелегалних објеката у којима живе ромске породице - Није успостављена правно-техничка подршка ромској заједници у процесу озакоњења објеката - Недостатак документације и финансијских средстава за озакоњење објеката - Неинформисаност ромске заједнице о поступку озакоњења - Неадекватни стамбени објекти у којима живе ромске породице - Спорост у решавању стамбених проблема

	<ul style="list-style-type: none"> - Не постоје финансијска средства за континуирану стамбену подршку угроженим породицама (суфинансирање комуналних рачуна, ургентне адаптације објеката и сл.) - Недовољна финансијска средства за унапређење комуналне инфраструктуре у ромским насељима - Неинформисаност ромске заједнице о коришћењу средстава из програма енергетске ефикасности – замена столарије - Пасивност појединих актера у реализацији пројеката - Непостојање социјалног становања и тренутне економске подршке за становање - Бескућници
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Национална Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022. - 2030. - Примена Агенде 2030 на локалном нивоу - Почетак 2. фазе пројекта „Подршка ЕУ инклузији Рома“ који спроводи СКГО - Учешће у Мрежи за ромска питања коју води СКГО - Информисање и праћење донаторских јавних позива и конкурса намењених инклузији Рома - Међурегионална сарадња на плану инклузије Рома - ЕУ интеграције и ИПА фондови намењени инклузији Рома - Најављен нови програм за подршку социјалном становању маргинализованих група (који тренутно спроводи УНОПС) 	<ul style="list-style-type: none"> - Ескалација украјинске кризе и рата - Пандемија КОВИД-19 - Светска економска и енергетска криза - Политичка превирања - Непостојање републичких трансфера због степена развијености града - Елементарне непогоде и еколошке катастрофе- поплаве, клизишта, олује итд. - Повлачење донатора - Окончање донаторских програма и пројеката

3.9.4 Здравствена заштита

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Локални механизми за инклузију Рома: Мобилни тим, координатор за ромска питања, здравствена медијаторка - Формиран Савет за здравље - Широка мрежа здравствених установа, добра опремљеност и приступачност здравствене заштите - Добра обученост стручног медицинског кадра - Саветовалиште за младе - Развојно саветовалиште - Одлична сарадња између здравствених установа у координацији активности 	<ul style="list-style-type: none"> - Недовољан број здравствених медијаторки - Недовољан број лекара и медицинског особља - Недовољан броја апарата за скрининг дојке (мамографија) - Непостојање евиденције о пацијентима ромске националности (база података, софтвер) - Слаба информисаност ромске популације о ХПВ вакцини - Смањена заинтересованост ромске популације за превентивне прегледе током

<ul style="list-style-type: none"> - Потпун обухват ромске популације здравственом заштитом/ поседовање здравствене књижице - Висока стопа обухвата ромске деце вакцинацијом - Потпун обухват мајки и деце патронажним посетама - Скоро потпун обухват трудница ромске националности редовним гинеколошким прегледима - Скоро потпун обухват ученика ромске националности систематским прегледима - Организовање превентивних гинеколошких прегледа - Постојање финансијске помоћи за набавку лекова у борби против КОВИД-19 - Приступачност стоматолошких прегледа и услуга - Капацитети ромских удружења за спровођење пројеката у области здравствене заштите - Међусекторска сарадња на плану спровођења пројеката у области унапређења здравља ромске популације 	<p>пандемије КОВИД-19</p> <ul style="list-style-type: none"> - Дискриминација у пружању здравствених услуга - Неадекватан однос једног дела здравствених радника према Ромима - Недостатак финансија за унапређење квалитета примарне здравствене заштите - Неодовољан обухват Ромкиња редовним гинеколошким прегледима - Недостатак услуга здравствене заштите које су намењене Ромима старости преко 65 година - Неинформисаност Рома старости преко 65 година о доступности права и услуга - Неинтересованост родитеља за коришћење услуга Развојног саветовалишта - Неинтересованост младих Рома за коришћење услуга Саветовалишта за младе
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Стратегија јавног здравља у РС 2018-2026. - Пројекти Министарства здравља - Донаторски пројекти и програми намењени инклузији Рома у области здравствене заштите - Обезбеђена републичка средства за финансирање активности ОЦД у области здравства 	<ul style="list-style-type: none"> - Наставак пандемије КОВИД- 19 и смањен приступ услугама здравствене заштите - Светска економска криза, инфлација - Неинтересованост Министарства здравља за решавање радно-правног статуса здравствених медијаторки и повећање њиховог броја - Ниска примања здравствених медијаторки - Прекид европских интеграција и укидање програма намењених инклузији Рома - Краћи животни век Рома

3.9.5 Социјална заштита

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Постојање великог броја установа социјалне заштите на територији града - Доступност услуга социјалне заштите у складу са Законом о социјалној заштити - Доступност услуга социјалне заштите у складу са Одлуком о социјалној заштити Града Крагујевца - Примена Правилника који ближе одређује Одлуку о социјалној заштити Града Крагујевца - Донета Стратегија социјалне заштите Града Крагујевца 2021-2025 - Стручност кадрова запослених у социјалној заштити (едуковани, сензибилисани за рад са 	<ul style="list-style-type: none"> - Неодовољан број запослених у социјалној заштити - Неодовољан број иновативних услуга у области социјалне заштите - Неодовољан број лиценцираних пружалаца услуга социјалне заштите - Лимитирана финансијска средства за повећање обухвата корисника и унапређење услуга социјалне заштите - Неодовољни капацитети за смештај у установама социјалне заштите - Недостатак услуге Свратиште за прихват бескућника и лица која се баве просјачењем

<p>ромском популацијом)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Развијена филантропија и донаторство локалне заједнице ка установама социјалне заштите - Постојање народне кухиње при Црвеном крсту - Добра међусекторска сарадња заснована на потписаном Протоколу - Постојање лиценцираних приватних пружалаца услуга социјалне заштите - Сарадња са ромским удружењима на спровођењу пројеката у области социјалне заштите - Добра сарадња са ресорним министарством - Добра сарадња са Комором социјалне заштите 	<ul style="list-style-type: none"> - Недовољна информисаност ромске популације о правима и услугама из домена социјалне заштите - Недовољна информисаност ромске популације о хранитељству као облику породичне заштите деце и младих без адекватног родитељског старања - Постојећи износи новчане социјалне помоћи делују дестимулативно за проналажење посла (ниска цена рада за нискоквалификоване послове) - Недостатак јединствене базе података о корисницима ромске националности - Мали број Рома запослених у систему социјалне заштите на територији града - Дечји бракови
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Измена законске регулативе у области социјалне заштите (увођење нових права и услуга) - Увођење социјалних карата - Могућност аплицирања на донаторским конкурсима у области социјалне заштите - ЕУ интеграције и ИПА фондови - Укидање законске регулативе везане за забрану запошљавања у јавном сектору 	<ul style="list-style-type: none"> - Продужетак пандемије КОВИД -19 - Енергетска и економска криза - Инфлација - Миграторна кретања - Безбедносна криза (ратови) - Уставна ограничења у погледу вођења прецизне и ажурне евиденције о Ромима

3.9.6 Борба против циганизма и дискриминације

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> -Постојање институционалне подршке заштите људских и мањинских права - Локални омбудсман - Добра сарадња Локалног омбудсмана са републичким и локалним органима - Тајност поступка који се води пред Локалним омбудсманом - Семинари и трибине на тему борбе против дискриминације у организацији Локалног омбудсмана - Координатор за ромска питања - Усвојен План развоја културе 2022-2025 који предвиђа заштиту и афирмацију културног наслеђа ромске заједнице - Сарадња установа културе са ромским удружењима приликом спровођења пројеката промовисања ромске културе и традиције („Бал Рома“, „Ме сем Ром“ итд.) - Одржавање традиционалне манифестације ромских песама и традиције -Експертиза ромског цивилног сектора у области антидискриминације 	<ul style="list-style-type: none"> - Недовољна информисаност грађана и организација о надлежностима Локалног омбудсмана - Мали број притужби од стране лица ромске националности због страха од реваншизма локалних институција на чији раде се жале - Слаба медијска покривеност активности које се односе на заштиту права мањина - Не постоји установа културе која искључиво реализује програме очувања и афирмације културне баштине Рома -Непостојање медија на ромском језику - Мали број медијских пројеката на ромском језику - Мали број запослених у градској управи је обучен за борбу против дискриминације - Непријављивање случајева дискриминације - Дискриминација од стране послодаваца („Искра“) - Непознавање значења термина „антициганизам“ - Непостојање буџетских средстава којима

	<p>располаже Одељење за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима</p> <ul style="list-style-type: none"> - Непостојање просторија за Ромски културни центар - Асимилација и сегрегација - Непостојање списка заслужних грађана ромске националности (палих бораца, учесника рата, стрељаних, културних радника, уметника итд.)
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Размена искустава у оквиру Мреже локалних омбусмана - Сарадња са републичким институцијама: Повереник за заштиту равноправности, Заштитник грађана, Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности - Иницијатива за формирање Одељења за људска и мањинска права у оквиру јединица локалне самоуправе -Изборни предмет: Ромски језик са елементима националне културе -Пројекти Националног савета ромске националне мањине - ЕУ интеграције и ИПА фондови - Пројекти Савета Европе 	<ul style="list-style-type: none"> - Јачање десно орјентисаних покрета (ненацистички покрети, политичке странке, навијачке групе и сл.) - Пораст расизма и говора мржње у јавном простору - Дискриминација од стране републичких институција у остављавању права - Негативно извештавање медија о Ромима (креирање погрешне медијске слике)

3.9.7 Партиципација

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Одељење за људска и мањинска права ГУ - Канцеларија координатора за ромска питања - Локални механизми за инклузију: Мобилни тим, педагошки асистенти, здравствена медијаторка - Савет за унапређење положаја Рома - Развијен ромски цивилни сектор - 9 ромских организација - Одлична међусекторска сарадња са ромским удружењима на плану припреме и реализације пројеката - Искуство и експертиза ромског цивилног сектора у реализацији донаторских пројеката намењених социјалној инклузији Рома - Активно учешће ромских организација у усвајању локалних јавних политика од значаја за инклузију Рома - Споразум о сарадњи са НСРНМ - Протокол са РЕФ-ом - Протокол са Светом Европе (РОМАКТЕД 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - У већини формираних сталних радних тела нема представника ромске заједнице: Савет за здравље, Савет за социјалну заштиту, Комисија за родну равноправност, итд. - Мали број запослених Рома у органима градске управе и локалним ЈП (само 5) - Нема представника Рома у Скупштини града нити у Градском већу - Не постоје омладинске ромске организације - Мали број женских ромских организација - Мали број младих Рома учествује у активностима Канцеларије за младе - Мали број волонтера из ромске заједнице - Непостојање Ромског културног центара - Недовољна заступљеност Рома у локалним медијима - Ромски цивилни сектор није укључен у рад тела за спровођење и праћење већине важећих планских докумената и јавних политика
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ

<p>-Попис становника 2022. и могућност за веће изјашњавање на основу националне припадности</p> <p>- Национални програм „Барвалипе“ за унапређење компетенција високообразованих Рома за рад у органима јавне управе</p> <p>-Донаторски пројекти и програми: РЕФ, Савет Европе, Фонд за отворено друштво, СКГО, ГИЗ, ЕУ итд.</p> <p>- Јавни позиви и пројекти републичких институција</p> <p>- Увођење „ромског буџетирања“ у виду посебне буџетске линије у буџетима ЈЛС</p>	<p>- Мали број запослених Рома у републичким органима од значаја за ромску заједницу: ЦЗР, НСЗ, МУП итд.</p> <p>- Пандемија КОВИД -19</p> <p>- Неизјашњавање по националној припадности</p> <p>- Недостатак финансија- република, донатори за спровођење програма и пројеката у области инклузије Рома</p> <p>-Недостатак политичке воље за већом инклузијом</p> <p>-Светска економска криза</p> <p>-Рат</p> <p>- Прекид евроинтеграција</p>
---	--

4. ДЕФИНИСАЊЕ ЖЕЉЕНЕ ПРОМЕНЕ

4.1. ВИЗИЈА

Визија ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња за период 2022-2025. изражава стремљење ка жељеној промени која ће Град Крагујевац учинити пожељним и добрим местом за живот и даљи просперитет свих његових становника, без обзира на њихову националну припадност. Тежња ка стварању локалне заједнице која омогућава да сви њени грађани и грађанке, на једнаким основама и без дискриминације, уживају благодети бољег животног стандарда, квалитетних јавних услуга и социјалне заштите, јесте уједно и манифестација остваривања основних људских права. Поред овога, визија одражава и настојање локалне самоуправе да настави рад на имплементацији инклузивних политика, те даље развија и шири добру праксу по којој је већ препозната на нивоу Србије, а са циљем стицања лидерске позиције у области социјалне инклузије Рома и Ромкиња.

Град Крагујевац је одлучан у настојању да постане боље место за живот за све своје житеље, укључујући и грађане ромске националности. Према томе, овај Локални акциони план није усмерен само на унапређење положаја Рома, него на трансформацију читаве локалне заједнице која би требало да се мења на такав начин који ће омогућити учешће Рома и Ромкиња као равноправних и једнаких чланова у све аспекте живота локалне заједнице. Визија ЛАП-а гласи:

Град Крагујевац је добро место за живот и просперитет свих грађана и лидер у области социјалне инклузије Рома и Ромкиња.

4.2. ОПШТИ ЦИЉ

Општи циљ Локалног акционог плана за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у граду Крагујевцу за период 2022-2025. гласи:

Побољшање социјално-економског положаја Рома и Ромкиња у Крагујевцу, уз уважавање људских и мањинских права и постизање веће социјалне укључености.

за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године, који гласи: *Унапређење квалитета живота Рома и Ромкиња у Републици Србији, уз уважавање људских и мањинских права, елиминисање дискриминације и циганизма као облика расизма, и постизање веће социјалне укључености у свим сегментима друштва.* Такође, општи циљ ЛАП-а **је усаглашен** са трећим и четвртим посебним циљем Стратегије социјалне заштите Града Крагујевца за период 2021-2025, који гласе:

- Унапредити инклузију рањивих и маргинализованих група кроз разне видове подршке, и партиципацију грађана у друштву и подизању свести заједнице о њиховом положају у друштву
- Допринети смањењу сиромаштва и задовољавању основних потреба грађана и грађанки.

На постизању општег циља ЛАП-а ће се радити кроз интервенцију у седам приоритетних области значајних за социјалну инклузију ромске националне мањине, а то су:

- 1) ОБРАЗОВАЊЕ
- 2) ЗАПОШЉАВАЊЕ
- 3) СТАНОВАЊЕ
- 4) ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА
- 5) СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА
- 6) БОРБА ПРОТИВ ЦИГАНИЗМА И ДИСКРИМИНАЦИЈЕ
- 7) ПАРТИЦИПАЦИЈА

За сваку од наведених приоритетних области дефинисани су посебан циљ и мере, које ће детаљно бити представљене у наредном поглављу, заједно са утврђеним индикаторима на основу којих ће се пратити остварени учинак и резултати јавне политике.

За мерење жељене промене на нивоу општег циљ ће се користити следећи **показатељ учинка (показатељ ефеката јавне политике):**

Показатељ ефеката	Базна година	Почетна вредност	Циљана година	Циљана вредност	Извори верификације
-------------------	--------------	------------------	---------------	-----------------	---------------------

Процент ромских домаћинстава који живе у условима изражене материјалне депривације (3 или више фактора материјалне депривације)	2021.	Биће утврђена	2025.	Биће утврђена	РЗС, Извештај канцеларије за ромска питања
---	-------	---------------	-------	---------------	--

Материјална депривација се процењује у зависности од тога да ли појединац живи у домаћинству које може да приушти ставке са следеће листе:

1. Адекватно загревање стана,
2. Подмиривање неочекиваног трошка у износу од 10.000,00 динара,
3. Оброк од меса или рибе (или вегетаријанске замене) сваки други дан,
4. Недељу дана одмора ван куће,
5. Редовно плаћање ренте, рате за стан или другог кредита или комуналних услуга за стан,
6. Телевизор у боји,
7. Машину за прање веша,
8. Аутомобил и
9. Телефон.

5. ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

Локални акциони план за социјалну инклузију Рома садржи 7 посебних циљева, по један у свакој области релевантној за социјално укључивање ромске националне мањине, а који удружено доприносе оставарењу општег циља. Посебни циљеви изражавају очекивану, спроводиву, мерљиву и жељену промену у свакој приоритетној области и гласе:

Посебни циљ 1: Повећање обухвата деце и младих ромске националности квалитетним предшколским, основним и средњим образовањем заснованим на принципима инклузије и интеркултуралности.

Посебни циљ 2: Унапређење запошљивости и запошљавања лица ромске националности на локалном тржишту рада.

Посебни циљ 3: Унапређење услова становања грађана ромске националности у ромским насељима.

Посебни циљ 4: Унапређење здравља ромске популације кроз једнак приступ квалитетним и свима доступним услугама здравствене заштите, укључујући доступност превентивних програма и у кризним ситуацијама.

Посебни циљ 5: Унапређење приступа Рома и Ромкиња правима и услугама у области социјалне заштите.

Посебни циљ 6: Повећање сензибилисаности локалне заједнице за прихватање Рома и Ромкиња као једнаких и равноправних чланова друштва без дискриминације по било ком основу.

Посебни циљ 7: Повећање укључености Рома и Ромкиња у свим сферама друштвеног живота.

За мерење жељене промене на нивоу посебних циљева биће коришћени следећи **показатељи учинка (показатељи исхода):**

Показатељи учинка	Базна година	Почетна вредност	Циљана година	Циљана вредност	Извори верификације
Показатељи учинка на нивоу посебног циља 1: Повећање обухвата деце и младих ромске националности квалитетним предшколским, основним и средњим образовањем заснованим на принципима инклузије и интеркултуралности.					
Процент деце ромске националности која похађају ППП	2021/2022.	85%	2024/2025.	95%	Извештаји ПУ, ОЦД
Процент деце ромске националности која похађају предшколски програм од 0-5,5	2018/2019	9%	2024/2024.	12%	Извештаји ПУ, ПА, Кнацеларија за ромска питања (КРП)
Процент деце ромске националности која уписује ОШ	2021/2022.	Биће утврђена	2024/2025.	Биће утврђена	Извештаји ПА
Процент девојчица и дечака ромске националности који похађају средње образовање	2021/2022.	Биће утврђена	2024/2025.	Биће утврђена	Извештаји о изјашњавању о афирмативним мерама
Процент ученика ромске националности, који похађају ОШ које имају ПА, а који на крају VIII разреда имају општи успех једнак или већи од 3,00	2021/2022.	Биће утврђена	2024/2025.	Биће утврђена	Евиденција ОШ, Извештаји ПА
Показатељи учинка на нивоу посебног циља 2: Унапређење запошљивости и запошљавања лица ромске националности на локалном тржишту рада					
Процент регистроване	2021.	1,8%	2025.	1,5%	НСЗ

незапослености Рома и Ромкиња					
Показатељи учинка на нивоу посебног циља 3: Унапређење услова становања грађана ромске националности у ромским насељима.					
Процент житеља ромских насеља који немају приступ водоводној мрежи	2021.	5%	2025.	2%	Градска управа за имовинске послове, урбанизам, изградњу и озаконење (ГУИПИО), Градска управа за комуналне послове (ГУКП), ЈК „Водовод“
Процент житеља ромских насеља који немају приступ канализационој мрежи	2021.	20%	2025.	15%	ГУИПИО, ГУКП, ЈК
Процент ромских домаћинстава за која су утврђене стамбене потребе	2021.	8,6%	2025.	12%	Извештај Канцеларије за ромска питања
Показатељи учинка на нивоу посебног циља 4: Унапређење здравља ромске популације кроз једнак приступ квалитетним и свима доступним услугама здравствене заштите, укључујући доступност превентивних програма и у кризним ситуацијама					
Процент лица ромске националности без здравствене књижице	2021.	5%	2025.	2%	Евиденција ДЗ Крагујевац, здравствена медијаторка
Обухват вакцинацијом деце ромске националности узраста од 24-35 месеци	2021.	94%	2025.	97%	Евиденција ДЗ Крагујевац и здравствена медијаторка, Институт за јавно здравље
Обухват трудница редовним гинеколошким прегледима	2021.	98%	2025.	100%	Евиденција ДЗ Крагујевац и здравствена медијаторка
Обухват жена ромске националности редовним гинеколошким прегледима	2021.	5%	2025.	20%	Евиденција ДЗ Крагујевац и здравствена медијаторка
Процент корисника Развојног саветовалишта из ромске популације	2021.	10%	2025.	15%	Евиденција ДЗ Крагујевац и здравствена медијаторка
Процент	2021.	5%	2025.	10%	Евиденција ДЗ

корисника Саветовалишта за младе из ромске популације					Крагујевац и здравствена медијаторка
Показатељи учинка на нивоу посебног циља 5: Унапређење приступа Рома и Ромкиња правима и услугама у области социјалне заштите					
Процент лица ромске националности у стању потребе која су остварила право на социјалну заштиту	2021.	80%	2025.	86%	ЦСР „Солидарност“, Центар за развој услуга социјалне заштите “Кнегиња Љубица”, Мобилни тим
Процент ромских домаћинстава која примају новчану социјалну помоћ	2021.	15%	2025.	20%	ЦСР „Солидарност“, Центар за развој услуга социјалне заштите “Кнегиња Љубица”
Број нових, иновативних услуга у области социјалне заштите доступних Ромима и Ромкињама	2021.	0	2025.	5	Центар за развој услуга социјалне заштите “Кнегиња Љубица”, Удружење Романипен
Број запослених ромске националности у систему социјалне заштите	2021.	0	2025.	1	ЦСР „Солидарност“, Центар за развој услуга социјалне заштите “Кнегиња Љубица”
Показатељи учинка на нивоу посебног циља 6: Повећање сензибилисаности локалне заједнице за прихватање Рома и Ромкиња као једнаких и равноправних чланова друштва без дискриминације по било ком основу					
Процент лица ромске националности који сматра да је био дискримисан	2021.	28%	2025.	25%	Локални омбудсман, Повереник за заштиту равноправности, извештаји ромских удружења
Процент лица ромске националности који је доживео и	2021.	5%	2025.	5%	Локални омбудсман, Повереник за заштиту

пријавио дискриминацију надлежним органима (Локални омбудсман)					равноправности, извештаји ромских удружења
Показатељи учинка на нивоу посебног циља 7: Повећање укључености Рома и Ромкиња у свим сферама друштвеног живота					
Број Рома уписаних у посебни бирачки списак	2022.	980	2025.	1030	Градска управа за друштвене делатности
Број органа, јавних предузећа, установа и тела на новоу града који међу запосленима/радно ангажованим лицима имају лица ромске националности	2021.	4	2025.	6	Евиденција Канцеларије за ромска питања
Број активних ОЦД које воде Роми и Ромкиње	2021.	5	2025.	6	Евиденција Канцеларије за ромска питања
Број младих ромске националности укључених у активности Канцеларије за младе	2021.	5	2025.	8	Евиденција Канцеларије за младе

За сваки посебан циљ дефинисане су мере које ће бити предузете ради остварења тог конкретног циља. Реч је о следећим стратешким мерама које ће омогућити унапређење стања у свакој од 7 области значајних за смањење социјалне искључености Рома и Ромкиња у граду Крагујевцу:

	<h2>ОБРАЗОВАЊЕ</h2>
Посебни циљ 1: Повећање обухвата деце и младих ромске националности квалитетним предшколским, основним и средњим образовањем заснованим на принципима инклузије и интеркултуралности.	
<p>Мера 1.1. Повећати обухват деце ромске националности од 0 до 3 и од 3 до 5,5 година програмима раног развоја</p> <p>Мера 1.2. Обезбедити адекватну подршку ученицима ромске националности у основном образовању на постизању бољих школских постигнућа и спречити осипање ученика из образовног система</p> <p>Мера 1.3. Осигурати подршку ученицима ромске националности у средњем образовању за планирање и постизање оптималног професионалног развоја.</p>	

ЗАПОШЉАВАЊЕ

Посебни циљ 2: Унапређење запошљивости и запошљавања лица ромске националности на локалном тржишту рада.

Мера 2.1. Програми додатног образовања и обука усмерени на унапређење квалификација, знања, компетенција и вештина лица ромске националности за укључивање на локално тржиште рада

Мера 2.2. Креирати нове и спроводити постојеће програме и мере активне политике запошљавања усмерене ка повећању запослености лица ромске националности на локалном тржишту рада

СТАНОВАЊЕ

Посебни циљ 3: Унапређење услова становања грађана ромске националности у ромским насељима.

Мера 3.1. Креирати евиденцију о условима становања у ромским насељима и стамбеним потребама ромских домаћинстава

Мера 3.2. Побољшати инфраструктурну опремљеност подстандардних ромских насеља

Мера 3.3. Обезбедити различите видове стамбене подршке за унапређење услова становања угрожених ромских породица

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Посебни циљ 4: Унапређење здравља ромске популације кроз једнак приступ квалитетним и свима доступним услугама здравствене заштите, укључујући доступност превентивних програма и у кризним ситуацијама

Мера 4.1. Унапредити информисаност ромске популације о обавезним и доступним превентивним прегледима

Мера 4.2. Успоставити вођење евиденције о здравственом стању ромске популације и обезбедити улазне податке за праћење индикатора у области приступа услугама здравствене заштите

Мера 4.3. Унапредити техничке и кадровске капацитете установа, те развијати нове услуге и јавно-здравствене програме ради њихове веће и лакше доступности лицима ромске националности

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Посебни циљ 5: Унапређење приступа Рома и Ромкиња правима и услугама у области социјалне заштите.

Мера 5.1. Повећати информисаност лица ромске националности о правима и услугама у области социјалне заштите ради обезбеђивања већег обухвата сиромашних и лица у потреби доступном заштитом

Мера 5.2. Ојачати кадровске капацитете и међусекторску сарадњу у области социјалне заштите на нивоу града Крагујевца

Мера 5.3. Унапредити постојеће и успоставити иновативне услуге у систему социјалне заштите на територији града

БОРБА ПРОТИВ ЦИГАНИЗМА И ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Посебни циљ 6: Повећање сензибилисаности локалне заједнице за прихватање Рома и Ромкиња као једнаких и равноправних чланова друштва без дискриминације по било ком основу.

Мера 6.1. Обезбедити услове за очување и даљи развој културне баштине Рома, уз повећану видљивост и промоцију исте у средствима јавног информисања и на градским манифестацијама

Мера 6.2. Унапредити постојеће и креирати нове механизаме за борбу против дискриминације

ПАРТИЦИПАЦИЈА

Посебни циљ 7: Повећање укључености Рома и Ромкиња у свим сферама друштвеног живота.

Мера 7.1. Повећати заступљеност Рома и Ромкиња у органима, установама и јавним предузећима града, као и у телима за спровођење и праћење локалних јавних политика

Мера 7.2. Ојачати капацитете ромским организација за одрживо деловање на плану подстицања шире партиципације ромске заједнице, поготово младих и жена, у свим сферама друштвеног живота

Мера 7.3. Унапредити информисање ромске популације на ромском језику

6. АКЦИОНИ ПЛАН

ОПШТИ ЦИЉ: Побољшање социјално-економског положаја Рома и Ромкиња у Крагујевцу, уз уважавање људских и мањинских права и постизање веће социјалне укључености.

Показатељи на нивоу општег циља (показатељи ефеката)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Процент ромских домаћинстава који живе у условима изражене материјалне депривације (3 или више фактора материјалне депривације)	%	2021.	Биће утврђена	2025.	Биће утврђена	РЗС, Извештај канцеларије за ромска питања

ПОСЕБНИ ЦИЉ 1: Повећање обухвата деце и младих ромске националности квалитетним предшколским, основним и средњим образовањем заснованим на принципима инклузије и интеркултуралности.

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Процент деце ромске националности која похађају ППП	%	2021/2022.	85%	2024/2025.	95%	Извештаји ПУ, ОЦД
Процент деце ромске националности која похађају предшколски програм од 0-5,5	%	2018/2019	9%	2024/2024.	12%	Извештаји ПУ, ПА, Кнацеларија за ромска питања (КРП)
Процент деце ромске националности која уписује ОШ	%	2021/2022.	Биће утврђена	2024/2025.	Биће утврђена	Извештаји ПА
Процент девојчица и дечака ромске националности који похађају средње образовање	%	2021/2022.	Биће утврђена	2024/2025.	Биће утврђена	Извештаји о изјашњавању о афирмативним мерама
Процент ученика ромске националности, који похађају ОШ које имају ПА, а који на крају VIII разреда имају општи успех једнак или већи од 3,00	%	2021/2022.	Биће утврђена	2024/2025.	Биће утврђена	Евиденција ОШ, Извештаји ПА

МЕРА 1.1: Повећати обухват деце ромске националности од 0 до 3 и од 3 до 5,5 година програмима раног развоја				Тип мере:		Информативно-едукативна		
Носилац мере:		ГУ за друштвене делатности		Партнери:		ПУ, ОЦД, локани медији		
Период спровођења:		2023-2025		Посебне измене прописа:		ДА		
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):		за 1.545.000,00		Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		2023 – 515.000,00 2024 – 515.000,00 2025 – 515.000,00		
				Вредности фин.средстава по изворима финансирања:		Буџет града – 1.545.000,00		
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2023.	2024.	2025.	
Број родитеља који учествују на сесијама о отвореним позивима ПУ за упис деце		број	2021.	30	50	50	50	Извештаји ПУ, Извештаји ОЦД
Број деце узраста од 0-5,5 година уписаних у целодневни боравак		број	2021/2022	18	20	30	30	Извештаји ПУ, Извештаји ОЦД
Број едукативних радионица за родитеље о важности образовања		број	2021/2022	10	10	10	10	Извештаји ПУ, Извештаји ОЦД
Број деце предшколског узраста опремљених радним свескама и школским прибором		број	2021/2022	36	50	50	50	Извештаји ОЦД
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)	

1.1.1	Измена и допуна Правилника о приоритетном упису деце у програме предшколског образовања и васпитања	ГУ друштвене делатности за	ПУ, ОЦД	І. квартал 2023	/	/	/
1.1.2	Инфо сесије у ромским насељима о отвореним позивима ПУ за упис деце свих узраста у ПУ и подршка родитељима у процесу аплицирања	ГУ друштвене делатности за	ПУ, ОЦД	ІІ. квартал 2023, континуирано	45.000,00	2023 – 15.000,00 2024 – 15.000,00 2025 – 15.000,00	Буџет града – 45.000,00
1.1.3	Информативна кампања у медијима о упису деце у предшколске образовне програме	ГУ друштвене делатности за	ПУ, ОЦД, локани медији	ІІ. квартал 2023, континуирано	/	/	/
1.1.4	Едукативне радионице са родитељима о значају и могућностима развоја и образовања деце у узрасту 0 - 3 и 3 - 5,5 година	ГУ друштвене делатности за	ПУ, ОЦД	ІІ. квартал 2023, континуирано	150.000,00	2023 – 50.000,00 2024 – 50.000,00 2025 – 50.000,00	Буџет града – 150.000,00
1.1.5	Обезбеђивање радних уџбеника, школског прибора и ранчева за ромску децу за ППП узраста од 5,5 до 7 година	ГУ друштвене делатности за	ОЦД	ІІІ. квартал 2023, континуирано	1.350.000,00	2023 – 450.000,00 2024 – 450.000,00 2025 – 450.000,00	Буџет града – 1.350.000,00
МЕРА 1.2.: Обезбедити адекватну подршку ученицима ромске националности у основном образовању на постизању бољих школских постигнућа и спречити осипање ученика из образовног система			Тип мере:		Подстицајна		
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности		Партнери:		ШУ, ПА, ОШ, ОЦД, Канцеларија за ромска питања, Канцеларија за младе		

Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:			НЕ		
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	4.680.000,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		2023 – 1.560.000,00 2024 – 1.560.000,00 2025 – 1.560.000,00	Вредности фин.средстава по изворима финансирања:		Донаторска средства – 2.370.000,00 Буџет града – 2.310.000,00
Показатељи на нивоу мере - (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2023.	2024.	2025.	
Број ученика ромске националности укључених у „peer to peer“ турсинг програм	Број	2021.	Нема података	20	30	40	Извештаји ОШ и Канцеларије за младе
Број ученика ромске националности VIII разреда подржаних професионалном оријентацијом	Број	2021/2022.	30	30	40	50	Извештаји ОШ, Извештаји ОЦД
Број учесника подржаних додатном подршком у процесу образовања (ИОП1 и ИОП2)	Број	2021.	25	30	30	30	Извештаји ОШ
Број ученика првог разреда опремљених ранчевима и школским прибором	Број	2021/2022.	50	50	60	70	Извештаји ОЦД
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок реализацију за	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
1.2.1	Формирање локалног механизма за праћење школских постигнућа ученика, транзиције и спречавање осипања	ГУ друштвене делатности за	ШУ, ПА, ОШ, ОЦД, Канцеларија за ромска питања	III. квартал 2023	/	/	/
1.2.2	Додатна образовна подршка ромским ученицима у	ГУ друштвене делатности за	ОШ,	IV. квартал 2023,	450.000,00	2023 – 150.000,00 2024 – 150.000,00	Донаторска средства - 150.000,00 (2023)

	савлађивању наставног градива (peer to peer tutoring program)		Канцеларија за младе	континуирано		2025 – 150.000,00	Буџет града-300.000,00 (2024-2025)
1.2.3	Професионална оријентација за ромске ученике VIII разреда приликом уписа у средње школе	ГУ друштвене делатности за	ОШ , ОЦД	II. квартал 2023, континуирано	360.000,00	2023 – 120.000,00 2024 – 120.000,00 2025 – 120.000,00	Буџет града-360.000,00
1.2.4	Обезбеђивање подршке ромским ученицима за коришћење афирмативних мера приликом уписа у средње школе	ГУ друштвене делатности за	ОШ , ОЦД	II. квартал 2023, континуирано	/	/	/
1.2.5	Психо-социјална подршка ромским ученицима и ромским родитељима, као и подршка ромским ученицима са исказанима потребама за додатном образовном подршком (ИОП 1, ИОП 2)	ГУ друштвене делатности за	ОШ, ОЦД	I. квартал 2023, континуирано	2.340.000,00	2023 – 780.000,00 2024 – 780.000,00 2025 – 780.000,00	Донаторска средства - 2.160.000,00 (720.000,00 годишње) Буџет града - 180.000,00 (60.000,00 годишње)
1.2.6	Обезбеђивање школског прибора (перница, свезака), ранчева за ромске ученике полазнике I. разреда	ГУ друштвене делатности за	ОЦД	II. квартал 2023, континуирано	1.350.000,00	2023 – 450.000,00 2024 – 450.000,00 2025 – 450.000,00	Буџет града - 1.350.000,00
1.2.7	Тренинзи за подизање дигиталних компетенција ученика ромске националности који похађају ОШ	ГУ друштвене делатности за	ОШ, ОЦД	II. квартал 2023	180.000,00	2023 – 60.000,00 2024 – 60.000,00 2025 – 60.000,00	Донаторска средства – 60.000,00 (2023) Буџет града – 120.000,00 (2024-2025)

МЕРА 1.3.: Осигурати подршку ученицима ромске националности у средњем образовању за планирање и достизање оптималног професионалног развоја				Тип мере:		Подстицајна		
Носилац мере:		ГУ за друштвене делатности		Партнери:		ШУ, СШ, ОЦД, НСРНМ, Канцеларија за ромска питања, ПА, Одељење за психологију Филолошког факултета Крагујевац		
Период спровођења:		2023-2025		Посебне измене прописа:		НЕ		
Укупно процењена финансијска средства меру (РСД):		за 1.230.000,00		Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		Вредности фин.средстава по изворима финансирања:		
				2023 – 410.000,00 2024 – 410.000,00 2025 – 410.000,00		Донаторска средства – 210.000,00 Буџет града – 1.020.000,00		
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2023.	2024.	2025.	
Број средњошколаца ромске националности који примају стипендије		број	2021/2021.	17	20	30	40	Извештај Канцеларије за ромска питања
Број средњошколаца ромске националности подржаних „peer to peer“, менторском подршком		број	2021/2021.	0	20	20	20	Извештај ОЦД, Извештаји СШ
Број средњешколаца обухваћених тренингом дигиталних компетенција		број	2021/2021.	0	20	20	20	Извештај ОЦД
Број средњешколаца који су користили афирмативне мере за упис на факултет		број	2021/2021.	3	5	5	5	Извештаји СШ
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна финансијска средства (РСД)	Вредности фин. средстава по годинама (РСД)		Вредности фин.средстава по изворима (РСД)
1.3.1	Стипендијски програм за ромске ученике средњошколског	ГУ за друштвене делатности	ОЦД, ШУ, СШ, Канцеларија за ромска питања	II. квартал 2023, континуирано	600.000,00	2023 – 200.000,00 2024 – 200.000,00		Буџет града -

	образовања и васпитања					2025 – 200.000,00	600.000,00
1.3.2	Обезбеђивање подршке ромским ученицима средњих школе за коришћење афирмативних мера приликом уписа на факултете	ГУ друштвене делатности	за СШ, ОЦД, НСРНМ, ШУ	II. квартал 2023, континуирано	/	/	/
1.3.3	Инфо-сесије за ромске ученике о отварању националних и локалних стипендијских програма	ГУ друштвене делатности	за СШ, НСРНМ, ШУ	III. квартал 2023, континуирано	/	/	/
1.3.4	Менторска подршка ромским ученицима у савлађивању наставног градива (peer to peer менторство)	ГУ друштвене делатности	за ОЦД, ПА, Одељење за психологију Филолошког факултета Крагујевац	I. квартал 2023. континуирано	450.000,00	2023 – 150.000,00 2024 – 150.000,00 2025 – 150.000,00	Донаторска средства – 150.000,00 (2023) Буџет града – 300.000,00 (2024-2025)
1.3.5	Тренинзи за подизање дигиталних компетенција ромских ученика средњих школа	ГУ друштвене делатности	за ОШ, СШ, ОЦД	II. квартал 2023, континуирано	180.000,00	2023 – 60.000,00 2024 – 60.000,00 2025 – 60.000,00	Донаторска средства – 60.000,00 (2023) Буџет града – 120.000,00 (2024-2025)

ПОСЕБАН ЦИЉ 2: Унапређење запошљивости и запошљавања лица ромске националности на локалном тржишту рада

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Процент регистроване незапослености Рома и Ромкиња	%	2021.	1,8%	2025.	1,5%	НСЗ

МЕРА 2.1: Програми додатног образовања и обука усмерени на унапређење квалификација, знања, компетенција и вештина лица ромске националности за укључивање на локално тржиште рада				Тип мере:		Информативно-едукативна	
Носилац мере:	ГУ за развој и инвестиције		Партнери:		НСЗ, ОЦД, ШООО, Регионална агенција за економски развој Шумадије и Поморавља, привредни сектор		
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:			НЕ		
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	2.832.000,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		2023 – 1.176.000,00 2024 – 1.176.000,00 2025 – 480.000,00		Вредности фин.средстава по изворима финансирања:	Донаторска средства – 2.592.000,00 Буџет града – 240.000,00
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2023.	2024.	2025.	
Број незапослених Рома обучених за активно тражење посла	број	2021.	25	30	30	30	Извештаји НСЗ
Број корисника ВЕТ обука	број	2021.	0	20	20	-	Извештаји НСЗ, Извештаји ОЦД
Број Рома информисаних о доступним програмима запошљавања	број	2021.	90	60	60	60	Извештаји НСЗ, Извештаји ОЦД
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)	Вредности фин.средства по изворима (РСД)
2.1.1	Функционално основно образовање одраслих (ФООО)	ГУ за друштвене делатности	НСЗ, ОШ	IV. квартал 2023, континуирано	/	/	/
2.1.2	Обуке за предузетништво	ГУ за развој и инвестиције	НСЗ, ОЦД, Регионална агенција за економски развој Шумадије и	IV. квартал 2023, континуирано	/	/	/

			Поморавља				
2.1.3	Обуке за активно тражење посла и обуке самоефикасности у тражењу посла	ГУ за развој и инвестиције	НСЗ	IV. квартал 2023, континуирано	/	/	/
2.1.4	Тренинзи за подизањање компетенција и знања лица ромске националности за укључивање на локално тржиште рада	ГУ за развој и инвестиције	ОЦД, НСЗ	II. квартал 2023, континуирано	540.000,00	2023 – 180.000,00 2024 – 180.000,00 2025 – 180.000,00	Донаторска средства – 180.000,00 (2023) Донаторска средства – 120.000,00 (2024) Буџет града - 60.000,00 (2024) Буџет града - 180.000,00 (2025)
2.1.5	Тренинзи за унапређење професионалних квалификација и вештина (ВЕТ) лица ромске националности	ГУ за развој и инвестиције	ОЦД , НЗС , привредна друштва	IV. квартал 2024	1.392.000,00	2023 – 696.000,00 2024 – 696.000,00	Донаторска средства – 1.392.000,00
2.1.6	Инфо дани за информисање лица ромске националности о програмима за запошљавање	ГУ за развој и инвестиције	ОЦД, НЗС	I. квартал 2023, континуирано	900.000,00	2023 – 300.000,00 2024 – 300.000,00 2025 – 300.000,00	Донаторска средства – 900.000,00
МЕРА 2.2: Креирати нове и спроводити постојеће програме и мере активне политике запошљавања усмерене ка повећању запослености лица ромске националности на локалном тржишту рада			Тип мере:		Подстицајна		

Носилац мере:	ГУ за развој и инвестиције		Партнери:	НСЗ			
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:		НЕ			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	4.860.000,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		2023 – 1.620.000,00 2024 – 1.620.000,00 2025 – 1.620.000,00		Вредности фин.средстава по изворима финансирања:	Национална служба за запошљавање – 2.381.400,00 Буџет града – 2.478.600,00
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2023.	2024.	2025.	
Број Рома укључених у јавне радове	број	2022.	1	2	2	2	Извештаји НСЗ
Број Рома запослених кроз програм субвенција за запошљавање теже запошљивих категорија	број	2022.	1	1	1	1	Извештаји НСЗ
Број запослених Рома кроз програме подстицања предузетништва и самозапошљавања	број	2022.	5	3	3	3	Извештаји НСЗ
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)	Вредности фин.средства по изворима (РСД)
2.2.1	Јавни радови	ГУ за развој и инвестиције	НСЗ	IV. квартал 2023., континуирано	1.440.000,00	2023 – 480.000,00 2024 – 480.000,00 2025 – 480.000,00	Буџет града – 734.400,00 Национална служба за запошљавање – 705.600,00
2.2.2.	Субвенције послодавцима за запошљавање незапослених лица	ГУ за развој и инвестиције	НСЗ	IV. квартал 2023., континуирано	720.000,00	2023 – 240.000,00 2024 – 240.000,00 2025 – 240.000,00	Буџет града – 367.200,00 Национална служба

	из категорије теже запошљивих						за запошљавање – 352.800,00
2.2.3.	Самозапошљавање	ГУ за развој и инвестиције	НСЗ	IV. квартал 2023., континуирано	2.700.000,00	2023 – 900.000,00 2024 – 900.000,00 2025 – 900.000,00	Буџет града – 1.377.000,00 Национална служба за запошљавање – 1.323.000,00

ПОСЕБАН ЦИЉ 3: Унапређење услова становања грађана ромске националности у ромским насељима

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Процент житеља ромских насеља који немају приступ водоводној мрежи	%	2021.	5%	2025.	2%	Градска управа за имовинске послове, урбанизам, изградњу и озакоњење (ГУИПИО), Градска управа за комуналне послове (ГУКП), ЈК „Водовод“
Процент житеља ромских насеља који немају приступ канализационој мрежи	%	2021.	20%	2025.	15%	ГУИПИО, ГУКП, ЈК
Процент ромских домаћинстава за која су утврђене стамбене потребе	%	2021.	8,6%	2025.	12%	Извештај Канцеларије за ромска питања
МЕРА 3.1: Креирати евиденцију о условима становања у ромским насељима и стамбеним потребама ромских домаћинстава			Тип мере:	Обезбеђивање добара и пружање услуга		
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности	Партнери:		МТ, ОЦД, Главни урбаниста, Канцеларија за ромска питања		
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:		НЕ		
Укупно процењена финансијска	600.000,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		2023 - 600.000,00		Вредности фин.средстава Донаторска средства – 300.000,00 Буџет града – 300.000,00

средства за меру (РСД):					по изворима финансирања:			
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2023.	2024.	2025.	
Број попуњених упитника о стамбеним потребама Рома		број	2021.	160	500	-	-	Извештај Канцеларије за ромска питања
Креирана електронска база података о стамбеним потребама ромских породица		База података	2021.	Не постоји	Не постоји	Постоји	Постоји	Апликација за вођење електронске базе података
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)		Вредности фин.средства по изворима (РСД)
3.1.1	Израда упитника за становање Рома	ГУ за друштвене делатности	МТ, ОЦД, Главни урбаниста	I. квартал 2023	/	/		/
3.1.2	Попуњавање упитника на терену	ГУ за друштвене делатности	МТ, ОЦД	III. квартал 2023	600.000,00	2023 - 600.000,00		Донаторска средства – 300.000,00 Буџет града – 300.000,00
3.1.3	Израда апликације за вођење ел. базе о стамбеним условима Рома у ромским насељима	ГУ за друштвене делатности	Канцеларија за ромска питања, Главни урбанисата	III. квартал 2023	/	/		/
3.1.4	Прављење електронске базе података	ГУ за друштвене делатности	Канцеларија за ромска питања	I. квартал 2024	/	/		/
МЕРА 3.2: Побољшати инфраструктурну опремљеност подстандардних ромских насеља			Тип мере:		Обезбеђивање добара и пружање услуга			
Носилац мере:		ГУ за развој и инвестиције		Партнери:		МТ, Канцеларија за ромска питања, ГУ за урбанизам и имовинско правне послове, ЈКП Водовод и канализација, Главни урбаниста, ЈП Шумадија		

Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:			НЕ		
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	4.200.000,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		2024 – 400.000,00	Вредности фин.средстава по изворима финансирања:		Донаторска средства – 4.200.000,00
Показатељи на нивоу мере - (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2023.	2024.	2025.	
Број формираних месних тимова по насељима за решавање стамбених проблема	Број	2021.	0	11	-	-	Извештај Канцеларије за ромска питања
Број ромских насеља за које је израђена листа приоритета за решавање стамбених питања	Број	2021.	0	6	11	-	Извештај Канцеларије за ромска питања
Израђена пројектно техничка документација за канализацију у насељу Корман	Пројектно-техничка документација	2021.	Не постоји	Не постоји	Постоји	Постоји	ЈКП Водовод и канализација
Број метара асфалтираног пута у насељу Корман	Број метара	2021.	0	0	0	500	ЈП Шумадија
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)	Вредности фин.средства по изворима (РСД)
3.2.1	Информисање житеља ромских насеља о активностима из ЛАП-а везаним за унапређење становања	ГУ за развој и инвестиције	МТ, Канцеларија за ромска питања	I. квартал 2023.	/	/	/
3.2.2	Формирање месних тимова (по насељима) ради партиципације у решавању стамбених питањима у сваком од насеља	ГУ за развој и инвестиције	МТ, Канцеларија за ромска питања	II. квартал 2023.	/	/	/

3.2.3	Креирање листе приоритета за извођење радова на основу идентификованих потреба ромских насеља	ГУ за развој и инвестиције	МТ, Канцеларија за ромска питања, ГУ за урбанизам и имовинско правне послове	I. квартал 2024.	/	/	/
3.2.4	Израда пројектно-техничке документације за изградњу канализације за насеље Корман	ГУ за развој и инвестиције	ЈКП Водовод и канализација	IV. квартал 2024.	200.000,00	2024 – 200.000,00	Донаторска средства – 200.000,00
3.2.5	Израда пројектно техничке документације за путну инфраструктуру унутар ромских насеља	ГУ за развој за инвестиције	Канцеларија за ромска питања, Гл. урбаниста	IV. квартал 2024	200.000,00	2024 – 200.000,00	Донаторска средства – 200.000,00
3.2.6	Асфалтирање приступне саобраћајнице у насељу Корман у дужини од 500 метара	ГУ за развој и инвестиције	ЈП Шумадија	IV. квартал 2025	3.800.000,00	2025 – 3.800.000,00	Донаторска средства – 3.800.000,00
МЕРА 3.3: Обезбедити различите видове стамбене подршке за унапређење услова становања угрожених ромских породица			Тип мере:		Обезбеђивање добара и пружење услуга		
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности		Партнери:		Канцеларија за ромска питања, МТ, Повереник за ИРЛ, ЦСР, ЕХО, Служба за пружање правне помоћи		
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:		НЕ			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	24.698.750,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		2023 – 1.466.250,00 2024 – 1.616.250,00 2025 – 21.616.250,00		Вредности фин.средстава по изворима финансирања:	Донаторска средства – 23.698.750,00 Буџет града – 1.000.000,00

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2023.	2024.	2025.	
Број Рома којима је пружена техничка помоћ у процесу озакоњења стамбених објеката		Број	2021.	0	0	15	30	Канцеларија за ромска питања, Правна помоћ, ЕХО
Број Рома којима је пружена помоћ за пријаву на конкурсе за решавање стамбеног питања		број	2021.	0	10	20	30	Извештаји Канцеларије за ромска питања, Извештаји Повереника за ИРЛ
Број додељених малих грантова за адаптацију стамбених објеката у којима живе ромске породице		број	2021.	0	5	10	15	Извештаји Канцеларије за ромска питања, Извештаји Повереника за ИРЛ
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)		Вредности фин.средства по изворима (РСД)
3.3.1	Пружање техничке помоћи Ромима у поступку озакоњења стамбених објеката	ГУ за имовинске послове, урбанизам, изградњу и озакоњење	МТ, Канцеларија за ромска питања, Правна помоћ, ЕХО	IV. квартал 2025.	300.000,00	2024 – 150.000,00 2025 – 150.000,00		Донаторска средства – 300.000,00
3.3.2	Укључивање Рома на јавне конкурсе за решавање стамбеног питања	ГУ за друштвене делатности	Канцеларија за ромска питања, МТ, Повереник за ИРЛ, ЦСР	IV. квартал 2023, континуирано	/	/		/
3.3.3	Подршка у прикупљању документације за аплицирање на јавним конкурсима за решавање стамбених питања	ГУ за друштвене делатности	Канцеларија за ромска питања, МТ, Повереник за ИРЛ, ЦСР	IV. квартал 2023, континуирано	/	/		/
3.3.4	Мали грантови за адаптацију, реконструкцију стамбених јединица у ромским насељима	ГУ за друштвене делатности	Канцеларија за ромска питања, МТ, Повереник за ИРЛ, ЦСР	IV. квартал 2023, континуирано	4.398.750,00	2023 – 1.466.250,00 2024 – 1.466.250,00 2025 – 1.466.250,00		Донаторска средства – 4.398.750,00

3.3.5	Пројекат унапређења становања вулнерабилних категорија становништва са економским оснаживањем	ГУ друштвене делатности	Канцеларија за ромска питања, МТ, Повереник за ИРЛ, ЦСР	IV. квартал 2025.	20.000.000,00	2025 – 20.000.000,00	Донаторска средства – 19.000.000,00 Буџет града – 1.000.000,00
-------	---	-------------------------	---	-------------------	---------------	----------------------	---

ПОСЕБАН ЦИЉ 4: Унапређење здравља ромске популације кроз једнак приступ квалитетним и свима доступним услугама здравствене заштите, укључујући доступност превентивних програма и у кризним ситуацијама

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Процент лица ромске националности без здравствене књижице	%	2021.	5%	2025.	2%	Евиденција ДЗ Крагујевац, здравствена медијаторка
Обухват вакцинацијом деце ромске националности узраста од 24-35 месеци	%	2021.	94%	2025.	97%	Евиденција ДЗ Крагујевац и здравствена медијаторка, Институт за јавно здравље
Обухват трудница редовним гинеколошким прегледима	%	2021.	98%	2025.	100%	Евиденција ДЗ Крагујевац и здравствена медијаторка
Обухват жена ромске националности редовним гинеколошким прегледима	%	2021.	5%	2025.	20%	Евиденција ДЗ Крагујевац и здравствена медијаторка
Процент корисника Развојног саветовалишта из ромске популације	%	2021.	10%	2025.	15%	Евиденција ДЗ Крагујевац и здравствена медијаторка
Процент корисника Саветовалишта за младе из ромске популације	%	2021.	5%	2025.	10%	Евиденција ДЗ Крагујевац и здравствена медијаторка

МЕРА 4.1: Унапредити информисаност и обухват ромске популације обавезним и доступним превентивним прегледима			Тип мере: Информативно-едукативна				
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности	Партнери:			ИЗЈЗ КГ, Дом здравља, ЗМ, ЗЗР		
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:			НЕ		
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	510.000,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД): 2023 – 170.000,00 2024 – 170.000,00 2025 – 170.000,00			Вредности фин.средстава по изворима финансирања: Буџет града – 510.000,00		
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2023.	2024.	2025.	
Број одржаних радионица о значају вакцинације	број	2021.	2	3	3	3	Извештаји ДЗ, ЗМ и ИЗЈЗ КГ
Број одржаних радионица о репродуктивном здрављу	број	2021.	3	4	4	4	Извештаји ДЗ, ЗМ и ИЗЈЗ КГ
Број одржаних инфо сесија о превенцији хроничних незаразних болести и малигнух обољења	број	2021.	2	3	3	3	Извештаји ДЗ, ЗМ и ИЗЈЗ КГ
Број подељених лифлета	број	2021.	300	500	500	500	Извештаји ДЗ, ЗМ и ИЗЈЗ КГ
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери.	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)	Вредности фин.средства по изворима (РСД)
4.1.1	Инфо сесије о услугама које пружа Развојно саветовалиште	ГУ за друштвене делатности	ИЗЈЗ КГ, Дом здравља, ЗМ	IV. квартал 2023, континуирано	120.000,00	2023 – 40.000,00 2024 – 40.000,00 2025 – 40.000,00	Буџет града – 120.000,00
4.1.2	Кампања о значају имунизације за децу,	ГУ за друштвене делатности	ИЗЈЗ КГ, Дом здравља, ЗМ,	III. квартал 2023,	90.000,00	2023 – 30.000,00	

	младе и одрасле		ЗЗР	континуирано		2024 – 30.000,00 2025 – 30.000,00	Буџет града – 90.000,00
4.1.3	Едукативне радионице о репродуктивном здрављу за младе и Ромкиње	ГУ за друштвене делатности	ИЗЈЗ КГ, Дом здравља, ЗМ, ЗЗР	III. квартал 2023, континуирано	120.000,00	2023 – 40.000,00 2024 – 40.000,00 2025 – 40.000,00	Буџет града – 120.000,00
4.1.4	Кампања о хроничним незаразним болестима и малигним болестима везано за превенцију фактора ризика	ГУ за друштвене делатности	ИЗЈЗ КГ, Дом здравља, ЗМ, ЗЗР	III. квартал 2023, континуирано	90.000,00	2023 – 30.000,00 2024 – 30.000,00 2025 – 30.000,00	Буџет града – 90.000,00
4.1.5	Кампања за унапређење менталног здравља лица ромске националности	ГУ за друштвене делатности	ИЗЈЗ КГ, Дом здравља, ЗМ, ЗЗР	IV. квартал 2023, континуирано	90.000,00	2023 – 30.000,00 2024 – 30.000,00 2025 – 30.000,00	Буџет града – 90.000,00
МЕРА 4.2: Успоставити вођење евиденције о здравственом стању ромске популације и обезбедити улазне податке за праћење индикатора у области приступа услугама здравствене заштите			Тип мере:		Обезбеђивање добара и пружање услуга		
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности		Партнери:		ИЗЈЗ КГ, Дом здравља, ЗМ, ОЦД, Канцеларија за ромска питања		
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:			НЕ		
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	1.060.000,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		2023 – 60.000,00 2024 – 1.000.000,00		Вредности фин.средстава по изворима финансирања:	
						Донаторска средства – 800.000,00 Буџет града – 260.000,00	
Показатељи на нивоу мере - (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2023.	2024.	2025.	
Број анкетираних ромских породица	Број	2021.	0	300	300	0	Извештај ИЗЈЗ КГ, Извештај

							Канцеларије за ромска питања, ЗМ
Креирана евиденција о здравственом стању ромске популације у КГ	База података	2021.	Не постоји	Не постоји	Постоји	Постоји	Извештај ИЗЈЗ КГ, Извештај Канцеларије за ромска питања
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)	Вредности фин.средства по изворима (РСД)
4.2.1	Израда упитника о процени здравственог стања ромске популације	ГУ за друштвене делатности	ИЗЈЗ, Дом здравља, ЗМ	III. квартал 2023.	60.000,00	2023 – 60.000,00	Буџет града – 60.000,00
4.2.2	Анкетирање на терену о здравственом стању	ГУ за друштвене делатности	ИЗЈЗ, Дом здравља, ЗМ, ОЦД	II. квартал 2024.	300.000,00	2024 – 300.000,00	Донаторска средства – 200.000,00 Буџет града – 100.000,00
4.2.3	Обрада и унос података у електронску базу података	ГУ за друштвене делатности	ИЗЈЗ, Канцеларија за ромска питања	IV. квартал 2024.	600.000,00	2024 - 600.000,00	Донаторска средства – 600.000,00
4.2.4	Анализа здравственог стања и препоруке од стране ИЗЈЗ за унапређење стања	ГУ за друштвене делатности	ИЗЈЗ, Канцеларија за ромска питања	IV. квартал 2024.	100.000,00	2024 – 100.000,00	Буџет града – 100.000,00
МЕРА 4.3: Унапредити техничке и кадровске капацитете установа, те развијати нове услуге и јавно-здравствене програме ради њихове веће и лакше доступности лицима ромске националности			Тип мере:		Институционално-управљачко-организациона		
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности		Партнери:		Дом здравља, ЗЗР Застава, ЦК, ЦСР, Центар Кнегиња Љубица, МТ, ОЦД, ино партнери		

Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:			ДА		
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	8.865.000,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		2023 – 2.900.000,00	Вредности фин.средстава по изворима финансирања:		Донаторска средства - 8.145.000,00 Буџет града – 720.000,00
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2023.	2024.	2025.	
Број обучених лица ромске националности у оквиру програма здравственог описмењавања	Број	2021.	0	30	30	/	Извештај ОЦД
Развијена мобилна апликације за информисање и едукацију ромске популације о здравственом описмењавању	Мобилна апликација	2021.	Не постоји	Постоји	Постоји	Постоји	Извештај ОЦД
Број лица ромске националности која су лиценцирана за пружање услуге Помоћ и нега у кући	број	2021.	0	3	3	3	Извештај Центара Книгиња Љубица
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)	Вредности фин.средства по изворима (РСД)
4.3.1	Развој програма здравственог описмењавања лица ромске националности	ГУ за друштвене делатности	ОЦД, Ино партнери (Универзитет „Лариса“ Грчка)	II. квартал 2023.	420.000,00	2023 – 420.000,00	Донаторска средства – 420.000,00
4.3.2	Обуке по програму здравственог описмењавања за лица ромске националности	ГУ за друштвене делатности	ОЦД, Дом здравља	I. квартал 2024.	765.000,00	2023 – 500.000,00 2024 – 265.000,00	Донаторска средства – 500.000,00 (2023) 265.000,00 (2024)
4.3.3	Развој мобилне апликације и интернет странице за информисање и	ГУ за друштвене делатности	ОЦД, Ино партнери	III. квартал 2023.	300.000,00	2023 – 300.000,00	Донаторска средства – 300.000,00

	едукацију ромске популације о здравственом описмењавању		„Inercia Digital“				
4.3.4	Теренске посете МТ током промотивних кампања и превентивних прегледа у насељима	ГУ за друштвене делатности	Дом здравља, ЦК, ЗЗР Застава, ЗМ	IV. квартал 2023.	4.950.000,00	2023 – 1.650.000,00 2024 – 1.650.000,00 2025 – 1.650.000,00	Донаторска средства - 4.500.000,00 Буџет града – 450.000,00
4.3.5	Едукација лица за пружање услуге Помоћ и нега у кући по моделу геронтодомаћица, која се уводи за ромска насеља	ГУ за друштвене делатности	Дом здравља, ЦСР, Центар Кнегиња Љубица, МТ, ОЦД	IV. квартал 2023.	30.000,00	2023 – 30.000,00	Буџет града – 30.000,00
4.3.6	Обезбеђивање услуге Помоћ и нега у кући у ромским насељима	ГУ за друштвене делатности	Дом здравља, ЦСР, Центар Кнегиња, МТ, ОЦД	I. квартал 2024, континуирано	2.400.000,00	2024 – 1.200.000,00 2025 – 1.200.000,00	Донаторска средства – 2.160.000,00 Буџет града – 240.000,00

ПОСЕБАН ЦИЉ 5: Унапређење приступа Рома и Ромкиња правима и услугама у области социјалне заштите

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Процент лица ромске националности у стању потребе која су остварила право на социјалну заштиту	%	2021.	80%	2025.	86%	ЦСР „Солидарност“, Центар за развој услуга социјалне заштите “Кнегиња Љубица”, Мобилни тим
Процент ромских домаћинстава која примају новчану социјалну помоћ	%	2021.	15%	2025.	20%	ЦСР „Солидарност“, ЦРУСЗ “Кнегиња Љубица”
Број нових, иновативних услуга у области социјалне заштите доступних Ромима и Ромкињама	Број	2021.	0	2025.	5	ЦСР „Солидарност“, ЦРУСЗ “Кнегиња

							Љубица”, Удружење Романипен
Број запослених ромске националности у систему социјалне заштите	Број	2021.	0	2025.	1		ЦСР „Солидарност“, ЦРУСЗ “Кнегиња Љубица”,
МЕРА 5.1: Повећати информисаност лица ромске националности о правима и услугама у области социјалне заштите ради обезбеђивања већег обухвата сиромашних и лица у потреби доступном заштитом			Тип мере:		Информативно-едукативна		
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности	Партнери:		ЦСР „Солидарност“, ЦРУСЗ “Кнегиња Љубица“, ЦПСУ, ОЦД			
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:		НЕ			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	975.000,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		2023 – 325.000,00 2024 – 325.000,00 2025 – 325.000,00		Вредности фин.средстава по изворима финансирања:	Донаторска средства – 900.000,00 Буџет града – 75.000,00
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2023.	2024.	2025.	
Број подељених флајера и билетна	број	2021.	0	200	200	200	Извештаји ЦРУСЗ “Кнегиња Љубица и ЦСР „Солидарност“,
Број теренских посета Мобилног тима ромским насељима	број	2021.	0	12	12	12	Канцеларија за ромска питања
Број Рома укључених у дане заједнице који се одржавају у установама социјалне заштите	број	2021.	0	100	100	100	Извештаји Удружења Романипен
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери.	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства	Вредности фин.средства по годинама	Вредности фин.средства по изворима

					(РСД)	(РСД)	(РСД)
5.1.1	Израда промотивног материјала (флајери и билтени) за повећање информисаности о правима и услугама соц. заштите	ГУ за друштвене делатности	ЦСР, Центар „Кнегиња Љубица“, ЦПСУ	I. квартал 2023, континуирано	75.000,00	2023 – 25.000,00 2024 – 25.000,00 2025 – 25.000,00	Буџет града – 75.000,00 из фин. плана Центар „Кнегиња Љубица“, 25.000,00 (2023.)
5.1.2	Посета ромским насељима са МТ и подела промотивног материјала	ГУ за друштвене делатности	ЦСР, Центар „Кнегиња Љубица“, ЦПСУ	II. квартал 2023, континуирано	/	/	/
5.1.3	Дани заједнице за информисање лица ромске националности о правима и услугама у области социјалне заштите	ГУ за друштвене делатности	ОЦД	I. квартал 2023, континуирано	900.000,00	2023 – 300.000,00 2024 – 300.000,00 2025 – 300.000,00	Донаторска средства – 900.000,00
МЕРА 5.2: Ојачати кадровске капацитете и међусекторску сарадњу у области социјалне заштите на нивоу града Крагујевца			Тип мере:		Институционално-управљачко-организациона		
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности		Партнери:		ЦСР, ЦРУСЗ „Кнегиња Љубица“, ЦПСУ		
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:			НЕ		
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	2.520.000,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		2023 – 80.000,00 2024 – 1.220.000,00 2025 – 1.220.000,00		Вредности фин.средстава по изворима финансирања:	Буџет града – 2.520.000,00
Показатељи на нивоу мере - (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2023.	2024.	2025.	
Број запослених социјалних медијатора	Број	2021.	0	0	1	1	Извештај ЦСР „Солидарност“

Број запослених у систему социјалне заштите који су похађали акредитавану обуку за рад са осетљивим групама		Број	2021.	0	10	10	10	Извештај ЦСР, Извештај ЦРУСЗ „Кнегиња Љубица“
Број одржаних састанака са институцијама у области социјалне заштите		Број	2021.	0	4	4	4	Извештај ЦСР
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)		Вредности фин.средства по изворима (РСД)
5.2.1	Запошљавање једног лица ромске националности у области социјалне заштите (социјалног медијатора)	ГУ за друштвене делатности	ЦСР, Центар „Кнегиња Љубица“, ЦПСУ	I. квартал 2024, континуирано	2.280.000,00	2024 – 1.140.000,00 2025 – 1.140.000,00		Буџет града – 2.280.000,00
5.2.2	Организовање акредитованих обука за запослене у институцијама соц. заштите у вези рада са осетљивим групама	ГУ за друштвене делатности	ЦСР, Центар „Кнегиња Љубица“, ЦПСУ	II. квартал 2023, континуирано	240.000,00	2023 – 80.000,00 2024 – 80.000,00 2025 – 80.000,00		Буџет града – 240.000,00
5.2.3	Квартални састанци свих институција у области социјалне заштите на нивоу града	ГУ за друштвене делатности	ЦСР, Центар „Кнегиња Љубица“, ЦПСУ	I. квартал 2023, континуирано	/	/		/
МЕРА 5.3: Унапредити постојеће и успоставити иновативне услуге у систему социјалне заштите на територији града			Тип мере:		Обезбеђивање добара и пружање услуга			
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности		Партнери:		ЦСР, ЦРУСЗ „Кнегиња Љубица“, ЦПСУ, ОЦД			
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:			ДА			
Укупно процењена	11.480.000,00	Вредности фин.средстава		2023 – 780.000,00 2024 – 780.000,00		Вредности		Донаторска средства – 10.500.000,00

финансијска средства за меру (РСД):		по годинама (РСД):		2025 – 9.920.000,00		фин.средстава по изворима финансирања:		Буџет града – 980.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере	
					2023.	2024.	2025.		
Број корисника услуга Свратишта		број	2021.	0	0	0	20	Извештаји ЦСР и ЦРУСЗ „Кнегиња Љубица“	
Број ромских породица обухваћених услугом Породични сарадник		број	2021.	0	0	0	10	Извештаји ЦСР и ЦРУСЗ „Кнегиња Љубица“	
Број корисника услуге правне помоћи		број	2021.	250	300	300	300	Извештаји Удружења Романипен	
Број корисника услуге социјалне медијације		број	2021.	450	450	450	450	Извештаји Удружења Романипен	
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)		Вредности фин.средства по изворима (РСД)	
5.3.1	Увођење нове услуге у систем социјалне заштите - Свратиште	ГУ за друштвене делатности	ЦСР, Центар „Кнегиња Љубица“, ЦПСУ	IV. квартал 2025.	8.000.000,00	2025 – 8.000.000,00		Донаторска средства – 7.200.000,00 Буџет града – 800.000,00	
5.3.2	Поновно успостављање услуге породичног сарадника у Центру „Кнегиња Љубица“	ГУ за друштвене делатности	Центар „Кнегиња Љубица“, ЦПСУ	IV. квартал 2025.	1.140.000,00	2025 – 1.140.000,00		Донаторска средства – 1.140.000,00	
5.3.3	Правно саветовалиште – пружање правне подршке лицима ромске националности за коришћење права из свих области релевантних за	ГУ за друштвене делатности	ОЦД, ЦСР	I. квартал 2023, континуирано	2.340.000,00	2023 – 780.000,00 2024 – 780.000,00 2025 – 780.000,00		Донаторска средства – 2.160.000,00 (2023 – 2025) Буџет града – 180.000,00 (2023 –	

	социјалну инклузију Рома						2025)
5.3.4	Сервис социјалне медијације – пружање различитих видова подршке корисницима из свих области релевантних за социјалну инклузију Рома	ГУ за друштвене делатности	ОЦД, ЦСР	I. квартал 2023, континуирано	/	/	/

ПОСЕБАН ЦИЉ 6: Повећање сензибилисаности локалне заједнице за прихватање Рома и Ромкиња као једнаких и равноправних чланова друштва без дискриминације по било ком основу

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Процент лица ромске националности који сматра да је био дискримисан	%	2021.	28%	2025.	25%	Локални омбудсман, Повереник за заштиту равноправности, извештаји ромских удружења
Процент лица ромске националности који је доживео и пријавио дискриминацију надлежним органима (Локални омбудсман)	%	2021.	5%	2025.	5%	Локални омбудсман, Повереник за заштиту равноправности, извештаји ромских удружења
МЕРА 6.1: Обезбедити услове за очување и даљи развој културне баштине Рома, уз повећану видљивост и промоцију исте у средствима јавног информисања и на градским манифестацијама	Тип мере:			Институционално-управљачко-организациона		
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности	Партнери:		ОЦД		
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:		ДА		
Укупно процењена	2.750.000,00	Вредности фин.средстава		2023 – 670.000,00	Вредности	Донаторска средства - 500.000,00

финансијска средства за меру (РСД):		по годинама (РСД):		2024 – 1.410.000,00 2025 – 670.000,00		фин.средстава по изворима финансирања:		Буџет града – 2.250.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере	
					2023.	2024.	2025.		
Број одржаних манифестација и догађаја на годишњем нивоу са циљем промоције ромске културне баштине		број	2021.	5	5	5	5	Извештаји ГУ за друштвене делатности и ОЦД	
Успостављен Ромски културни центар		Културни центар	2021.	Не постоји	Не постоји	Постоји	Постоји	Извештаји ГУ за друштвене делатности и ОЦД	
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери.	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)		Вредности фин.средства по изворима (РСД)	
6.1.1	Обележавање дана Ромске културе	ГУ за друштвене делатности	ОЦД	II. квартал 2023, континуирано	210.000,00	2023 – 70.000,00 2024 – 70.000,00 2025 – 70.000,00		Буџет града – 210.000,00	
6.1.2	Организовање традиционалне манифестације „Бал Рома“	ГУ за друштвене делатности	ОЦД	III. квартал 2023, континуирано	1.200.000,00	2023 – 400.000,00 2024 – 400.000,00 2025 – 400.000,00		Буџет града – 1.200.000,00	
6.1.3	Организовање манифестације Ромско културно лето	ГУ за друштвене делатности	ОЦД	III. квартал 2023, континуирано	300.000,00	2023 – 100.000,00 2024 – 100.000,00 2025 – 100.000,00		Буџет града – 300.000,00	
6.1.4	Обележавање 21. октобра	ГУ за друштвене делатности	ОЦД	IV. квартал 2023, континуирано	/	/		/	

6.1.5	Прослава Бибије	ГУ за друштвене делатности	ОЦД	III. квартал 2023, континуирано	300.000,00	2023 – 100.000,00 2024 – 100.000,00 2025 – 100.000,00	Буџет града – 300.000,00
6.1.6	Формирање ромског културног центра	ГУ за друштвене делатности	ОЦД	IV. квартал 2024, континуирано	740.000,00	2024 – 740.000,00	Донаторска средства Ромацтед – 500.000,00 Буџет града – 240.000,00
МЕРА 6.2: Унапредити постојеће и креирати нове механизме за борбу против дискриминације			Тип мере:		Информативно-едукативна		
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности		Партнери:		Локални омбудсман, ОЦД, МТ		
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:			НЕ		
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	135.000,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		2023 – 45.000,00 2024 – 45.000,00 2025 – 45.000,00	Вредности фин.средстава по изворима финансирања:		Буџет града – 135.000,00
Показатељи на нивоу мере - (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2023.	2024.	2025.	
Број информативно-едукативних догађаја на тему заштите од дискриминације на годишњем нивоу	Број	2021.	2	3	4	4	Извештаји Локалног омбудсмана, ОЦД
Број Рома информисаних о механизмима заштите од дискриминације на годишњем нивоу	Број	2021.	10%	20%	30%	40%	Извештаји Локалног омбудсмана, ОЦД
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)	Вредности фин.средства по изворима (РСД)

6.2.1	Успостављање сарадње Канцеларије за ромска питања са Локалним омбудсманом	ГУ за друштвене делатности	Локални омбудсман, ОЦД	I. квартал 2023, континуирано	/	/	/
6.2.2	Информисање Рома о механизмима заштите од дискриминације	ГУ за друштвене делатности	Локални омбудсман, ОЦД, МТ	I. квартал 2023, континуирано	90.000,00	2023 – 30.000,00 2024 – 30.000,00 2025 – 30.000,00	Буџет града – 90.000,00
6.2.3	Јавна трибина на тему дискриминације	ГУ за друштвене делатности	Локални омбудсман, ОЦД	IV. квартал 2023, континуирано	45.000,00	2023 – 15.000,00 2024 – 15.000,00 2025 – 15.000,00	Буџет града – 45.000,00

ПОСЕБАН ЦИЉ 7: Повећање укључености Рома и Ромкиња у свим сферама друштвеног живота

Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Број Рома уписаних у посебни бирачки списак	Број	2022.	980	2025.	1030	Градска управа за друштвене делатности
Број органа, јавних предузећа, установа и тела на новоу града који међу запосленима/радно ангажованим лицима имају лица ромске националности	Број	2021.	4	2025.	6	Евиденција Канцеларије за ромска питања
Број активних ОЦД које воде Роми и Ромкиње	Број	2021.	5	2025.	6	Евиденција Канцеларије за ромска питања
Број младих ромске националности укључених у активности Канцеларије за младе	Број	2021.	5	2025.	8	Евиденција Канцеларије за младе
МЕРА 7.1: Повећати заступљеност Рома и Ромкиња у органима, установама и јавним предузећима града, као и у телима за спровођење и праћење локалних јавних политика				Тип мере:	Институционално-управљачко-организациона	
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности	Партнери:		Министарство за људска и мањинска права, ГИЗ, РЕФ, ОЦД		
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:		ДА		

Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	4.800.000,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД):	2024 - 2.400.000,00 2025 - 2.400.000,00		Вредности фин.средстава по изворима финансирања:	Буџет града – 4.800.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2023.	2024.	2025.	
Број радних тела Града која у свом саставу имају представнике ромске заједнице	број	2021.	2	4	5	5	Извештај Канцеларије за ромска питања
Број новозапослених високообразованих Рома у органима ГУ	број	2021.	1	0	2	2	Извештај Канцеларије за ромска питања
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)	Вредности фин.средства по изворима (РСД)
7.1.1	Укључивање Рома у постојећа радна тела Града, као и у тела за праћење усвојених локалних јавних политика	ГУ за друштвене делатности	ОЦД	IV. квартал 2023, континуирано	/	/	/
7.1.2	Запошљавање високообразованих Рома у ГУ Града Крагујевца	ГУ за друштвене делатности	Министарство за људска и мањинска права, ГИЗ, РЕФ	IV. квартал 2024, континуирано	4.800.000,00	2024 - 2.400.000,00 2025 - 2.400.000,00	Буџет града – 4.800.000,00
МЕРА 7.2: Ојачати капацитете ромским организација за одрживо деловање на плану подстицања шире партиципације ромске заједнице, поготово младих и жена, у свим сферама друштвеног живота			Тип мере:		Информативно-едукативна		
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности		Партнери:		ОЦД, Мобилни тим, Канцеларија за ромска питања, Ресурс центар „Грађанских иницијатива“		
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:			НЕ		

Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):		Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		Вредности фин.средстава по изворима финансирања:						
Показатељи на нивоу мере - (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере		
						2023.	2024.	2025.		
Број одржаних тренинга за тимски рад, писање пројеката и вођење удружења		број	2021.	0	2	2	0	Извештаји Канцеларије за ромска питања, Извештаји ОЦД		
Број одржаних инфо-сесија о јачању грађанског и политичког активизма у ромској заједници		број	2021.	0	2	2	2	Извештаји Канцеларије за ромска питања, Извештаји ОЦД		
Посебан јавни конкурс за суфинансирање програма и пројеката ромских ОЦД из буџета Града		конкурс	2021.	Не постоји	Не постоји	Не постоји	Постоји	Извештаји Канцеларије за ромска питања		
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)	Вредности фин.средства по изворима (РСД)			
7.2.1	Тренинг за ромске ОЦД за јачање тимског рада и партнерства	ГУ за друштвене делатности	ОЦД	IV. квартал 2023	/	/	/			
7.2.2	Тренинзи за писање пројеката и вођење удружења	ГУ за друштвене делатности	Ресурс центар „Грађанских иницијатива“	IV. квартал 2023	/	/	/			
7.2.3	Инфо-сесије о јачању грађанског и политичког активизма у ромској заједници	ГУ за друштвене делатности	ОЦД, Мобилни тим, Канцеларија за ромска питања	IV. квартал 2023, континуирано	/	/	/			
7.2.4	Пројекат: Безбедност жена и девојчица у јавном простору	ГУ за друштвене делатности	ОЦД, Мобилни тим, Канцеларија за ромска питања	II. квартал 2023, континуирано	/	/	/			

7.2.5	Покретање иницијативе за увођење посебног конкурса за суфинансирање програма и пројеката ромских ОЦД из буџета Града	ГУ за друштвене делатности	ОЦД	IV. квартал 2023.	/	/	/
7.2.6	Укључивање младих из ромске заједнице у редовне програме и активности Канцеларије за младе	ГУ за друштвене делатности	ОЦД	II. квартал 2024, континуирано	/	/	/
МЕРА 7.3: Унапредити информисање ромске популације на ромском језику			Тип мере:		Информативно-едукативна		
Носилац мере:	ГУ за друштвене делатности	Партнери:		РТ Крагујевац, ОЦД, Канцеларија за ромска питања, МТ, ЦСР „Солидарност“			
Период спровођења:	2023-2025	Посебне измене прописа:		НЕ			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	1.084.000,00	Вредности фин.средстава по годинама (РСД):		2023 - 44.000,00	Вредности фин.средстава по изворима финансирања:		Буџет града – 1.084.000,00
				2024 – 520.000,00			
				2025 – 520.000,00			
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2023.	2024.	2025.	
Број емитованих емисија на ромском језику на РТК	Број	2021.	0	0	12	12	Извештај Канцеларија за ромска питања
Број подељених Водича кроз права и услуге социјалне заштите на ромском језику	Број	2021.	0	300	300	300	Извештај МТ, Извештај ЦСР
Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин.средства (РСД)	Вредности фин.средства по годинама (РСД)	Вредности фин.средства по изворима (РСД)

7.3.1	Уредити и емитовати емисију на ромском језику о животу Рома у КГ	ГУ за друштвене делатности	РТ Крагујевац, ОЦД, Канцеларија за ромска питања	IV. квартал 2024, континуирано	1.000.000,00	2024 - 500.000,00 2025 - 500.000,00	Буџет града – 1.000.000,00
7.3.2	Израда Водича кроз права и услуге социјалне заштите на ромском језику	ГУ за друштвене делатности	Канцеларија за ромска питања, МТ, ОЦД, ЦСР „Солидарност“	II. квартал 2023, континуирано	84.000,00	2023 - 44.000,00 2024 - 20.000,00 2025 - 20.000,00	Буџет града – 84.000,00
7.3.3	Посете ромским насељима и дистрибуција Водича кроз права и услуге социјалне заштите на ромском језику	ГУ за друштвене делатности	Канцеларија за ромска питања, МТ, ОЦД	III. квартал 2023, континуирано	/	/	/

7. ОКВИР ПРОГРАМСКОГ БУЏЕТА АКЦИОНОГ ПЛАНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЛАП-а

Израдом и усвајањем Локалног акционог плана за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у граду Крагујевцу за период 2022 - 2025. године стварају се услови за доследно спровођење дефинисаних мера и активности, уз обезбеђивање потребних финансијских ресурса из буџета града Крагујевца у годинама спровођења ЛАП-а, са једне стране, као и предуслови за аплицирање органа локалне власти на различитим конкурсима за финансирање пројеката у области инклузије Рома и Ромкиња, расписаних од стране донатора или виших нивоа власти, са друге стране. Сходно наведеном, локални акциони план ће се спроводити ангажовањем средстава буџета града Крагујевца, средствима виших нивоа власти (буџет РС), као и донацијама од стране приватног сектора и међународних организација, укључујући и ЕУ.

Када је реч о надлежностима локалних самоуправа у Републици Србији, са посебним фокусом на инклузију и заштиту права осетљивих група, средствима буџета града Крагујевца треба да буду подржане планиране мере ЛАП-ом у делу образовања, социјалне и здравствене заштите, запошљавања, становања, антидискриминације и партиципације. Локални акциони план за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у граду Крагујевцу за наредни период посебно истиче потребу за финансирањем афирмативних мера у области образовања за ову осетљиву групу, кроз обезбеђивање пуне укључености деце ромске националности у поједине облике васпитања и образовања, затим повећања/унапређења запошљивости ромског становништва са територије града Крагујевца, као и унапређења услова њиховог становања на територији града. Такође, предметни акциони план фокусира на потребе ове друштвене групе у области очувања њиховог здравља, кроз обезбеђивање веће доступности услуга здравствене заштите и здравствене едукације ромског становништва, у области социјалне и дечије заштите кроз ојачање капацитета и ефикасности постојећег система социјалне заштите, као и у областима смањења дискриминације, односно унапређења партиципације ромског становништва у друштвеном животу града.

Практично, кроз финансирање реализације активности предвиђених трогодишњим акционим планом израђених на основу дефинисаних циљева и мера, омогућује се унапређење стања у свим областима (7) значајних за смањење социјалне искључености Рома и Ромкиња у граду Крагујевцу. У циљу консолидације утрошка и бољег управљања средствима, Градска управа за друштвене делатности ће спровести анализу утрошка укупних средстава на нивоу градског буџета, односно утрошак донаторских средстава намењених социјалном укључивању Рома и Ромкиња, те на основу ове анализе ће бити предложен унапређени модел финансирања мера и активности кроз наредни акциони план за период од 2026 – 2028.

Сходно Упутству за припрему Одлуке о буџету локалне власти за 2023. годину са пројекцијама за 2024. и 2025. годину³⁰ град Крагујевац ће наставити финансирање мера и механизма за социјално укључивање Рома и Ромкиња у оквиру постојећих буџетских

³⁰ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/uputstvo-za-pripremu-budzeta-lokalne-vlasti-za-2023-godinu-i-projekcija-za-2024-i-2025-godinu>

програма (према Анекс-у 5 Упутства) и раздела надлежних Градских управа у буџету града.

Међу приходе и примања буџета града, којима буду финансиране мере за инклузију Рома и Ромкиња, потребно је укључити изворне, уступљене и трансферне приходе града (извори финансирања 01 – Општи приходи и примања буџета, 07 - Трансфери од других нивоа власти), док на другој страни потребно је планирати средства у виду текућих и капиталних добровољних трансфера од физичких и правних лица, односно донације и помоћи од међународних организација, текућих и капиталних (извори финансирања од 05 до 08 и 56 - Финансијска помоћ ЕУ).

Један од битних фактора у постављању релације између утврђених посебних циљева, мера, активности, рокова и извора финансирања, била је и динамика планирања и спровођења програмских активности/пројеката финансираних из буџета, односно донаторских средстава. На основу прикупљених података од надлежних градских управа о процесу израде буџета града Крагујевца, анализе нормативно-правне утемељености финансирања појединих мера и активности по приоритетним областима инклузије, података о посебним механизмима подршке социјалном укључивању Рома и Ромкиња кроз јавно објављене статистичке податке, као и анализе одлуке о буџету града са програмским информацијама, изведена је процена средстава, по областима интервенције и надлежностима унутрашњих организационих јединица у појединим градским управама, сходно принципима програмског буџетирања.

Сходно наведеном, акциони план садржи и процену трошкова активности предвиђених предметним планом, а неопходно је вршити и адекватно планирање дефинисаних расхода и издатака по мерама и активностима у конкретним програмима буџета града, ради остваривања циљева програмског буџетирања и то:

- класификација расхода и издатака према уже дефинисаним надлежностима и мерама корисника буџета,
- одређивање конкретне сврхе на које се средства троше,
- одређивање начина потрошње средстава, а такође и повезаности са средњорочним циљевима,
- утврђивање елемената за мерење учинка спровођења мера.

Од програмског буџета на нивоу јединице локалне самоуправе, очекује се да исти:

- пружа јединствен оквир за утврђивање приоритетних расхода и издатака,
- унапређује координацију политика ради остваривања националних и локалних социјалних циљева,
- обезбеђује финансијски контекст средњорочним плановима корисника буџета,
- омогућава свим заинтересованим странама да уоче неефикасно трошење јавних средстава,
- доприноси унапређењу услуга јавне управе кроз процену односа њихове цене и квалитета,
- омогућава израду буџета који је транспарентнији и разумљивији за грађане.

На средњорочном плану спровођења активности (од којих се неке активности спроводе само у једној години акционог плана, а неке се спроводе у континуитету, током три године) предвиђају се планирања средстава из буџета града Крагујевца у следећим износима:

Редни број	Ознака активности	Активност	Финансирање из буџета града Крагујевца 2023-2025. године
1	1.1.2	Инфо сесије у ромским насељима о отвореним позивима ПУ за упис деце свих узраста у ПУ и подршка родитељима у процесу аплицирања	45.000,00
2	1.1.4	Едукативне радионице са родитељима о значају и могућностима развоја и образовања деце у узрасту 0 - 3 и 3 - 5,5 година	150.000,00
3	1.1.5	Обезбеђивање радних уџбеника, школског прибора и ранчева за ромску децу за ППП узраста од 5,5 до 7 година	1.350.000,00
4	1.2.2	Додатна образовна подршка ромским ученицима у савлађивању наставног градива (peer to peer tutoring program)	300.000,00
5	1.2.3	Професионална оријентација за ромске ученике VIII разреда приликом уписа у средње школе	360.000,00
6	1.2.5	Психо-социјална подршка ромским ученицима и ромским родитељима, као и подршка ромским ученицима са исказанима потребама за додатном образовном подршком (ИОП 1, ИОП 2)	180.000,00
7	1.2.6	Обезбеђивање школског прибора (перница, свезака), ранчева за ромске ученике полазнике I. разреда	1.350.000,00
8	1.2.7	Тренинзи за подизање дигиталних компетенција ученика ромске националности који похађају ОШ	120.000,00
9	1.3.1	Стипендијски програм за ромске ученике средњошколског образовања и васпитања	600.000,00
10	1.3.4	Менторска подршка ромским ученицима у савлађивању наставног градива (peer to peer менторство)	300.000,00
11	1.3.5	Тренинзи за подизање дигиталних компетенција ромских ученика средњих школа	120.000,00
12	2.1.4	Тренинзи за подизањање компетенција и	240.000,00

		знања лица ромске националности за укључивање на локално тржиште рада	
13	2.2.1	Јавни радови	734.400,00
14	2.2.2.	Субвенције послодавцима за запошљавање незапослених лица из категорије теже запошљивих	367.200,00
15	2.2.3.	Самозапошљавање	1.377.000,00
16	3.1.2	Попуњавање упитника на терену	300.000,00
17	3.3.5	Пројекат унапређења становања вулнерабилних категорија становништва са економским оснаживањем	1.000.000,00
18	4.1.1	Инфо сесије о услугама које пружа Развојно саветовалиште	120.000,00
19	4.1.2	Кампања о значају имунизације за децу, младе и одрасле	90.000,00
20	4.1.3	Едукативне радионице о репродуктивном здрављу за младе и Ромкиње	120.000,00
21	4.1.4	Кампања о хроничним незаразним болестима и малигним болестима везано за превенцију фактора ризика	90.000,00
22	4.1.5	Кампања за унапређење менталног здравља лица ромске националности	90.000,00
23	4.2.1	Израда упитника о процени здравственог стања ромске популације	60.000,00
24	4.2.2	Анкетирање на терену о здравственом стању	100.000,00
25	4.2.4	Анализа здравственог стања и препоруке од стране ИЗЈЗ за унапређење стања	100.000,00
26	4.3.4	Теренске посете МТ током промотивних кампања и превентивних прегледа у насељима	450.000,00
27	4.3.5	Едукација лица за пружање услуге Помоћ и нега у кући по моделу геронтодомаћица, која се уводи за ромска насеља	30.000,00
28	4.3.6	Обезбеђивање услуге Помоћ и нега у кући у ромским насељима	240.000,00
29	5.1.1	Израда промотивног материјала (флајери и билтени) за повећање информисаности о правима и услугама соц. заштите	75.000,00
30	5.2.1	Запошљавање једног лица ромске националности у области социјалне заштите	2.280.000,00

		(социјалног медијатора)	
31	5.2.2	Организовање акредитованих обука за запослене у институцијама соц. заштите у вези рада са осетљивим групама	240.000,00
32	5.3.1	Увођење нове услуге у систем социјалне заштите - Свратиште	800.000,00
33	5.3.3	Правно саветовалиште – пружање правне подршке лицима ромске националности за коришћење права из свих области релевантних за социјалну инклузију Рома	180.000,00
34	6.1.1	Обележавање дана Ромске културе	210.000,00
35	6.1.2	Организовање традиционалне манифестације „Бал Рома“	1.200.000,00
36	6.1.3	Организовање манифестације Ромско културно лето	300.000,00
37	6.1.5	Прослава Бибије	300.000,00
38	6.1.6	Формирање ромског културног центра	240.000,00
39	6.2.2	Информисање Рома о механизмима заштите од дискриминације	90.000,00
40	6.2.3	Јавна трибина на тему дискриминације	45.000,00
41	7.1.2	Запошљавање високообразованих Рома у ГУ Града Крагујевца	4.800.000,00
42	7.3.1	Уредити и емитовати емисију на ромском језику о животу Рома у КГ	1.000.000,00
43	7.3.2	Израда Водича кроз права и услуге социјалне заштите на ромском језику	84.000,00
I.		Укупно за спровођење активности ЛАП-а из буџета града Крагујевца:	22.227.600,00

Одлуком о буџету града Крагујевца, у наредним годинама важења овог локалног акционог плана, потребно је предвидети износе средстава из других извора, а у складу са релевантним информацијама о конкурсима потенцијалних донатора/финансијера у предстојећем периоду и то:

- Донације од иностраних земаља - извор 05;
- Донације од међународних организација - извор 06;
- Трансфере од других нивоа власти - извор 07;
- Добровољне трансфере од физичких и правних лица - извор 08.

Предметни извори финансирања су представљени у акционом плану са ознаком "Донаторска средства" (односно Национална служба за запошљавање), према подацима из наредног табеларног приказа:

Редни број	Ознака активности	Активност	Финансирање из донаторских средстава у периоду 2023-2025. године
1	1.2.2	Додатна образовна подршка ромским ученицима у савлађивању наставног градива (peer to peer tutoring program)	150.000,00
2	1.2.5	Психо-социјална подршка ромским ученицима и ромским родитељима, као и подршка ромским ученицима са исказанима потребама за додатном образовном подршком (ИОП 1, ИОП 2)	2.160.000,00
3	1.2.7	Тренинзи за подизање дигиталних компетенција ученика ромске националности који похађају ОШ	60.000,00
4	1.3.4	Менторска подршка ромским ученицима у савлађивању наставног градива (peer to peer менторство)	150.000,00
5	1.3.5	Тренинзи за подизање дигиталних компетенција ромских ученика средњих школа	60.000,00
6	2.1.4	Тренинзи за подизањање компетенција и знања лица ромске националности за укључивање на локално тржиште рада	300.000,00
7	2.1.5	Тренинзи за унапређење професионалних квалификација и вештина (ВЕТ) лица ромске националности	1.392.000,00
8	2.1.6	Инфо дани за информисање лица ромске националности о програмима за запошљавање	900.000,00
9	2.2.1	Јавни радови	705.600,00
10	2.2.2.	Субвенције послодавцима за запошљавање незапослених лица из категорије теже запосљивих	352.800,00
11	2.2.3.	Самозапошљавање	1.323.000,00

12	3.1.2	Попуњавање упитника на терену	300.000,00
13	3.2.4	Израда пројектно- техничке документације за изградњу канализације за насеље Корман	200.000,00
14	3.2.5	Израда пројектно техничке документације за путну инфраструктуру унутар ромских насеља	200.000,00
15	3.2.6	Асфалтирање приступне саобраћајнице у насељу Корман у дужини од 500 метара	3.800.000,00
16	3.3.1	Пружање техничке помоћи Ромима у поступку озакоњења стамбених објеката	300.000,00
17	3.3.4	Мали грантови за адаптацију, реконструкцију стамбених јединица у ромским насељима	4.398.750,00
18	3.3.5	Пројекат унапређења становања вулнерабилних категорија становништва са економским оснаживањем	19.000.000,00
19	4.2.2	Анкетирање на терену о здравственом стању	200.000,00
20	4.2.3	Обрада и унос података у електронску базу података	600.000,00
21	4.3.1	Развој програма здравственог описмењавања лица ромске националности	420.000,00
22	4.3.2	Обуке по програму здравственог описмењавања за лица ромске националности	765.000,00
23	4.3.3	Развој мобилне апликације и интернет странице за информисање и едукацију ромске популације о здравственом описмењавању	300.000,00
24	4.3.4	Теренске посете МТ током промотивних кампања и превентивних прегледа у насељима	4.500.000,00
25	4.3.6	Обезбеђивање услуге Помоћ и нега у кући у ромским насељима	2.160.000,00
26	5.1.3	Дани заједнице за информисање лица ромске националности о правима и услугама у области социјалне заштите	900.000,00
27	5.3.1	Увођење нове услуге у систем социјалне заштите - Свретиште	7.200.000,00
28	5.3.2	Поновно успостављање услуге породичног сарадника у Центру „Књегиња Љубица“	1.140.000,00

29	5.3.3	Правно саветовалиште – пружање правне подршке лицима ромске националности за коришћење права из свих области релевантних за социјалну инклузију Рома	2.160.000,00
30	6.1.6	Формирање ромског културног центра	500.000,00
II.		Укупно за спровођење активности ЛАП-а из донаторских средстава:	56.597.150,00

Укупан износ средстава неопходан за спровођење овог трогодишњег акционог плана се утврђује на нивоу од:

- извори буџета града
22.227.600,00 динара
- донаторска средства
56.597.150,00 динара
- укупно
78.824.750,00 динара.

Финансирање предвиђених мера, по предложеним активностима у оквиру појединих посебних циљева из ЛАП-а, подразумева њихово буџетирање путем Одлуке о буџету града Крагујевца у периоду спровођења акционог плана, дакле у периоду од 2023-2025, у складу са расположивим изворима финансирања у конкретној години буџетске потрошње. У складу са Упутством за израду програмског буџета, спровођење појединих мера потребно је планирати као програмску активност (текућа и континуирана делатност корисника буџета чијим спровођењем се постижу циљеви који доприносе достизању циљева програма), односно као пројекат (временски ограничен пословни подухват корисника буџета са јасно дефинисаним исходом, односно променом која се жели постићи, потребним ресурсима и управљачком структуром). Када се посматрају поједине области којима се ЛАП бави, онда поједине мере и активности по посебним циљевима припадају разним програмима локалног буџета.

Посебни циљ 1: Повећање обухвата деце и младих ромске националности квалитетним предшколским, основним и средњим образовањем заснованим на принципима инклузије и интеркултуралности

Према предлој мери 1.1. из акционог плана, потребно је предвидети буџетска средства за финансирање организације инфо сесија и едукативних радионица у свим годинама реализације ЛАП и то у оквиру раздела ГУ за друштвене делатности код директног корисника буџета, програма 8 Предшколско васпитање, програмске активности 2002-0002 Функционисање и остваривање предшколског васпитања и образовања, у функцији 911, економске класификације 423. Средства за потребе обезбеђивања радних уџбеника, школског прибора и ранчева за ромску децу припремно предшколског узраста треба планирати као и у ранијим годинама на позицији 472 – Накнаде за социјалну заштиту из буџета у функцији 980 – образовање неклассификовано на другом месту (програм 15 – Опште услуге локалне самоуправе).

Активности у оквирима планиране мере 1.2. када се ради о додатној образовној подршци, професионалној оријентацији за ромску децу и подизању дигиталних компетенција, треба да буду буџетиране у оквиру раздела ГУ за друштвене делатности,

програма 15 – Опште услуге локалне самоуправе, функције 980 – образовање неklasификовано на другом месту, економске класификације 423. Психосоцијалну подршку ромским ученицима и њиховим родитељима потребно је финансирати кроз пројекат удружења грађана преко економске класификације 481 – Дотације невладиним организацијама, док прибор за ромску децу првог разреда треба обезбедити, као и до сада, кроз апропријације Центра за социјални рад.

Мера 1.3. када су у питању активности у вези стипендијског програма (13 ученика средњошколског узраста) треба да буду планирани и извршени са позиције пројекта 4001 у оквиру програма 11 – Социјална и дечија заштита, функције 040 – Породица и деца и економске класификације 472 – Накнада за социјалну заштиту из буџета. Активности за менторску подршку и подизању дигиталних компетенција средњошколаца треба планирати и спроводити као програм удружења грађана и финансирати кроз конкурсни поступак.

Посебни циљ 2: Унапређење запошљивости и запошљавања лица ромске националности на локалном тржишту рада

Према предлози мери 2.1. из акционог плана, потребно је предвидети буџетска средства за финансирање различитих тренинга за подизање нивоа знања, компетенција, вештина, односно инфо дана за информисање лица ромске националности у оквирима финансијског плана Градске управе за развој и инвестиције, у програму 3 – Локални економски развој, програмске активности 1501-0002 Мере активне политике запошљавања, функције 412 – Општи послови по питању рада, ек. класификације 423 – Услуге по уговору.

Мере активне политике запошљавања (део суфинансирања из градског буџета) потребно је предвидети и извршавати, као и до сада, у оквирима програма 3 – Локални економски развој, програмске активности 1501-0002 Мере активне политике запошљавања, функције 412 – Општи послови по питању рада, ек. класификације 464 – Дотације организацијама за обавезно социјално осигурање.

Посебни циљ 3: Унапређење услова становања грађана ромске националности у ромским насељима

Активности које изискују новчана средства за спровођење у делу мере 3.1. треба финансирати кроз програм цивилног сектора преко економске класификације 481 – Дотација невладиним организацијама, док остале активности кроз меру 3.2. као што су израда пројектно-техничких документација на економској класификацији 511 – Зграде и грађевински објекти у програмској активности где предметне инвестиције припадају, а капитално улагање у виду асфалтирања саобраћајнице треба планирати као посебан пројекат у оквиру програма 7 – Организација саобраћаја и саобраћајна инфраструктура.

Мале грантове за адаптацију стамбених јединица потребно је предвидети и финансирати као специфичан облик социјалне заштите кроз посебан пројекат у програму 11 – Социјална и дечија заштита, под функцијом 050 – Становање и економском класификацијом 472 – Накнада за социјалну заштиту из буџета.

Посебни циљ 4: Унапређење здравља ромске популације кроз једнак приступ квалитетним и свима доступним услугама здравствене заштите, укључујући доступност превентивних програма и у кризним ситуацијама

Средства за финансирање активности предвиђених у оквиру мере 4.1. и 4.2. потребно је извршавати кроз одобрени финансијски план ГУ за друштвене делатности, у програму 12 – Здравствена заштита, програмске активности 1801-0003 Спровођене активности из области друштвене бриге за јавно здравље, под функцијом 740 – Услуге јавног здравства и економске класификације 424 – Специјализоване услуге (закључењем уговора са Институтом за јавно здравље Крагујевац).

Финансирање активности предвиђених у оквиру мере 4.3. потребно је планирати и реализовати кроз програмску активност 1801-0001 Функционисање установа примарне здравствене заштите, под функцијом 760 – Здравство неklasификовано на другом месту и економске класификације 464 – Дотације организацијама обавезног социјалног осигурања.

Посебни циљ 5: Унапређење приступа Рома и Ромкиња правима и услугама у области социјалне заштите

Средства за финансирање активности предвиђених у оквиру мере 5.1. у наредном временском периоду потребно је извршавати кроз одобрени финансијски план индиректног корисника буџета града – Центра за развој услуга социјалне заштите „Књегиња Љубица“, док информисање заједнице кроз донаторски пројекат у оквирима програма 11 – Социјална и дечија заштита.

Средства за запошљавање једног лица ромске националности у локалном Центру за социјални рад, као и за организацију акредитованих обука треба планирати и извршавати путем планирања трансфера Центру на нивоу економске класификације 463 – Трансфери осталим нивоима власти, односно преносом средстава индиректном кориснику буџета „Књегиња Љубица“ за организацију планираних обука.

Активности за потребе спровођења мере 5.3. треба финансирати у односу на расположива донаторска средства, као засебни пројекти буџета у програму 11 – Социјална и дечија заштита, са формулисањем адекватних програмских информација ради праћења остварених резултата и учинка.

Посебни циљ 6: Повећање сензибилисаности локалне заједнице за прихватање Рома и Ромкиња као једнаких и равноправних чланова друштва без дискриминације по било ком основу

Активности које су предвиђене за реализацију мере 6.1. потребно је планирати и финансирати као одобрени програми/пројекти културно-уметничких друштава, преко позиције буџета града у програму 13 – Развој културе и информисања, функције 820 – Услуге културе, програмске активности 1201-0002 Јачање културне продукције и уметничког стваралаштва и економске класификације 481. Остале активности у оквиру мере 6.2. треба финансирати са редовних позиција ГУ за друштвене делатности предвиђених за штампарске услуге и за трошкове репрезентације.

Посебни циљ 7: Повећање укључености Рома и Ромкиња у свим сферама друштвеног живота

Новозапошљавање радника ромске националности изискује предвиђање средстава у финансијском плану Градске управе за друштвене делатности у програму 15 – Опште услуге локалне самоуправе, програмске активности 0602-0001 Функционисање локалне самоуправе и градских општина, функције 130 и економске класификације у групи конта 41. Остале расходе за потребе емитовања емисије на ромском језику потребно је планирати у оквиру програма 13 – Развој културе и информисања, програмске активности 1201-0005 Унапређење јавног информисања на језицима националних мањина, економске класификације 454 – Субвенције приватним предузећима.

8. ОКВИР ЗА ПРАЋЕЊЕ, ВРЕДНОВАЊЕ УЧИНКА И ИЗВЕШТАВАЊЕ О СПРОВОЂЕЊУ ЛАП-а

Локални акциони план за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у Граду Крагујевцу за период 2022-2025. године спроводи се реализацијом мера и активности, које су овим документом дефинисане и детаљно разрађене, а за његово спровођење одговоран је **Тим за спровођење, праћење и вредновање учинка ЛАП-а** (у даљем тексту: Тим). Тим ће бити формиран у првом кварталу 2023. године и чиниће га руководиоци организационих јединица Градских управа Града Крагујевца, чији опис послова подразумева деловање у некој од приоритетних области инклузије Рома (образовање, запошљавање, становање, здравствена заштита, социјална заштита, борба против циганизма и дискриминације, партиципација), затим представници локалних институција, јавних предузећа и установа, као и представници ромских удружења. Тим се састаје најмање квартално (4 пута годишње) да би размотрио динамику спровођења мера и активности из ЛАП-а које су планиране за спровођење у тој години, али и да би се размениле информације између носилаца и партнера задужених за реализацију мера и активности, те размотрили проблеми и начини њиховог превазилажења. Састанке Тима сазива координатор, који уједно утврђује и дневни ред састанака. Административне послове за Тим обавља Група за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима, у оквиру које функционише Канцеларија за ромска питања.

Највећи део одговорности за спровођење појединачних мера и активности у оквиру ЛАП-а лежи на Градским управама које су у Акционом плану наведене као „**носилац мере**“ односно „**носилац активности**“, док у релацији мера и активности активно учествују остали актери наведени у Акционом плану као „**партнери**“. Реч је о широком спектру актера међу којима се, између осталог, налазе: Предшколске установе, основне школе, средње школе, Школска управа Крагујевац, педагошки асистенти, Канцеларија за ромска питања, Мобилни тим, Канцеларија за младе, Национална служба за запошљавање, Регионална агенција за економски развој Шумадије и Поморавља, Дом здравља, здравствена медијаторка, Институт за јавно здравље Крагујевац, Центар за социјални рад „Солидарност“, Центар за развој услуга социјалне заштите „Кнегиња Љубица“, Главни урбаниста, ЈКП Водовод и канализација, ЈП Шумадија, медији итд.

Праћење спровођења мера и активности врши се преко показатеља учинка (**показатељи резултата**) који су дефинисани у АП за сваку поједначну меру и садрже циљане вредности за сваку поједначну годину спровођења. За праћење остварености општег и посебних циљева користе се **показатељи исхода** (за посебне циљеве) и **показатељи ефеката** (за општи циљ), чије су циљане вредности за последњу годину реализације ЛАП-а прецизно дефинисане самим документом. Праћење ЛАП-а обухвата низ задатака међу којима се налазе:

1) редовна комуникација и размена информација између свих актера укључених у реализацију ЛАП-а и то електронским путем, одржавањем периодичних састанака и подношењем извештаја,

2) прикупљање свих података и информација о томе како тече реализација конкретних мера и активности, укључујући и формирање оних евиденција које до сада нису вођене, а битне су за вредновање учинка — обезбеђеност и утрошак буџетских средстава за реализацију ЛАП-а, поштовање временског оквира спровођења активности, ниво укључености партнера и квалитет сарадње између партнера, број крајњих корисника мера и активности, оствареност планираних индикатора итд.,

3) дефинисање превентивних мера у случају појаве ризика који могу угрозити спровођење ЛАП-а, односно предлагање конкретних акција за решавање проблема када се појаве и угрозе спровођење конкретних мера и активности,

4) информисање јавности и свих заинтересованих страна о томе како тече спровођење ЛАП-а,

5) припрему и подношење годишњих и трогодишњег извештаја о реализацији ЛАП-а.

Вредновање учинка подразумева оцену релевантности, ефикасности, ефективности и одрживости ЛАП-а за социјалну инклузију Рома и Ромкиња у циљу његовог преиспитивања и унапређења, било у процесу његове ревизије или током новог процеса стратешког планирања. Вредновање учинка подразумева **спровођење ex-post анализе ефеката** у складу са одредбама *Закон о планском систему и Уредбе о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика*. Планирано је да ex-post анализа ЛАП-а буде спроведена у последњем кварталу 2025. године од стране екстерно ангажованог евалуатора, како би се обезбедила независна процена ефеката спроведеног ЛАП-а и улазне информације и препоруке за даље планирање социјалне инклузије Рома и Ромкиња у Крагујевцу.

Годишњи извештај о реализацији ЛАП-а подноси Тим за спровођење, праћење и вредновање учинка ЛАП-а Градском већу Града Крагујевца најкасније до 31. марта текуће године за претходну. Одговорност за припрему годишњих извештаја сноси Група за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима која најкасније до 15. јануара текуће године доставља образац годишњег извештаја свим организационим јединицама локалне самоуправе и партнерима (набројаним у АП као „носилац активности“ и „партнери“) да га попуне у погледу остварених показатеља резултата за мере и активности у чијој реализацију су непосредно учествовали. Рок за прикупљање података за потребе годишњег извештаја не може бити дужи од месец дана. Група за људска и мањинска права, родну равноправност и превенцију трговине људима ће, након добијања података, приступити обједињавању годишњег извештаја за свих 7 области социјалног укључивања Рома, како би га до 20. марта упутила Тиму. Тим након одобрења нацрта годишњег извештаја подноси га Градском већу Града Крагујевца до наведеног рока.

Трoдишњи/финални извештај о реализацији ЛАП-а подноси Тим за спровођење, праћење и вредновање учинка ЛАП-а Градском већу Града Крагујевца, а оно га доставља Скупштини града најкасније у року од 120 дана по истеку треће календарске године од дана усвајања ЛАП-а. Уз овај извештај доставља се и нови документ јавне политике (стратегија/програма/акциони план) којим се замењује ЛАП за социјалну инклузију Рома и Ромкиња 2022-2025 у новом планском периоду. Подела одговорности и начин припреме трoгодишњег извештаја су исти као и код годишњих извештаја, само се за ову прилику користи посебан образац трoгодишњег извештаја.

